

SUPORT DE CURS

Formare de formatori

MECANISMUL INTERSECTORIAL DE COOPERARE ÎN PROTECȚIA COPILULUI

Chișinău 2014

CUPRINS

INTRODUCERE	4
CAPITOLUL I. ASPECTE GENERALE	5
MODULUL 1.1: PARTICULARITĂȚILE DE VÂRSTĂ ALE COPIILOR	5
MODULUL 1.2: NECESITĂȚILE COPILULUI. REZILIENȚA ȘI RESURSELE COPILULUI	12
MODULUL 1.3: FENOMENUL VIOLENȚEI, NEGLIJĂRII, EXPLOATĂRII ȘI TRAFICULUI COPIILOR	26
MODULUL 1.4: POLITICA DE PROTECȚIE A COPILULUI	35
CAPITOLUL II. PROCEDURILE INTERSECTORIALE PENTRU IDENTIFICAREA, EVALUAREA, REFERIREA, ASISTENȚA ȘI MONITORIZAREA COPIILOR VICTIME ȘI POTENȚIALE VICTIME ALE VIOLENȚEI, NEGLIJĂRII, EXPLOATĂRII ȘI TRAFICULUI	47
MODULUL 2.1: ASIGURAREA PROTECȚIEI COPILULUI VICTIMĂ A VIOLENȚEI, NEGLIJĂRII, EXPLOATĂRII ȘI TRAFICULUI (MIC)	47
MODULUL 2.2: PREVENIREA CAZURILOR DE VIOLENȚĂ, NEGLIJARE, EXPLOATARE ȘI TRAFIC AL COPILULUI (MIC).....	71
CAPITOLUL III. COMUNICAREA ȘI INTERVIEWAREA COPILULUI VICTIMĂ SAU POTENȚIALĂ VICTIMĂ A VIOLENȚEI, NEGLIJĂRII, EXPLOATĂRII ȘI TRAFICULUI	78
MODULUL 3.1: COMUNICARE ȘI ASCULTARE ACTIVĂ	78
MODULUL 3.2: INTERVIEWAREA COPILULUI	90
CAPITOLUL IV. DEZVOLTAREA PROFESIONALĂ ȘI PERSONALĂ A SPECIALIȘTILOR CU COMPETENȚE ÎN DOMENIUL PROTECȚIEI COPILULUI. PARTICULARITĂȚILE INSTRUIRII/ÎNVĂȚĂRII LA ADULȚI	101
MODULUL 4.1: PROFILUL SPECIALISTULUI ÎN LUCRUL CU COPIII VICTIME ALE VIOLENȚEI, NEGLIJĂRII, EXPLOATĂRII, TRAFICULUI	101
MODULUL 4.2: FEEDBACKUL ȘI CUNOAȘTEREA DE SINE	113
MODULUL 4.3: INSTRUIREA ADULȚILOR. PRINCIPII, METODE ȘI TEHNICI.	121
MODULUL 4.4: ETAPELE DE EVOLUȚIE A GRUPULUI ÎN CADRUL INSTRUIRII. PLANIFICAREA UNUI ATELIER DE INSTRUIRE.....	130
BIBLIOGRAFIE.....	145
HOTĂRÎRE Nr.270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului	147

INTRODUCERE

În declarațiile internaționale cu privire la drepturile copilului este stipulat că copiii din cauza imaturității fizice și psihice, au dreptul de a fi ajutați prin diverse forme/măsuri de protecție. Aceste măsuri trebuie să includă suportul oferit copiilor din partea tuturor organizațiilor și structurilor de la nivel local responsabile de protecția copilului, drept răspuns la necesitatea de a fortifica cooperarea intersectorială pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

Mecanismul intersectorial de cooperare prevăzut de *Legea nr. 140 privind protecția specială a copiilor în situație de risc și a copiilor separați de părinți din 14.06.2013*, reprezintă un instrument metodologic pentru profesioniștii responsabili de protecția copiilor (pedagogi, lucrători medicali, asistenți sociali, polițiști, autorități tutelare și alții) în identificarea, referirea, asistența copiilor în situații de risc și a celor care suferă de violență, neglijare, exploatare în toate mediile sociale: familie, școală, comunitate.

În scopul executării art. 20 din *Legea nr.140 din 14 iunie 2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți* a fost aprobată prin Hotărârea de Guvern nr.270 din 8 aprilie 2014 *Instrucțiunile privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării, traficului* (în continuare MIC).

Prezentul *Suport de curs* este axat pe instruirea și ghidarea formatorilor - specialiști ce au responsabilități de ghidare și monitorizare a angajaților instituțiilor din domeniul asistenței sociale, educației, ocrotirii sănătății, organelor de drept și care trebuie să coopereze în vederea prevenirii și asistenței cazurilor de violență, neglijare, exploatare, trafic al copiilor. Accentul este pus pe formarea competențelor necesare pentru instruirea profesioniștilor implicați direct în implementarea Instrucțiunilor. Subiectele incluse în acest Suport de curs, au fost identificate în cadrul evaluării necesităților de instruire al angajaților serviciilor sociale, educaționale, medicale și ordine publică în aplicarea MIC.

Suportul de curs include patru capitole fiecare capitol este constituit din module. În modulele sunt propuse metode și tehnici, materialele necesare, și timpul rezervat pentru fiecare modul, de asemenea fiecare modul are și fișe resurse cu material informativ pentru fiecare subiect. Acest suport de curs vine în ajutorul formatorilor care urmează să realizeze ateliere de instruire cu profesioniștii la nivel local.

Pentru informații suplimentare, vizitați:

www.tdh-moldova.md

www.p4ec.md

CAPITOLUL I. ASPECTE GENERALE

MODULUL 1.1: PARTICULARITĂȚILE DE VÂRSTĂ ALE COPIILOR

SCOPUL

Consolidarea cunoștințelor participanților cu privire la particularitățile copiilor la diferite perioade de vârstă.

OBIECTIVE

- familiarizarea cu etapele de dezvoltare a copilului și caracteristicile acestora;
- familiarizarea cu perioadele de criză la diferite etape și cu strategiile de educare.

MATERIALE NECESARE

- fișe resursă A, B;
 - 5 plicuri în care sunt incluse particularitățile de vârstă ale copiilor pentru toate etapele de vârstă, decupate;
 - 5 omuleți pe foi A3, fiecare corespunzând unei anumite perioade de vârstă (0-3 ani, 3-6 ani, 6-10 ani, 10-14 ani, 14-18 ani);
 - Clei.
-

PAȘI

1. Brainstorming. *Particularitățile de vârstă (10 min)*

Întrebați participanții de ce este important să cunoaștem particularitățile pentru diverse perioade de vârstă? Care este legătura dintre particularitățile de vârstă și disciplina pozitivă?

2. Activitate de grup. *Omuleții (40 min)*

Repartizați participanții în 5 grupuri a câte 4-5 persoane. Oferiți fiecărui grup câte un plic și câte o foaie A3 pe care este imprimat un omuleț și este specificată o anumită perioadă de vârstă.

Instrucțiuni

Rugați participanții să aleagă caracteristicile ce corespund perioadei indicate pe foia A3 și să le înțeleie. După care rugații să schimbe fișele cu colegii din grupurile vecine, care vor analiza și modifica caracteristicile cu care nu sunt de acord. La final participanților primesc variantele finale cu completările și explicațiile de rigoare.

Recomandări

Dacă apar anumite neclarități din partea grupului pentru informare puteți utiliza fișa resursă A

Discuții

Cum v-a părut activitatea? Ce a fost ușor/ dificil? Ați primit produsul așa cum l-ați creat inițial? Care credeți că e motivul acestui rezultat?

3. Activitate de grup. Crize de vârstă prin care trec copiii (40 min)

Repartizați participanții în 3 grupe.

Instrucțiuni

Oferiți fiecărui grup câte un studiu de caz, în care este descrisă o anumită perioadă de vârstă. Rugați participanții să identifice vârstele și care ar fi strategia de comportament și intervenția adultului în situația respectivă. La final însărcinați grupurile să prezinte strategiile identificate.

Recomandări

Dacă apar anumite neclarități din partea grupului pentru informare puteți utiliza fișa resursă B

Discuții

Cum v-a părut activitatea?

De ce credeți că este important să cunoaștem despre existența crizelor la anumite vârste?

Cum acest lucru ne poate ajuta?

FOI RESURSĂ

Fișa resursă A

Particularitățile de vârstă

Sunt redat aspecte specifice vârstelor, caracteristici la care ne putem aștepta să apară la grupele de vârstă specificate, însă ele trebuie înțelese în contextul diferențelor individuale și al nivelului actual de dezvoltare a copiilor, ținând cont de faptul că unii se dezvoltă mai rapid, iar alții mai lent.

1. Nou născutul și sugarul (0-1 an). *Caracteristici generale*

Copilul este dependent total de persoana ce îl îngrijește. Se dezvoltă sentimentul de atașament față de părinte/îngrijitor. Nu poate face distincție între sine și mediul înconjurător (în primele luni de viață).

Imită expresiile emoționale pe care le observă la părinți sau la alte persoane apropiate.

Manifestă teamă sau neliniște în absența persoanelor apropiate (anxietate de separare). Comunică prin plâns la nevoile fiziologice și emoționale. Are tendința continuă de explorare (merge în patru labe prin cameră, ia diferite obiecte în mână și le pune în gură etc.).

2. Copilăria timpurie (1-3 ani)

În această perioadă copilul explorează mediul, acționează spontan și necontrolat. Gândește într-o manieră concretă, dar totodată percepe relația cauză efect referitor la ceea ce se întâmplă (cineva bate la ușă, înseamnă că vine cineva, dacă se închide ușa zgomotul se aude mai încet etc.).

Se enervează foarte ușor atunci când nu obține ceea ce își dorește. Hiperactivitate – explorează continuu mediul și solicită părinților să participe la jocurile lui. Manifestă gelozie față de cei care sunt în centrul atenției părintelui.

3. Școlarul mic (6/7 – 10/11 ani)

Această perioadă este apreciată de unii autori ca sfârșit al copilăriei și un început primar al pubertății. Problemele acestei etape sunt legate de adaptarea școlară și de învățare. Învățarea devine tipul fundamental de activitate, solicitând intens intelectul și determinând dezvoltarea unor capacități și strategii de învățare.

Paralel cu acest proces, copilul face achiziții importante – deprinderile de scris/citit, ce devin condiția și instrumentul însușirii altor achiziții. Copilul între 6-7/10-11 ani poate învăța orice sport: mersul pe bicicletă, înot, patinaj etc. cu condiția să fie susținut și stimulat în acest sens.

Copilul însușește pe parcursul acestei perioade un mare volum de cunoștințe, dezvoltându-și concomitent modalități noi de înțelegere. Se dezvoltă o serie de calități ale cunoașterii cum ar fi: observarea atentă, exprimarea în mod desfășurat a ideilor, imaginația etc.

Imaginația elevului mic devine mai complexă, mai bogată, se bazează pe termeni și împrejurări din ce în ce mai variate. El se entuziasmează repede, are o mare admirație pentru faptele eroice și pentru întâmplările neobișnuite, îi place să aibă roluri în care să interpreteze personajele preferate.

Înainte de intrarea în școală, copilul se caracterizează prin instabilitate emoțională, copleșit de emoții. Se dezvoltă propriile dorințe și aspirații. Copilul înțelege și resimte tot ceea ce se întâmplă în familie (conflicte, certuri, despărțiri). Relațiile afectuoase dintre părinte și copil, cât și relațiile dintre părinți conduc la

structurarea pozitivă sau invers a personalității. În această perioadă, la nivelul personalității se structurează trebuințele, interesele și atitudinile.

Armonizarea relațiilor părinte-copil, o viață de familie echilibrată și afectuoasă dezvoltă o personalitate ce are încredere în forțele proprii, se adaptează ușor la viața școlară și dobândește un real echilibru emoțional. Modul în care el apreciază mediul școlar (corectitudinea, lipsa favoritismului), dezvoltă la copil simțul propriei valori. La acest nivel de vârstă, jocul capătă valențe noi. Copiilor le plac jocurile cu subiect, cu roluri.

Perioada școlarului mic se caracterizează din punct de vedere social, prin apariția prietenilor, copiii devenind mai puțin dependenți de părinți și mai interesați de colegi, de prieteni.

4. Pubertatea (11/12 – 13/14 ani)

Pubertatea este percepută ca sfârșitul copilăriei, remarcându-se prin procesul de creștere accentuată, maturizare intensă (mai ales sexuală) și printr-o structurare complexă a personalității.

Primele semne ale pubertății sunt legate de concentrația din sânge a hormonilor masculini (testosteronul) și feminini (estrogenul). Aceștia sunt responsabili în mare parte de transformările pe plan biologic.

În acest interval de vârstă are loc o creștere în înălțime și greutate. Se produce maturizarea sexuală ce se evidențiază prin semnele primare și secundare. În plan psihologic, aceste fenomene dau naștere unor trăiri tensionate, confuzie și disconfort. Spre sfârșitul perioadei puberale, datorită faptului că organele sexuale, devin funcționale, sexualitatea își pune amprenta asupra relațiilor cu sexul opus.

Comportamentul copilului capătă nuanțe diferite la băieți și fete. Acestea din urmă, dezvoltându-se mai repede din punct de vedere biologic, depășesc cu ușurință adaptarea la noua etapă de viață fiind mai stabile, mai sânguincioase, mai comunicative. Maturizarea tardivă sau precoce modifică poziția copilului în colectiv și relaționarea lui cu ceilalți.

Respingerea, marginalizarea determină izolarea și formarea unei imagini de sine necorespunzătoare.

Dezvoltarea intelectuală este strâns legată de dezvoltarea psihică generală și de procesul de maturizare biologică, de activitatea școlară diferită de cea a micului școlar.

În această perioadă, datorită numeroaselor contacte cu situații de viață noi și complexe, viața afectivă se diversifică, viața interioară se dezvoltă, se maturizează modul în care se relaționează cu ceilalți.

În ceea ce privește comportamentul și atitudinea, se desprind două tendințe:

- pozitivă – copilul este echilibrat, sincer, dezinvolt, adaptat;
- negativă – pesimistă, ce presupune apariția tulburărilor emoționale (impulsivitate, lipsa de armonie, potențial delinvent).

În relația cu părinții, stările afective devin mai tensionate ca urmare a manifestării opoziției și culpabilității.

În această perioadă, tendința spre independență a copilului devine din ce în ce mai evidentă, paralel cu aceasta se manifestă și dorința, nevoia de ocrotire și afecțiune din partea adulților.

Copilul, încercând să se adapteze cerințelor sociale, își asumă în mod conștient un anumit rol social, ce determină instalarea identității ca persoană ce aparține unei anumite societăți.

Dezvoltarea relațiilor cu ceilalți tineri este concretizată prin comportamentul copilului în grup. În această perioadă, mai mult decât în orice altă, viața socială se trăiește cu o intensitate maximă. Copilul are impresia că în grup (gașcă, bandă), se poate realiza mai bine și că în această formă se poate opune mai ferm adulților.

5. Adolescența (14/15 – 18)

Dacă, specific pubertății era puseul de creștere, în perioada adolescenței, se produce o dezvoltare intensă în plan psihic și se stabilizează structurile de personalitate.

Adolescentul este un nonconformist și un luptător activ pentru îndeplinirea dorințelor sale, un original în adaptarea la lumea înconjurătoare.

Creierul atinge greutatea maximă. La mijlocul acestei perioade se constată o stabilizare a creșterii în greutate și înălțime. Înfățișarea adolescenților diferă în funcție de sex.

Comportamentul capătă și el aspecte specifice, erotizante (fetele încep să își îngrijească părul, să fie atente la deodorante, parfumuri etc.; băieții manifestă și ei trăsături specifice de comportament, începând să prezinte interes pentru fete).

Activitatea cognitivă reflectă dorință pentru achiziționarea de cunoștințe și disponibilitatea pentru confruntarea de idei.

Inteligența se maturizează, astfel încât la 16 – 18 ani atinge un nivel maxim de operativitate. Cu toate că în această perioadă dezvoltarea cognitivă este evidentă, adolescentul are dificultăți în a gândi rațional în legătură cu experiențele lui imediate.

Adolescenții consideră, că problemele prin care trec, sentimentele lor, experiențele pe care le traversează sunt unice. La vârsta adolescenței se evidențiază 3 forme mai importante de conduită ce se produc prin prisma dorinței adolescentului de a fi unic:

- *conduita revoltei* – adolescentul refuză sistematic și ostentativ ce a învățat sau a fost obligat să învețe; adoptă atitudini negative, contrazice fără temeii, ignorează, utilizează un limbaj ieșit din comun, de multe ori este agresiv;
- *conduita închiderii în sine* – se interiorizează, se izolează, aspecte ce determină îndepărtarea de societate;
- *conduita exaltării și afirmării* – adolescentul caută confruntarea cu alții pentru a-și verifica calitățile fizice și intelectuale, adoptă atitudini extreme față de tot ceea ce disprețuiește sau contravin atitudinilor sale.

În general aceste stări negative, stări conflictuale ale adolescentului sunt trecătoare și depășite cu ușurință. **În anumite condiții (familii dezorganizate, relații violente între părinți), aceste stări se pot agrava și complica, ducând la modificări negative în comportamentul adolescentului.**

Dezvoltarea psihosocială

Una din caracteristicile acestei perioade este dezvoltarea conștiinței și a stimei de sine. O parte esențială a dezvoltării emoționale este creșterea interesului pentru sexul opus. Apartenența la o anumită familie și la un anumit grup presupune adaptarea și depășirea situațiilor infantile, de frustrare, nesiguranță și dependență. Percepția adolescentului despre sine poate îmbrăca o formă negativă sau pozitivă.

Când intervin eșecuri școlare, când estimarea de sine este scăzută, tânărul are tendința de a se subestima, nu are încredere în forțele proprii și nu manifestă inițiativă și perseverență în activitate (motivație și voință deficitară).

Succesele, o viață activă, valorizarea propriului potențial duc la încrederea în sine, la dorința de a se afirma și realiza. Apariția conflictelor și a frustrărilor în această perioadă este frecventă.

Adolescenții se orientează spre cei ce le împărtășesc gusturile. Cel mai bun lucru pe care părinții îl pot face pentru a-și ajuta copiii adolescenți e să renunțe la rolul lor, mult prea evident de PROTECTORI și SUSȚINĂTORI ai disciplinei, dar să acționeze totuși ca zid de siguranță, dacă apar anumite probleme. Este foarte important ca tinerii să aibă posibilitatea de a socializa cu persoanele de sex opus.

Sursă: Mihaela Gaișteanu „Psihologia copilului”

Fișa resursă B

Criza

Când vorbim despre criză, avem în vedere suferință

Indiferent pe ce poziție ne aflăm, trebuie să știm că, în cazul unor crize, despre care am vorbit mai sus, întotdeauna este vorba despre o suferință. O suferință a copilului, ce vrea să transmită ceva adultului și simte că se poate face auzit și ascultat doar recurgând la niște metode ce pot părea supărătoare. O suferință a părintelui, ce nu înțelege ce se întâmplă cu copilul său și nici nu găsește sens în manifestările lui comportamentale.

Criza de 2-3 ani. Ce să faci?

Evită luptele de putere: exprimă-ți clar așteptările, fără să țipi. Oferă-i opțiuni simple și nu-i supraestima capacitățile. Dacă e necesar, încurajează-l să coopereze. Înțelege că treaba lui e să te pună la încercare; Ajută-l să-și stăpânească sentimentele. Dacă lovește, învață-l să spună: „Sunt supărat/ furios!”. Explică-i: „Nu lovim.”, „Lovitura doare”. În jur de 2 ani și jumătate, va începe să devină empatic, pregătește-l din timp;

Deși nu e indicat să pedepsești sau să izolezi un copil de 2 ani printr-un time-out (pauză scurtă), îl poți înlătura ușor din mijlocul situației ivite pentru a se calma.

Pe măsură ce cresc abilitățile verbale ale copilului, îi poți explica din ce în ce mai multe lucruri. La 2 ani, necesită încă repetiții dese pentru a-și aminti lucrurile, de aceea este important să ai răbdare și disponibilitatea să repeți vorbe și acțiuni. Cei mici nu înțeleg întotdeauna sensul complet al cuvintelor, de aceea trebuie să folosești exemple concrete, din viața de zi cu zi, pentru a-i ajuta să înțeleagă un lucru și pentru a le dezvolta logica.

Când este supărat, încurajează-l să-și exprime frustrarea prin vorbe și nu prin fapte.

Începe prin a-ți face timp să-l asculți când are ceva să-ți spună.

Criza de 6-7 ani. Ce să faci?

La vârsta de 6 ani copilul este pregătit pentru învățare. Copilul începe să dea sens acelor emoții pe care le simte, aceasta se reflectă și în felul în care copilul percepe lumea înconjurătoare.

Explică-i și ajută-l. Nu-l pedepsi pentru că nu face ce i-ai cerut. Menține regulile și consecințele formulate anterior și nu te abate de la aplicarea lor;

Susține copilul în tot ce are de făcut; învățarea trebuie să fie realizată în formă de joc pentru a forma o motivație pentru învățare; nu încărcăți copilul cu prea multe activități; lăsați timp pentru adaptare;

Ajută copilul să înțeleagă limitările și regulile, și să le respecte. Astfel ei vor deveni mai încrezători în forțele proprii.

Oferă copilului un model – copii răspund bine când în preajmă văd exemple de comportament bun și le place să primească mereu încurajări pozitive.

Criza dispare când copilul înțelege și vede că atitudinea față de el s-a schimbat și că este perceput ca “fiind mare” când înțelege că are noi activități și obligațiuni.

Criza de 14-18 ani. Ce să faci?

Se presupune că până acum s-au pus temeliile unei comportări frumoase a copilului tău. Știe ce se așteaptă din partea lui și ce vrei să spui atunci când îi promiți să-l pedepsești dacă se poartă urât. Nu lăsa garda jos tocmai acum, disciplina este la fel de importantă pentru adolescenți cum este și pentru copii! La fel ca și cu piticul de 4 ani, căruia îi fixezi ora de culcare și insiști să o respecte, așa și adolescentul are nevoie de anumite limite.

Stabilește reguli pentru făcutul temelor, vizitele prietenilor, ora limită la care se intră în casă și întâlnirile de orice fel și discută-le în prealabil pentru a evita orice neînțelegere. Adolescentul probabil că se va plânge din când în când, în funcție de circumstanțe, de regulile impuse, însă numai așa va realiza că tu deții controlul. Fie că-ți vine a crede sau nu, adolescenții încă își doresc și au nevoie ca tu să impui limite și să le pui viața în ordine, chiar dacă le acorzi mai multă libertate și responsabilitate.

Atunci când încalcă o regula, retragerea privilegiilor este cea mai bună cale de acțiune.

Amintește-ți să-i acorzi un anumit control asupra lucrurilor ce se petrec în viața lui. Nu numai că va limita numărul „luptelor” de putere dintre voi, dar îl va ajuta să învețe să respecte deciziile pe care le ia. Îl poți lăsa să decidă singur asupra hainelor pe care le îmbracă la școală, frizurii sau a stării de curățenie de la el din cameră. Pe măsură ce cresc, li se pot îngădui mai multe „privilegii”, cum ar fi o oră mai târzie pentru intrat în casă (ocazional).

Este, de asemenea, foarte important să te concentrezi pe consecințe pozitive: ocazional, promite-i să-l lași afară până mai târziu dacă dovedește un comportament frumos pentru o perioadă stabilă de comun acord, în loc să-l ameninți cu reducerea orei de intrat în casă, ca pedeapsă pentru comportamentul iresponsabil.

Sursa: <http://www.mamica.ro>

Cercetătorul Merton Strommen spune: „în limba chineză, cuvântul criză este compus din două ideograme, unul ce înseamnă pericol, iar celălalt prilej.” Acest lucru ne arată că, ajutând un copil nu îl ajutăm pur și simplu să depășească o criză a vieții lui, ci îl ajutăm să-și descopere ceva mai bun pe scala unde criza este o simplă treaptă. Orice etapă a vârstei se transformă astfel într-o ocazie prețioasă de reorganizare a întregii vieți, pe noi baze, mai sănătoase și mai creative. Criza poate fi transformată într-un dar și noi, adulții îl putem ajuta să perceapă astfel fiecare etapă din perioada copilăriei.

MODULUL 1.2: NECESITĂȚILE COPILULUI. REZILIENȚA ȘI RESURSELE COPILULUI

SCOPUL

Conștientizarea de către participanți a importanței constituirii bazei de securitate a copilului prin identificarea/ satisfacerea necesităților și consolidarea capacității de reziliență.

OBIECTIVE

- dezvoltarea competențelor de identificare a nevoilor copilului;
- facilitarea procesului de înțelegere a legăturii între nevoile copilului și comportamentul acestuia;
- familiarizarea cu resursele interne și externe, precum și factorii protectori ai persoanei;
- dezvoltarea aptitudinilor în consolidarea rezilienței copiilor.

MATERIALE NECESARE

- fișe resursă A-G;
- eșarfe pentru legarea la ochi;
- diverse obiecte din încăpere, ce pot fi folosite ca obstacole;
- foi flipchart;
- foi A4, carioci.

PAȘI

1. Brainstorming. *Necesități* (20 min.)

Întrebați grupul: Care sunt nevoile unei plante? De ce are nevoie un animal? De ce are nevoie un copil?

Răspunsurile participanților se scriu pe foaie flipchart. Faceți o generalizare și analiză a celor expuse de participanți, apoi prezentați materialul teoretic corespunzător. (Fișa resursă A, B)

2. Activitate de grup. *Ajută-mă să reușesc* (40 min.)

Repartizați participanții în așa fel încât să formați grupuri a câte 3 persoane.

Instrucțiuni

Explicați participanților că fiecare din ei va avea un rol: unul va fi legat la ochi cu o eșarfă, altul va avea ca sarcină să-l ghideze pe primul, prin indicii verbale, al treilea va trebui să creeze obstacole în drumul primilor doi, cu ajutorul unor obiecte din încăpere (scaune, pixuri, garafe cu apă etc.). O condiție importantă a jocului e ca în timpul mersului prin cameră, cel legat la ochi să nu atingă nici unul din obstacolele întâlnite. Rugați participanții să-și repartizeze rolurile în cadrul echipei, după care încep jocul. Jocul finalizează când se face turul complet al încăperii.

Recomandări

Dacă numărul participanților este mare pot fi identificați 3 voluntari care vor realiza activitatea, ceilalți pot participa în calitate de observatori.

Discuții

- Cum v-ați simțit? (vorbesc pe rând participanții în rolul persoanei legate la ochi cu eșarfa, în rolul de îndrumător și cei ce au creat obstacole);
- Care dintre cele 3 personaje e copilul?;
- Ce reprezintă, în plan simbolic, legarea la ochi a copilului?;
- Ce reprezintă, în plan simbolic obstacolele?;
- Ce rol are această orientare, făcută de adulții implicați în viața și educația copilului?;
- Ce necesități ale copilului au fost respectate în acest exercițiu?;
- Numiți consecințele nesatisfacerii nevoilor de suport, sprijin, ghidare.

3. Discuție. Legătura dintre necesitate și comportament (30 min.)

Instrucțiuni

Expuneți grupului de participanți istorioara de mai jos. După care utilizând următoarele întrebări, precizați cauza comportamentelor nepotrivite ale copiilor.

Alina, o fetiță de cinci ani, hoinărește prin zona unde părinții ei și musafirii lor au nevoie de o atmosferă liniștită pentru discuția despre muncă. Ea pornește televizorul, sau stă în fața musafirilor sau cere câte ceva de la mamă. Părinții îi reamintesc că sunt ocupați dar peste puține minute, repetă aceleași comportamente. Alina e foarte persistentă, iar tatăl ei e foarte furios. Dacă nu ar fi fost musafiri în vizită, probabil ar fi bătut-o.

- Care e scopul/motivul comportamentului Alinei?;
- Cum te-ai simți dacă tu ai fi părintele ei?;
- Cum ai reacționa?.

Recomandări

Pentru a favoriza mai multe discuții puteți utiliza informația din fișa resursă C.

4. Activitate individuală. Linia vieții (35 min).

În ce moment din viață am dat dovadă de reziliență?

Desenați linia vieții voastre pe foaie flipchart. La această etapă nu vorbiți despre ce v-a ajutat să ieșiți din impas. Fiecare participant își va desena linia vieții pe o foaie A4. (Fișa resursă D)

Instrucțiuni

Transmiteți participanților următorul mesaj: *notați sau desenați ascensiunile și descensiunile în experiențele pozitive și negative pe care le-ați trăit de la naștere și până în prezent. Apoi alegeți un moment dificil sub linia centrală. Amintiți-vă ce v-a ajutat să depășiți această situație. A existat ceva sau cineva special care v-a sprijinit? Ați fost înconjurat de persoane, lucruri, valori ce au servit drept bază de securitate, de susținere pentru a rezista și a merge mai departe etc.?*

După finalizarea lucrului individual, grupați-vă câte doi și povestiți unul altuia despre acest moment dificil și despre resursele care v-au permis să-l depășiți. Elaborați o listă și fixați resursele identificate. (Fișa resursă D)

5. **Discuție. Resurse interne și externe/atașamentul și doliul (30 min.)**

Instrucțiuni

Rugați participanții să numească ceea ce le-a permis depășirea momentelor dificile. Notați totul pe foaie flipchart. Apoi întrebați dacă cele scrise pot fi grupate în anumite categorii și încercuiți-le cu diferite culori (relații, activități, identități).

Recomandări

Dacă lipsesc anumite elemente, puteți să le adăugați, întrebând: Cine sunt persoanele importante pentru voi? Ce știți să faceți bine? Cu ce vă ocupați zilnic? Care este scopul vostru în viață? Care sunt valorile importante pentru voi? Care sunt convingerile voastre? Care sunt trăsăturile esențiale ale personalității voastre etc.?

Analizați împreună teoria atașamentului și perioada de doliu. Prezentați exemple personale sau generale. În încheiere, demonstrați participanților o piramidă a *Rezilienței*, cu tabele de resurse. (Fișele resursă E și F)

6. **Lucru în grup. Factori de protecție și de risc (30 min.)**

Grupați participanții câte trei.

Instrucțiuni

Rugați să analizeze, la alegere, cazul unui copil care se confruntă cu probleme: starea resurselor sale și situația lui personală, familială etc. referindu-se la lista factorilor de protecție și de risc.

La fel ei trebuie să discute împreună diferiți factori și caracteristici ale copiilor ce dau dovadă de reziliență și ale celor ce nu reușesc aceasta, elaborând modalități pentru a ajuta acești copii să înfrunte situațiile dificile. (Fișa resursă G)

7. **Discuție. Baza de securitate (25 min.)**

Răspundeți împreună cu grupul la următoarele întrebări:

Care este legătura dintre satisfacerea necesităților și fortificarea rezilienței?

Cum se pot influența?

Care este rolul specialiștilor în această interdependență?

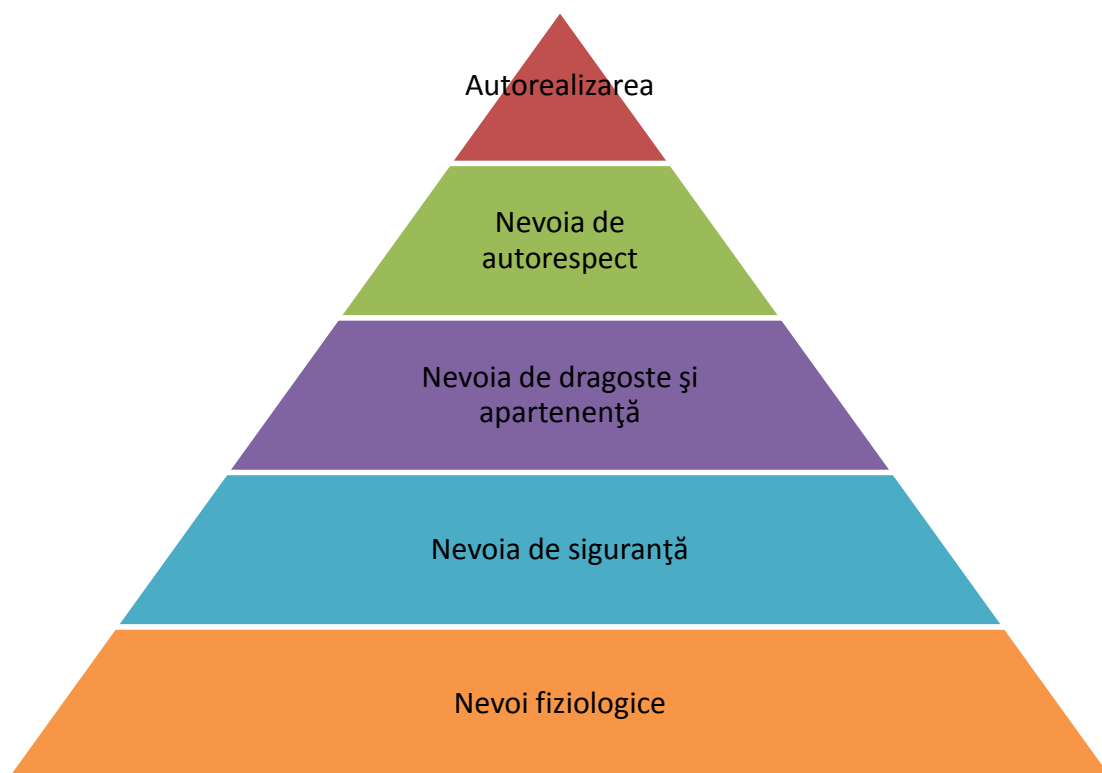
Înregistrați răspunsurile pe foaie de flipchart și faceți o totalizare împreună cu grupul.

FOI RESURSĂ

Fișa resursă A

Necesitatea este ceea ce simte o persoană și ce trebuie să fie realizat pentru ca această persoană să crească, să se dezvolte și să ducă o viață sănătoasă și armonioasă. Chiar dacă există câteva teorii cu privire la sistemul necesităților umane, vă invităm să examinați renumita teorie a lui A. Maslow¹. Teoria ne spune că pe parcursul vieții există câteva „grupuri” de necesități pe care fiecare ființă umană încearcă să le realizeze. Uitați-vă la imaginea de mai jos:

Nivelul fundamental – Nevoi fiziologice: Acestea sunt nevoile fundamentale: aer, hrană, apă, adăpost, căldură, somn.

Nivelul doi - Securitate: Acestea includ: protecție, securitate, ordine, lege, stabilitate, libertate de frică.

Nivelul trei - Dragoste: Acestea includ nevoile de dragoste și apartenență – prietenie, intimitate, afecțiune și dragoste - de la colegii de lucru, familie, prieteni, relații romantice.

Nivelul patru – Autorespect: Acestea includ: realizări, profesionalism, independență, statut, dominare, prestigiu, auto-respect, respect din partea altora.

Nivelul cinci, Autorealizarea: Acestea sunt nevoile de realizare a potențialului personal, auto-realizare, lupta pentru creștere și realizare personală.

¹ Ierarhia nevoilor a lui Abraham H. Maslow

Pe scurt, această piramidă ne arată că necesitățile umane, inclusiv cele ale copilului, sunt complexe și intercalate. Fiecare persoană trebuie să-și satisfacă necesitățile fundamentale înainte de a avansa la nivelurile superioare ce țin de necesități.

Atunci când un copil crește, necesitățile sale fundamentale fiziologice și de securitate rămân constante. Copiii de orice vârstă trebuie să aibă o locuință adecvată și sigură, acces la hrană, apă și odihnă suficientă. De asemenea, toți copiii au nevoie de dragoste, afecțiune și respect. Pe măsură ce evoluează lumea socială a copilului, necesitățile sociale și sprijinul de care are nevoie acesta de la lumea înconjurătoare nu dispar, ci doar se schimbă.

Astfel, se poate de menționat că de-a lungul etapelor de dezvoltare, Toți copiii au nevoie de:

- îngrijire: un loc sigur într-un mediu familial, sprijin suplimentar atunci când este necesar; dacă acest lucru nu este posibil, un cadru adecvat de îngrijire;
- siguranță: protecție de orice formă de violență, neglijare sau vătămare;
- sănătate: existența celor mai înalte standarde de sănătate fizică sau mintală; acces la asistență medicală adecvată; susținere în formarea capacității de a lua decizii potrivite și sigure;
- activism: deținerea responsabilității de a participa la activități de joc, distracție și sport;
- respect și responsabilitate: luare în considerație și implicare în deciziile care îi afectează; manifestarea unui comportament activ și responsabil; încredere și auto-respect; îndrumări și supervizare adecvată;
- autorealizare: susținere și îndrumare în învățarea și consolidarea propriilor competențe.

Deseori, în asistența copiilor, sunt accentuate soluționarea necesităților **materiale** și se uită de necesitățile **sociale și psihologice**.

Între cele 3 categorii de necesități nu există ierarhie, există doar **interacțiune și interdependență**.

Reziliența își are sursa, în special, în domeniul nevoilor psihosociale care au legătură directă cu resursele și factorii de protecție. Atunci când nevoile copilului sunt satisfăcute, ele se transformă în resurse care îi permit să depășească momentele dificile pe care le-a trăit sau urmează să le trăiască.

Termenul de *reziliență* este preluat din domeniul tehnicii și se referă la capacitatea unui metal de a se restabili, de a-și menține structura de bază după suportarea unei acțiuni violente. În domeniul psihologiei, reziliența reprezintă capacitatea de a-și reveni și a se adapta în urma unui șoc sau a unei tulburări grave.

Fișa resursă B

Evoluția necesităților la copii de diferite vârste.

Când un copil crește, nevoile lui se schimbă, la fel ca și sprijinul de care are nevoie din partea persoanelor ce îl înconjoară. Acest sprijin se schimbă treptat incluzând tot mai multe persoane, extinzându-se puțin câte puțin de la părinți, la o comunitate mai mare.

	COPII ÎNTRE 0 ȘI 4 ANI	COPII ÎNTRE 5 ȘI 11 ANI	PREADOLESCENȚI ȘI ADOLESCENȚI ÎNTRE 12 ȘI 18 ANI
ÎNVĂȚARE	<ul style="list-style-type: none"> • curiozitate • interacțiuni • jocuri • mișcare • limbaj și plâns 	<ul style="list-style-type: none"> • explorare • întrebări „de ce” • joc, imitație • lectură, scris, știință • valori, reguli 	<ul style="list-style-type: none"> • comportament riscant • afirmare de sine prin critică și rebeliune • punere în discuție a sensului vieții • modele • idei noi • dezvoltare a simțului moral • separare de familie
NEVOI	<ul style="list-style-type: none"> • atenție, îngrijiri parentale 	<ul style="list-style-type: none"> • valori, credințe • recunoaștere • prieteni • conștiință • jocuri 	<ul style="list-style-type: none"> • valori, credințe • independență, libertate • identitate • conștiință și expresie potrivită a sexualității • simțul apartenenței • recunoaștere
RĂSPUNS POZITIV	<ul style="list-style-type: none"> • atenție fizică și emoțională 	<ul style="list-style-type: none"> • răspunsuri la întrebări • complimente • reacții pozitive de la prieteni • învățare la școală • responsabilități determinate • directive determinate cu explicații 	<ul style="list-style-type: none"> • explicații, mărturii • ascultare, înțelegere • spațiu, independență mărită și responsabilități • sfaturi și ajutor (dacă e necesar) • interacțiuni pozitive cu persoanele din afara familiei • dragoste și sprijin continuu al familiei • modele
RESURSE INTERIOARE	<ul style="list-style-type: none"> • atașament • încredere • simț al apartenenței 	<ul style="list-style-type: none"> • reguli culturale și morale • încredere, responsabilitate • competențe sociale • simț al apartenenței • cooperare • conștiința de sine și de exterior 	<ul style="list-style-type: none"> • cultură, scopul vieții • identitate • independență • responsabilitate • capacitate de a lua decizii și de a soluționa probleme • construire de relații

Fișa resursă C

Legătura dintre necesitate și comportament

Comportamentul copilului e motivat întotdeauna de o nevoie. Sarcina adultului e să identifice nevoile ce generează comportamentul nedorit al copilului și să caute modalități mai adecvate prin care să realizeze aceste nevoi și să elimine comportamentele nedorite/inadecvate. Comportamentele neadecvate nu trebuie să schimbe percepția părintelui față de copil, dragostea și respectul față de el.

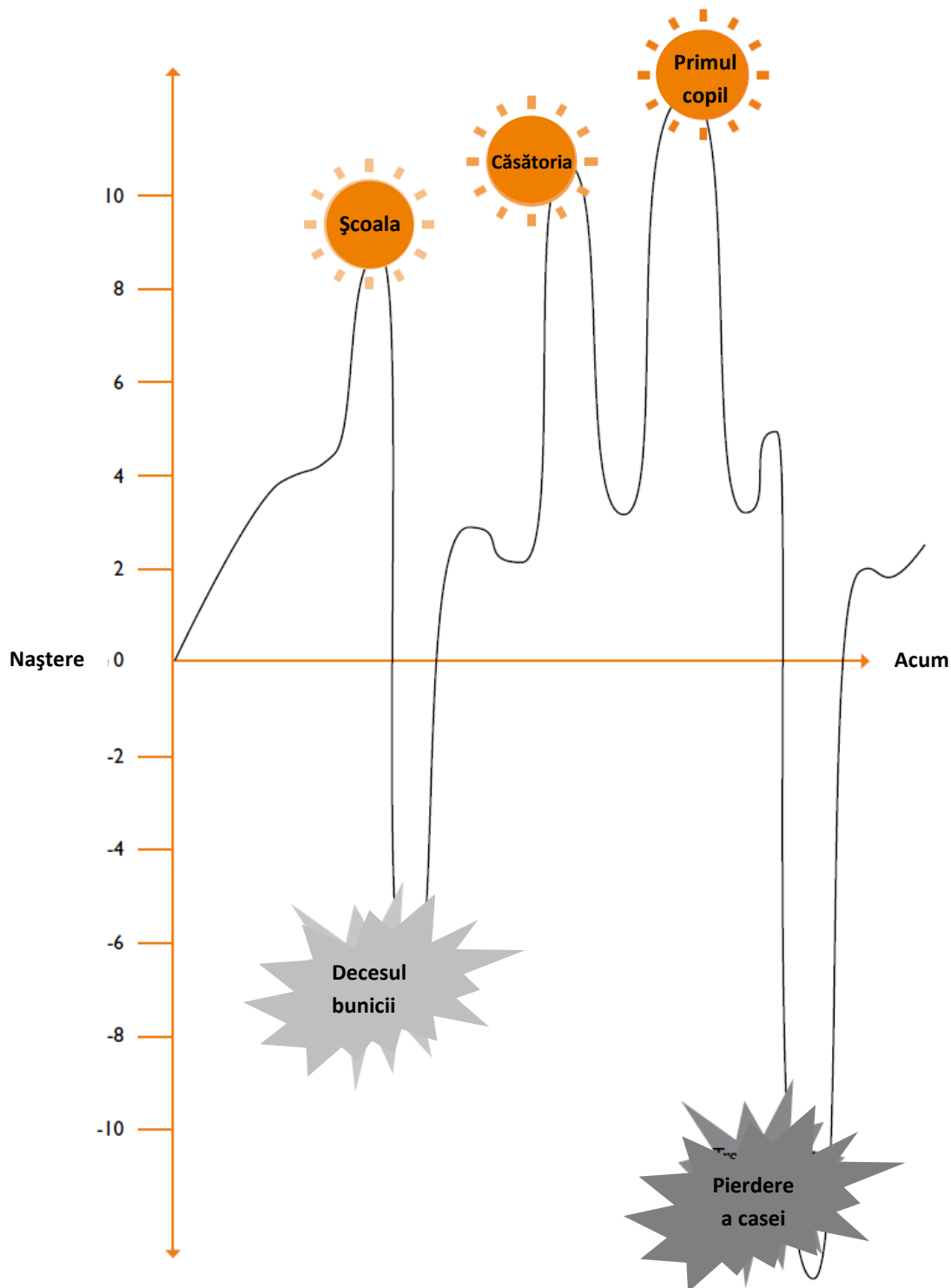
Comportamentele nedorite sunt cele considerate că apar prea des, în număr prea mare sau la un moment nepotrivit.

Situații în care ar pute să ne îngrijoreze comportamentul copilului:

- Comportamentele ce continuă după o anumită vârstă, când ne așteptăm de la copil să răspundă într-un alt mod;
- Comportamente ce se repetă prea des și interferează cu abilitatea copilului de a învăța sau limitează posibilitatea copilului de a se dezvolta corespunzător;
- Comportamentele ce în alt context sunt adecvate, dar care într-o anumită situație pot reprezenta un risc pentru el sau pentru alții sau pot duce la violarea drepturilor altora.
- Când stabilim dacă un comportament e adecvat sau nu, trebuie să ținem cont de mai mulți factori, eliminând situațiile următoare:
 - E vorba despre un comportament specific vârstei respective. (Vezi modulul Particularitățile de vârstă ale copilului);
 - A apărut într-un anumit mediu ce facilitează manifestarea comportamentului. Comportamentul survine de multe ori doar într-un anumit context, apariția lui fiind facilitată de caracteristicile acelu mediu (prezența persoanelor semnificative pentru copil) sau modificări ale mediului (schimbarea locului de trai sau părinții plecați, iar îngrijitorii se schimbă frecvent). Putem menționa câțiva factori externi: stresul familial, conflicte din familie, stilul parental etc.;
 - Apare datorită caracteristicilor individuale ale copilului. Fiecare copil e unic în ce privește: nivelul de activism, sensibilitatea, exprimarea emoțională, curiozitatea, toleranța la frustrare și amânarea recompensei, concentrare etc.;
 - Standarde comportamentale ale familiei. E un comportament acceptabil în alte familii, dar nu corespunde cu standardele comportamentale ale familiei din care face parte copilul. (toată lumea își lasă papucii la intrare, ora de culcare este 21.00 etc.).

Fișa resursă D

Linia vieții

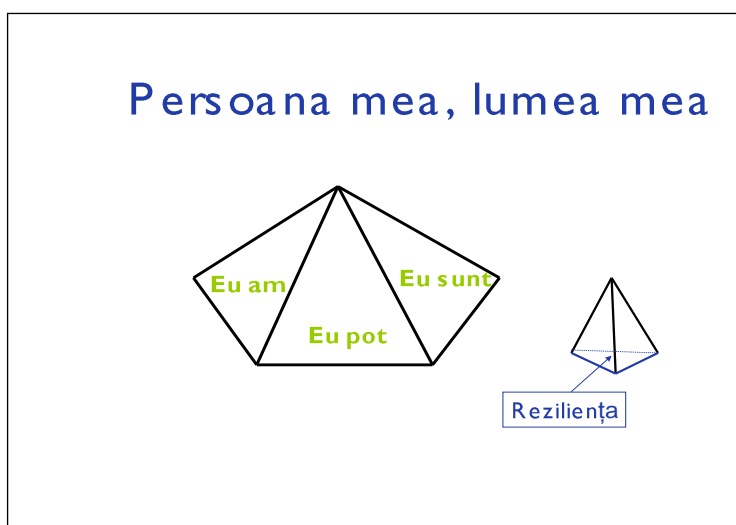

Fișa resursă E

Resurse interne și externe

Prezentăm în continuare o modalitate de apreciere a resurselor unei persoane. Este important să înțelegem elementele componente și impactul lor asupra persoanei date, pentru a o putea ajuta să-și folosească sau să-și reconstituie resursele interne și externe după un moment dificil.

Când lucrați cu copii și comunități într-un context delicat, obiectivele voastre sunt să-i ghidați în reconstruirea, reluarea și consolidarea relațiilor, activităților și identității, prin crearea unor proiecte noi de viață. Acest trio, dacă este temeinic, reprezintă o **bază de securitate** în viață și formează fundamentul **rezilienței** noastre.

Eu am legături

Eu (re)construiesc relații, încrederea în mine și în alții, sentimentul de apartenență și de recunoaștere. Eu mă accept și mă simt iubit de părinți, familie, prieteni, profesori, comunitate etc.

Eu pot întreprinde acțiuni

Eu (re)încep activitățile într-un spațiu securizant pentru reedificarea încrederii și competențelor mele, pentru a veni cu inițiative. Mă simt competent pentru a participa la activități școlare, la lucru, pentru a-mi realiza obligațiunile cotidiene.

Eu sunt unic

Port în suflet valorile și convingerile culturii și familiei mele, care îmi conturează identitatea și care dau sens vieții mele. Fac planuri, mă dezvolt ca personalitate, confer valoare la tot ce mă înconjoară, pentru a-mi consolida stima de sine, încrederea și simțul responsabilității.

E o cale de a înțelege de ce satisfacerea nevoilor conduce la resurse solide și, respectiv, la o bună capacitate de reziliență.

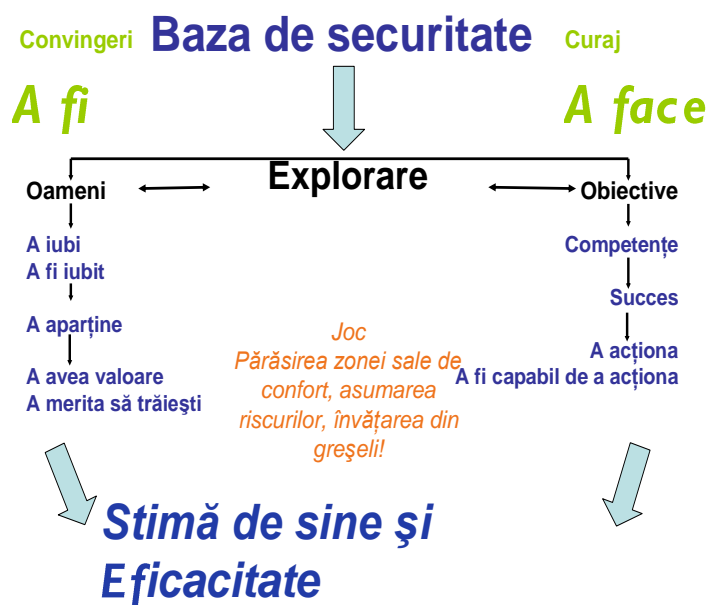
Fișa resursă F

Baza de securitate, stima de sine, atașamentul și doliul.

Expresia **bază de securitate** provine din vocabularul militar (a se retrage la baza de securitate, în caz de pericol) și a fost introdusă în uz de John Bowlby, părintele *teoriei atașamentului*.

Grație bazei de securitate, individul se poate „aventura în lumea exterioară și a reveni la ea, fiind înconjurat de atenție, afecțiune și consolare, în caz de nenorocire, și de alinare, în caz de tulburare. Rolul securității este, înainte de toate, să fie disponibilă pentru individ, gata să-l încurajeze și să-l sprijine, când ajutorul este solicitat, și să nu intervină decât dacă este necesar”.

Baze de securitate pot fi oamenii, lucrurile, obiectivele sau planurile cu ajutorul cărora stabilim anumite relații. Acestea sunt puncte de sprijin, asemeni rădăcinilor unui arbore, ce dau forță și energie. Bazele de securitate reprezintă protecția și consolarea, fără de care oamenii sunt mai vulnerabili și neliniștiți.

Este foarte important să știm că nu doar copiii au nevoie de o bază de securitate pentru a se dezvolta, dar și adulții au nevoie de o rețea de securitate (colegi, părinți, mentori etc.) la care să apeleze, în caz de necesitate.

Edificarea stimei de sine este direct legată de bazele de securitate ale unei persoane, fie că este vorba de persoane, obiective sau planuri. Aceasta este expresia capacității de a stabili relații. Competențele relaționale și stima de sine se dezvoltă începând cu un atașament afectuos față de cei ce au grijă de noi. Bazele personalității se pun în fragedă copilărie. Stilul nostru de atașament în viitor se conturează, așadar, de acum în copilărie și evoluează pe tot parcursul vieții, în funcție de experiențele noastre.

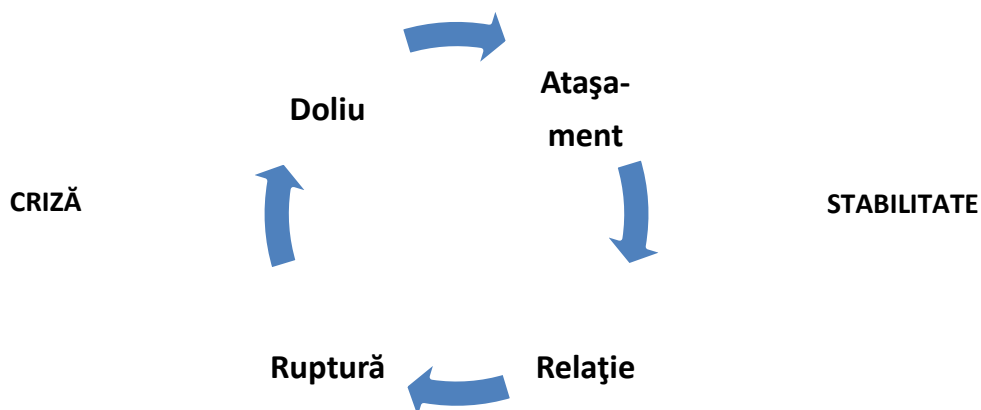
Stima de sine se bazează pe faptul de a fi iubit și de a conta pe ceilalți. Bazele de securitate (persoanele, planurile, obiectivele) ajută la formarea stimei de sine, la suportarea pierderilor și doliului, la învățarea din experiența dureroasă, pentru a o putea lua de la capăt, vindecați, îmbogățiți și calmi. Dacă ai încredere în sine, atunci îndrăznești să acționezi, deoarece știi că ai competențe pentru aceasta, chiar și după un eșec, o frustrare sau o pierdere. Acest lucru e posibil grație capacității de a restabili o relație cu o persoană, un obiectiv sau un proiect de viață.

„Stima de sine este un spațiu interior care exprimă capacitatea noastră de a ne accepta și a ne iubi așa cum suntem, de a ne simți bine în propria piele, cu încredere”.²

Indiciile stimei de sine sunt³:

- a fi bucuros și fericit de a trăi;
- a oferi și a primi energie pozitivă într-un mod echilibrat;
- a căuta oportunități și provocări noi;
- a fi capabil de a adresa și de a primi cuvinte de laudă;
- a demonstra spontaneitate și flexibilitate;
- a face glume;
- a reacționa creativ la soluționarea problemelor;
- a avea satisfacție din diverse experiențe.

Atașamentul este capacitatea de a stabili legături durabile. Aceasta depinde de experiențele mai mult sau mai puțin pozitive din copilărie. Capacitatea noastră de atașament se măsoară prin legăturile pe care le-am stabilit în copilărie și pe care continuăm să le stabilim pe tot parcursul vieții: oameni, locuri, animale, obiecte, planuri etc. O relație presupune și o ruptură. Aceasta face parte din ciclul firesc al vieții. Pierdem sau ne despărțim de ceva în fiecare zi, în fiecare lună, în fiecare an și în multe momente din viață. Procesul alcătuit din patru etape, descris mai jos, confirmă acest ciclu.⁴

- **Atașamentul** este procesul de apropiere de cineva sau de ceva și de stabilire a unei relații ce oferă consolare;
- **Angajamentul** sau **relația** este raportul emoțional care urmează după apropiere și consolare și este mai profund decât atașamentul;
- **Ruptura** constituie suspendarea procesului de atașament sau de angajament prin schimbare sau pierdere, decepție sau frustrare. Aceasta poate fi evoluția normală a unei relații (a crește și a pleca de acasă) sau o întâmplare neașteptată (deces, accident);
- **Doliul** survine în urma despărțirii. Este vorba despre procesul mental și emoțional de tristețe, de resemnare și de rămas bun. Doliul este esențial pentru dezvoltarea rezilienței;
- Apoi începe un nou ciclu.

² Michel Claeys Bouuaert, *Education émotionnelle: guide de l'animateur*, 2008 (Educația emoțională: ghidul animatorului)

³ George Kohlrieser, *Négociations sensibles*, 2007 (inspiré de Nathaniel Branden, *Self-Esteem at Work: How Confident People Make Powerful Companies*) (Negocieri sensibile, inspirat din Nathaniel Branden, *Stima de sine la serviciu: Cum oamenii încrezători creează companii puternice*)

⁴ George Kohlrieser, *Négociations sensibles*, 2007 (Negocieri sensibile)

Este important de a cunoaște **perioada de doliu**⁵, pentru a putea înfrunta mai lesne pierderile cu care se confruntă fiecare ființă umană pe parcursul vieții. Acest ciclu cuprinde o varietate de emoții: furia, tristețea, frica etc. Doliul ar putea surveni ca urmare a unui dezastru natural, a pierderii unei ființe dragi sau depistării unei maladii grave. Starea de doliu s-ar putea produce și ca urmare a unor evenimente aparent mai puțin importante, dar care pot fi trăite de persoană extrem de intens (pierderea unui animal drag, a unui apartament etc.). Deoarece situațiile sunt diferite, este foarte greu de stabilit valoarea lor posibilă. Procesul acesta, ce nu se desfășoară obligatoriu în această ordine sau într-un ritm prestabilit, are totuși câteva etape distincte. De cele mai multe ori, cea mai mare parte a timpului o constituie agitația. Când această perioadă se încheie, pierderea este, în general, gestionată în mod rațional și persoana se poate mai ușor orienta spre altceva. Însă pierderea nu se uită niciodată, devine pur și simplu mai puțin consistentă din punct de vedere emoțional și nu mai reprezintă un obstacol pentru dezvoltare, nu mai constituie o rană, ci rămâne mai degrabă ca o cicatrice.

1. **Negarea, refuzul.** Neacceptarea pierderii (*Nu e posibil. Nu a putut să mi se întâmple tocmai mie. Numai nu mie.*). Pretinderea cum că totul ar merge bine. Simptomele se pot caracteriza prin refuzul de a plânge sau, în cazul unui deces, prin a face unele acțiuni ca și cum persoana ar continua să fie încă în viață;
2. **Furia, protestul.** Un sentiment de furie față de persoana care a dispărut, a plecat sau care a cauzat pierderea (*De ce anume eu? Viața este foarte nedreaptă.*). Căutăm pe cine să aruncăm vina. Pe Dumnezeu, dacă credem în el și atunci manifestăm aceeași ură față de Dumnezeu sau față de altă forță spirituală. În acest caz, ar putea apărea și sentimente de răzbunare;
3. **Tristețea, depresia.** Te simți paralizat, incapabil de a te controla. Ți lipsește teribil de mult persoana, atracția care nu mai există sau casa distrusă. Astfel, se pierde speranța și se distrug visele de viitor, care au existat înainte de pierdere. Se atestă absența interesului, neîncredere sau chiar renunțare;
4. **Frica.** Frica și angoase în ceea ce privește viitorul (*Ce să fac acum? Ce viitor voi avea? Cum voi găsi o soluție? Nu voi depăși niciodată această situație.*). Intervine sentimentul de singurătate profundă;
5. **Acceptarea.** Acceptarea indică consolarea și refacerea. Posibilitatea de a găsi consolare în amintiri frumoase. Gândurile încep să se orienteze spre viitor, spre noi planuri și o evoluție pozitivă; Speranța renaște.
6. **Stabilirea unor relații noi.** Persoana trece peste neazuri și construiește noi atașamente, fără frică de o altă pierdere;
7. **Iertarea și recunoștința.** Câteodată, și nicidecum obligatoriu, persoana ajunge la acest moment al refacerii, al liniștirii. Este din nou capabilă să ofere și să regăsească bucuria de a trăi sau chiar să descopere un sens al pierderii.

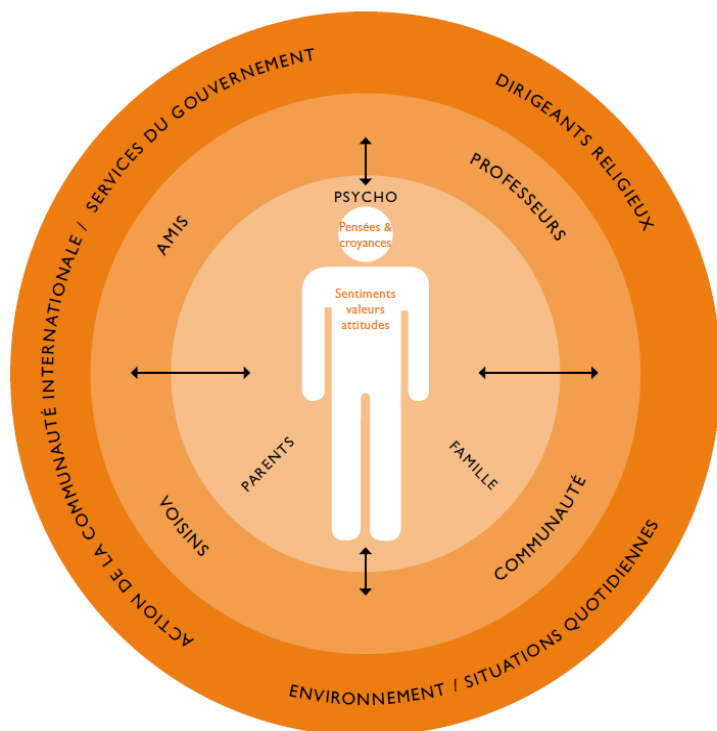
Etapetele menționate sunt firești, dar fiecare persoană le trăiește diferit, pe toate sau o parte din ele, în această ordine sau în alta, pe parcursul unei perioade de timp mai lungi sau mai scurte. Acest lucru depinde foarte mult și de cultura mediului în care se află persoana. Spre exemplu, furia nu va putea fi verbalizată, pentru că ea nu este acceptată în unele culturi. Emoțiile provocate de durere sunt parte integrantă a ființei umane. Este foarte important să ținem cont că durerea trece, iar bucuria revine.

⁵ Extras și adaptat din Elisabeth Kübler-Ross, *On Death and Dying*, 1970 (*Despre moarte și a muri*)

Fișa resursă G

Factorii protectori și de risc

Dacă cercetăm diagrama psihosocială a individului și interacțiunea cu diferite straturi ale mediului acestuia, constatăm că fiecărui nivel îi corespund factori protectori care constituie baza resurselor interne și externe ale persoanei.

Psiho se referă la psihicul sau sufletul unei persoane. Acesta include lumea interioară a emoțiilor, gândurilor, dorințelor, convingerilor și valorilor, precum și modalitatea în care ne percepem pe noi înșine și pe cei din jurul nostru.

Social se referă la relațiile și mediul unei persoane. Acestea includ atât lumea materială, cât și contextul social și cultural în care persoanele trăiesc.

Psihosocial se referă, așadar, la armonia dintre persoane în relația lor cu mediul.

FACTORII PROTECTORI ⁶ CARE STAU LA BAZA RESURSELOR INTERNE ȘI EXTERNE PENTRU DEZVOLTAREA ARMONIOASĂ A COPILULUI			
Individul	Familia/rudele	Mediul apropiat	Mediul extins
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Sentimentul de stăpânire a controlului asupra propriei vieții. ⇒ Încredere în viitor. ⇒ Simț al responsabilității sau al angajamentului. ⇒ Forță, determinare. ⇒ Planuri de viitor. ⇒ Simț al umorului etc. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Atașament și interacțiuni pozitive părinte-copil. ⇒ Organizare și reguli acasă. ⇒ Relații armonioase de familie. ⇒ Responsabilități acasă etc. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Relație pozitivă cu un adult. ⇒ Frecventarea școlii, angajare la serviciu. ⇒ Participare la activități extrașcolare, hobby-uri. ⇒ Experiență pozitivă la școală. ⇒ Relații armonioase de prietenie. ⇒ Responsabilități la serviciu etc. 	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ Implicație religioasă sau spirituală . ⇒ Implicare în viața comunității. ⇒ Oportunități mai mari etc.

⁶ Save the Children, Children in crisis: good practices in evaluating psychosocial programming, 2004 (Copiii în situații de criză: bunele practici în evaluarea programării psihosociale)

Factori de risc care au impact negativ asupra rezilienței:

- experiență de ruperea relațiilor sau de pierdere;
- secrete de familie privitor la dispariții și deces;
- experiență degradantă de violență;
- pericol de violență continuă;
- persoana responsabilă sau tutore necunoscuți sau incapabili să creeze un mediu de susținere;
- tensiuni permanente în familie;
- condiții dificile de viață și lipsă de acces la serviciile necesare;
- puține ocazii de joacă;
- rasism și ostilitate;
- sărăcie;
- handicap etc.

Cercetările demonstrează că factorii de risc se cumulează treptat. Majoritatea copiilor se acomodează la unul sau doi factori de risc menționați. Când va fi vorba, însă, de trei sau mai mulți factori de risc, suportarea lor devine mult prea dificilă.

Caracteristici ale copiilor rezilienți ce s-au bucurat de factori protectori și au dezvoltat resurse interne și externe:

- competenți din punct de vedere social în interacțiunile cu adulții și alți copii;
- independenți și, dacă e nevoie, solicită ajutor;
- se exprimă liber;
- curioși și explorează mediul înconjurător;
- se joacă activ;
- se adaptează mai ușor la schimbări;
- încrezători în capacitatea lor de a-și controla anumite aspecte ale vieții;
- implicați în activități, au hobby-uri și preocupări etc.

MODULUL 1.3: FENOMENUL VIOLENȚEI, NEGLIJĂRII, EXPLOATĂRII ȘI TRAFICULUI COPIILOR

SCOPUL

Consolidarea cunoștințelor profesioniștilor cu privire la fenomenul violenței, neglijării, exploatării și traficului copiilor.

OBIECTIVE

- familiarizarea participanților cu fenomenul violenței, neglijării, exploatării și traficului;
- familiarizarea cu noțiunea de indicatori de identificare a cazurilor de violență, neglijare, exploatare sau trafic asupra copiilor;
- recunoașterea tipurilor de indicatori și conștientizarea necesității de identificare a cazurilor date.

MATERIALE NECESARE

- fișe resursă A,B;
- foi A4 cu indicatorii fizici și psiho-comportamentali;
- foi flipchart, carioci;
- prezentare powerpoint.(PPT).

PAȘI

1. Brainstorming. Fenomenul violenței, neglijării, exploatării și traficului copiilor (15 min.)

Instrucțiuni

Rugați participanții să definească printr-un cuvânt sau o frază termenul violență. Cele expuse de participanți înregistrați-le pe foaie de flipchart. Din cele înscrise faceți o totalizare , marcând cuvintele ce reprezintă tipuri de violență, semne, cauze, sau alte fenomene . După care utilizând PPT oferiți participanților definiția violenței și tipurile existente conform Legii 45 cu privire la prevenirea și combaterea violenței. Este important de identificat împreună cu participanții când în activitatea practică ei se pot întâlni cu asemeni tipuri de violență. Utilizând modelul dat definiți celelalte fenomene: neglijarea, exploatarea, traficul. (fișa resursă A)

Recomandări

Pentru înregistrarea răspunsurilor pe foaia de flipchart puteți utiliza tehnica păianjenului (în mijloc se înscrie fenomenul fiind încercuit și de la el se trag linii în formă de lăbuțe la capătul cărora se înregistrează răspunsurile participanților.)

2. Discuție. Indicatori (15 min.)

Instrucțiuni

Împreună cu participanții răspundeți la următoarele întrebări:

Ce înseamnă indicator?

Ce tipuri de indicatori cunosc?

De ce este important să cunoaștem indicatorii de identificare a cazurilor de VNET asupra copiilor?

(Fișa resursă B)

Recomandări

Răspunsurile primite de la participanți pot fi înregistrate sub formă schematică pe foaie de flipchart sau puteți utiliza PPT pentru a expune mai multă informație.

3. Activitate de grup. Mesajul indicatorilor (30 min)

Repartizați participanții în 6 grupuri

Instrucțiuni

Oferiți fiecărui grup foi în care sunt înscrise o listă de indicatorii fizici și psiho-comportamentali. Fiecare din grupuri va avea însărcinarea să încercuiască acei indicatori care pot comunica despre trecerea copilului printr-o experiență a unui anumit fenomen (15 min). Respectiv:

Grupul I: Violența fizică;

Grupul II: Violența sexuală;

Grupul III: Violența psihologică;

Grupul IV: Neglijarea;

Grupul V: Exploatare prin muncă;

Grupul VI: Trafic.

După, analizați împreună fiecare indicator marcând fenomenul despre care el ar putea comunica.

(Fișa resursă B)

Recomandări

În timpul în care participanții realizează însărcinarea, puteți înscrie indicatorii pe o foaie de flipchart, pentru a putea fi vizibil rezultatul muncii participanților.

Discuții

Cum va păruț însărcinarea?

Care au fost dificultățile?

Ce observăm pe foaia de flipchart?

Cum cunoașterea indicatorilor ne poate ajuta?

Cine trebuie să cunoască acești indicatori?

FOI RESURSĂ

Fișa resursă A

Definirea violenței, neglijării, exploatării și traficului asupra copilului

Ce e violența?

Conform Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, nr. 45 din 01.03.2007, violența împotriva copilului sunt formele de tratament greșit, aplicate de către părinți/reprezentanți legali/îngrijitori sau de către orice altă persoană, ce produc copilului vătămare corporală sau a sănătății acestuia și îi pun în pericol viața, dezvoltarea, demnitatea sau moralul.

Tipuri de violență:

- **violența fizică** – vătămarea intenționată a integrității corporale ori a sănătății prin lovire, îmbrâncire, trântire, tragere de păr, înțepare, tăiere, ardere, strangulare, mușcare, în orice formă și de orice intensitate, prin otrăvire, intoxicare, alte acțiuni cu efect similar;
- **violența sexuală** – orice violență cu caracter sexual sau orice conduită sexuală ilegală, cum ar fi violul conjugal, interzicerea folosirii metodelor de contracepție, hărțuirea sexuală; orice conduită sexuală nedorită, impusă; obligarea practicării prostituției; orice comportament sexual ilegal, inclusiv mângâieri, sărutări, pozare a copilului și prin alte atingeri nedorite cu tentă sexuală; alte acțiuni cu efect similar;
- **violența psihologică** – impunere a voinței sau a controlului personal, provocarea stărilor de tensiune și de suferință psihică prin insultări, luare în derâdere, poreclire, șantajare, distrugere demonstrativă a obiectelor, prin amenințări verbale, prin afișare ostentativă a armelor sau prin lovirea animalelor domestice; impunerea izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială; izolarea de familie, de comunitate, de prieteni; interzicerea manifestării creative, a frecventării instituției de învățământ; deposedare de acte de identitate; privarea intenționată de accesul la informație; alte acțiuni cu efect similar;

Ce este traficul de copii?

traficul de copii – recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unui copil în scop de exploatare, chiar dacă aceste acțiuni nu se realizează cu aplicarea vreunui din mijloacele de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau de situație de vulnerabilitate ori prin darea sau primirea de bani ori de beneficii de orice gen, pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane, în scopul exploatării acesteia.

Ce este neglijarea copiilor?

neglijarea copilului – omiterea, ignorarea voluntară sau involuntară a responsabilităților privind creșterea și educarea copilului, fapt ce pune în pericol dezvoltarea lui fizică, mintală, spirituală, morală sau socială, integritatea lui corporală, sănătatea lui fizică sau psihică. Neglijarea poate lua următoarele forme:

- a. **neglijare alimentară** – privarea copilului de hrană sau malnutriția acestuia;
- b. **neglijare vestimentară** – lipsa de îmbrăcăminte și/sau de încălțăminte, în special a celor necesare pentru perioada rece a anului;

- c. *neglijare a igienei* – nerespectarea normelor generale de igienă personală, condiții de locuit insalubre, ce amenință viața sau sănătatea copilului;
- d. *neglijare medicală* – lipsa ori refuzul îngrijirilor medicale necesare pentru protecția vieții, integrității corporale și a sănătății copilului, ne-adresarea la medici în cazuri de urgență;
- e. *neglijare educațională* – refuzul încadrării copilului într-o instituție școlară;
- f. *neglijare emoțională* – ignorarea problemelor psiho-emoționale ale copilului;
- g. *neglijare în supraveghere* – punerea sau lăsarea copilului în condiții ori circumstanțe ce pot conduce la îmbolnăvirea copilului, traumatismul, exploatarea copilului sau decesul acestuia.

Ce este exploatarea prin muncă a copilului?

exploatarea prin muncă a copilului – munca, ce prin natura sa sau prin condițiile în care se exercită este susceptibilă de a dăuna sănătății, securității sau moralității copilului.

Fișa resursă B

Indicator și tipuri de indicatori

În foarte puține cazuri copilul va divulga violența imediat după ce a avut loc primul incident. Deseori, copiii victimizați trăiesc un sentiment profund de neajutorare și disperare și consideră că nimeni nu poate să le vină în ajutor. Totodată, copiii victimizați pot face orice pentru a proteja un părinte abuziv. Sau, ei pot refuza categoric să declare violența comisă, temându-se de abuzator. De obicei, un copil poate să nu declare un caz de violență mai multe luni și chiar ani la rând, în special, dacă abuzatorul este o persoană apropiată copilului.

Deseori, specialiștii care se află în contact cu copiii observă (primii indicatori) că unele din necesitățile fundamentale ale copilului nu sunt satisfăcute și/sau copilul este victima violenței sau exploatării. Acești indicatori pot fi atât fizici cât și comportamentali.

Indicatorii fizici pot fi identificați, de exemplu, sub formă de vânătăi și răni. Acești indicatori pot fi observați, mai ales, de persoanele aflate în contact apropiat cu copiii, precum asistentele medicale, medicii sau cadrele didactice. În cazuri de violență sexuală, deseori, nu există dovezi sau indicatori fizici evidenți, iar identificarea și recunoașterea sunt foarte dificile. În astfel de cazuri indicatorii fizici ne arată că, posibil, integritatea corporală, nivelul dezvoltării fizice, sănătatea și igiena copilului sunt subminate.

Indicatorii comportamentali se referă la cazurile când comportamentul copilului oferă motiv de îngrijorare. Acești indicatori dețin un loc important în luarea deciziilor, în special atunci, când există schimbări în comportament ce nu pot fi explicate altfel. Acești indicatori oferă indicii importante precum că starea emoțională, dezvoltarea intelectuală, comportamentul și educația copilului au de suferit. Cu toate acestea, indicatorii comportamentali luați izolat nu trebuie să servească drept bază pentru sesizare. Există multe alte explicații pentru un astfel de comportament. Atunci când decideți că un anumit comportament reprezintă sau nu un indicator, este necesar să luați în considerație o serie de factori pentru a elimina următoarele situații:

- Este vorba despre un comportament specific vârstei respective.
- A apărut într-un anumit mediu, care facilitează manifestarea comportamentului.
- Apare datorită caracteristicilor individuale ale copilului. Fiecare copil este unic în ce privește: nivelul de activism, sensibilitatea, exprimarea emoțională, curiozitatea, toleranța la frustrare și amânarea recompensei, concentrarea etc.
- Standarde comportamentale ale familiei. Este un comportament acceptabil în alte familii, dar nu corespunde cu standardele comportamentale ale familiei din care face parte copilul (ex.: toată lumea își lasă papucii la intrare, ora de culcare este 21.00 etc.).

De remarcat că prezența unui singur indicator nu înseamnă că în familie are loc maltratarea copilului. O examinare mai profundă a situației poate fi necesară atunci când aceste semne apar repetat sau în combinație. În astfel de cazuri, trebuie luată în considerație posibilitatea violenței, neglijării, exploatării și traficului.

Tipul indicatorilor	Indicatori	Explicație	Comunică despre o posibilă situație de:	Poate fi identificat mai ușor de :
Indicatori fizici	Fractură	Ruptură a unui os sau a unui cartilaj.	Violență fizică, violență sexuală sau trafic.	Lucrător medical
	Arsură	Rană produsă de foc, de căldură, de un agent chimic etc.	Violență fizică, violență sexuală sau trafic.	Lucrător medical
	Tăietură	Rană provocată de un instrument tăios.	Violență fizică, violență sexuală sau trafic.	Lucrător medical
	Hematom	Tumoare care conține o aglomerare de sânge închistat, provocată de ruperea spontană sau traumatică a vaselor sanguine.	Violență fizică, violență sexuală sau trafic.	Lucrător medical
	Vânătaie	Pată vânătă care apare pe corp în urma unei lovituri; echimoză, vinețeață. Vânătaiele în cazurile de abuz sunt poziționate, astfel încât nu pot apărea la căzătură sau când copilul se lovește singur.	Violență fizică, violență sexuală sau trafic.	Lucrător medical Învățător Educator
	Mușcătură	Rană, semn produs prin mușcare.	Violență fizică, violență sexuală sau trafic.	Lucrător medical
	Zgârietură	Tăietură superficială/rană ușoară pe piele făcută de un corp ascuțit și dur, unghii.	Violență fizică, violență sexuală sau trafic.	Lucrător medical
	Dureri de cap	Suferință fizică în regiunea capului	Violență, neglijare, exploatare sau trafic	Învățător Educator
	Sarcină	Stare fiziologică a femeii în care se află între momentul fertilizării ovulului și cel al nașterii.	Violență sexuală.	Lucrător medical
	Leziuni ale organelor genitale / anusului	Rană (căpătată prin lovire, rănire sau ca urmare a unei boli) în regiunea organelor genitale / anusului.	Violență sexuală.	Lucrător medical
	Expunere premeditată la infecție cu TBC sau tuberculoză	Punerea sau aflarea în mod deliberat în preajma persoanelor. infectate cu TBC sau în condiții de apariție a bolii. TBC este o boală infecțioasă și contagioasă produsă de localizarea bacilului Koch la plămâni, la intestine, la oase etc. care poate provoca distrugerea țesutului, supurații.	Neglijare.	Lucrător medical Asistent Social
	Copii lăsați fără supraveghere	Absența de durată sau de moment a adulților în preajma copiilor sau delegarea acestor responsabilități unui alt copil.	Neglijare.	Asistent Social Învățător Educator

Subdezvoltare fizică	Copil insuficient dezvoltat fizic (ca greutate și înălțime) conform particularităților de vârstă.	Neglijare, exploatare prin muncă.	Lucrător medical Învățător Asistent Social
Scabie	Boală parazitară a pielii, produsă de un artropod, care se manifestă prin mâncărime, iritații, căderea părului etc. (mai poate fi numită râie).	Neglijare.	Lucrător medical
Pediculoză	Totalitatea manifestărilor patologice provocate de păduchi la suprafața corpului.	Neglijare.	Lucrător medical
Vestimentație / încălțăminte necorespunzătoare anotimpului sau/și vârstei	De exemplu, copilul poartă sandale toamna târziu sau chiar iarna.	Neglijare.	Asistent Social Învățător Educator
Vestimentație murdară	De exemplu, părintele trimite copilul la școală zile la rând în hăinuțe murdare.	Neglijare.	Asistent Social Învățător Educator
Boli sexual transmisibile	Este un termen generic aplicat pentru o serie de boli infecțioase care se transmit prin contact sexual, dar care pot fi transmise și prin contactul cu obiecte infectate (ace etc.).	Violență sexuală.	Lucrător medical
Lipsa igienei corporale	De exemplu copilul are aspect neîngrijit, miros respingător etc.	Neglijare.	Asistent Social Lucrător medical Învățător Educator
Otrăvire	Intoxicarea organismului cu substanțe nocive, produse alimentare, agricole etc.	Violență fizică, violență sexuală sau trafic, neglijare.	Lucrător medical
Oboseală	Stare de slăbiciune generală, istovire datorată unui efort fizic/ intelectual intens.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Învățător Educator
Foame	Stare funcțională a organismului care se manifestă prin senzația nevoii de a mânca.	Neglijare.	Asistent Social
Tremur	Mișcare involuntară, rapidă a corpului sau a unei părți a corpului, provocată de frig, de frică, de o boală etc.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic	Învățător Educator Lucrător medical
Vărsături	Expulzarea forțată a conținutului stomacal. Vărsăturile se manifestă ca simptome ale unor afecțiuni și pot fi cauzate de infecții, afecțiuni maligne (tumori), traumatisme, inflamații, obstrucții sau alte procese anormale.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic	Învățător Educator Lucrător medical

Indicatori psiho-comportamentali	Abandon școlar	Părăsirea școlii de cultură generală înaintea terminării acesteia, renunțarea la studiu deliberat sau forțat de anumite împrejurări.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Învățător
	Tendințe suicidale	Tulburare a instinctului de conservare, prin care persoana manifestă acțiuni conștiente spre propria distrugere, re alegând o anumită metodă.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Învățător Educator
	Fuga de acasă	Fuga apare ca o tendință de evaziune, mai mult sau mai puțin voită și irezistibilă, din mediul în care se află copilul, pentru un timp scurt, și cu o motivație precisă, sau ca o rupere violentă de obișnuințele de viață, reflectând o stare de inadaptare.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Polițist
	Scăderea reușitei școlare	Micșorarea randamentului școlar comparativ cu reușita școlară din perioada anterioară.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Învățător Educator
	Frica de adulți	Stare de intensă neliniște și de tulburare, provocată de prezența unui adult.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Învățător Educator Polițist Asistent Social
	Agresivitate	Copilul atacă fără a fi provocat; are caracter de agresiune; caută prilej de ceartă; este provocator.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Învățător Educator
	Comportament sexualizat	Cunoștințe sau comportament sexual neobișnuit, ce nu corespunde particularităților de vârstă. Acțiunile pot fi manifestate prin: masturbare frecventă și excesivă, introducerea obiectelor în organe genitale, atingerea unor alți copii într-o manieră sexuală, afecțiuni nepotrivite față de adulți etc.	Violență sexuală	Învățător Educator
	Vagabondaj	Absența de la domiciliu pentru o perioadă mai mare de timp și prin schimbări dintr-un loc în altul. Fuga care conduce la vagabondaj este sprijinită adesea de relații dăunătoare ale copilului și în această fază se asociază de regulă cu alte devieri comportamentale, cum ar fi furtul de alimente și de obiecte etc.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Polițist
	Cerșit	Copilul cere milostenie ca mijloc de existență.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Polițist
	Nervozitate	Copilul este nervos, irascibil, supărat, nerăbdător.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Învățător Educator
	Depresie	Stare de tristețe care persistă pe perioade îndelungate. Simptomele depresiei pot fi: sentimente de îngrijorare fără un motiv evident; lipsa poftei de mâncare cu	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Învățător Educator

	scăderea în greutate; insomnie, dar și creșterea duratei de somn; pierderea interesului pentru activități care înainte produceau plăcere; frică; auto-învinovățire; auto-compătimire; sentiment de neajutorare; stimă de sine scăzută; gânduri despre moarte și/sau suicid; oboseală fizică și/sau mentală.		
Consum de alcool/droguri	Folosirea abuzivă de alcool/droguri poate crea dependență fizică și psihică sau tulburări grave ale activității mintale, ale percepției și ale comportamentului.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Polițist
Tristețe	Stare sufletească apăsătoare; mâhnire, amărăciune.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Învățător Educator
Agitare	Stare de neliniște determinată prin mișcări debalansate, zguduiri, frământări etc.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Învățător Educator
Neliniște	Stare de agitație, frământare, neastâmpăr; tulburare, îngrijorare, teamă, panică (nelămurită).	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Învățător Educator
Disperare	Stare de pierdere a oricărei speranțe.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Învățător Educator
Neșcolarizare /neîncadrarea în instituție preșcolară	Copilul a împlinit vârsta corespunzătoare pentru a fi încadrat într-o anumită instituție de învățământ, însă din cauza anumitor circumstanțe acest lucru nu s-a realizat.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Asistent Social Învățător Educator
Lipse nemotivate de la ore/instituție preșcolară	Absența copilului în timpul realizării orelor din cadrul instituțiilor de învățământ fără a exista un motiv eligibil.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Învățător Educator
Izolare	Singurătate, relațiile cu semenii sunt reduse. Petrece timpul singur, ce este necaracteristic vârstei.	Violență, neglijare, exploatare sau trafic.	Învățător Educator

Notă: Indicatorii de mai sus pot comunica o posibilă situație de violență, neglijare, exploatare sau trafic, însă aceste categorii (violență, neglijare, exploatare sau trafic) nu se exclud una pe alta. Clasificarea întâlnită în literatura de specialitate este greu de determinat în realitate. Există o intercalare a diferitor forme (violența fizică are și consecințe psihice, violența sexuală, traficul sau neglijarea sunt însoțite de efecte fizice și psihice asupra copilului).

MODULUL 1.4: POLITICA DE PROTECȚIE A COPILULUI

SCOPUL

Consolidarea cunoștințelor profesioniștilor cu privire la politica de protecție a copilului în Republica Moldova.

OBIECTIVE

- familiarizarea cu politica de protecție a copilului, cadrul legal național și internațional;
- familiarizarea cu rolul specialiștilor cu atribuții în protecția copilului în identificarea și asistența copiilor victime.

MATERIALE NECESARE

- fișe resursă A,B
- foi flipchart, carioci;
- baloane, ață.

PAȘI

1. Activitate de grup. *Exercițiu Protecția copilului (60 min.)*

Formați 4 grupuri. Aduceți la cunoștința participanților instrucțiunile în afara auditoriului.

Instrucțiuni

Grupul I: treceți în auditoriu, pe masă sunt baloane și ață, umflați câte un balon și legați-l de picior (partea de jos a piciorului). În auditoriu să nu vorbiți cu nimeni;

Grupul II: la comanda „Start!”, fără să folosiți obiecte ascuțite, spargeți baloanele. Când intrați în auditoriu, să nu vorbiți cu nimeni;

Grupul III: la comanda „Start!”, protejați baloanele de spargere. Când intrați în auditoriu, să nu vorbiți cu nimeni;

Grupul IV: înregistrați reacțiile participanților după comanda „Start!”. Când intrați în auditoriu, să nu vorbiți cu nimeni.

Notă: dați instrucțiunile fiecărui grup în parte. Odată ce își cunosc sarcinile, se dă startul jocului (15 min.).

Recomandări

În procesul de formare a grupurilor în caz că numărul participanților nu este egal, încadrați numărul mai mare de participanți în grupul I și II.

Discuții

Cum v-ați simțit, cei cu baloanele? Cum v-ați simțit, protectorilor? Cum v-ați simțit să spargeți baloanele? Dar observatorii, ce ați sesizat? Cum credeți, care este motto-ul jocului? Ce reprezintă fiecare grup? (copiii – cei cu baloane, adulții – cei care protejau, agresorii – cei care spărgeau baloanele, observatorii – cei care văd, dar nu intervin). Ce ar putea face fiecare grup în parte, pentru a evita spargerea baloanelor? (20 min.)

Mesajul cheie: responsabilitatea privind protecția copilului îi revine adultului, copiii trebuie să fie informați, dar ei nu duc vina pentru ce li se întâmplă.

După perioada rezervată discuțiilor, mai jucați o dată: pregătirea pentru joc – 5 min., jocul – 10 min., Discuții – 10 min.

2. Brainstorming. Drepturile copiilor (30 min)

Instrucțiuni

Identificați împreună cu participanții care sunt drepturile copiilor, înregistrați răspunsurile pe foaie flipchart. Faceți legătură între drept și cum el trebuie asigurat.

Recomandări

Pentru suport informativ puteți utiliza fișa resursă B

Discuții

Cum credeți care drept este dificil de asigurat, de ce?

După părerea Dvs. ce strategie trebuie să luăm când sesizăm nerespectarea unui drept?

Cum credeți care sunt piedicile în asigurarea drepturilor copilului?

3. Discuție. Politica de protecție a copilului din perspectiva MIC(60 min.)

Instrucțiuni

Facilitați schimbul de opinii între participanți cu privire la politica de protecție a copilului și elementele acesteia. (Fișa resursă A) Analizați împreună cu participanții cadrul normativ internațional și național pentru realizarea politicii în domeniul protecției copilului. Identificați autoritățile publice implicate și nivelul lor de localizare.

Recomandări:

Puteți utiliza următoarele întrebări pentru precizare:

Cum credeți care este legătura dintre asigurarea drepturilor copiilor și politica de protecție?

Ce înseamnă politica de protecție a copilului? Care sunt prioritățile acesteia?

Ce acte normative internaționale și naționale pentru realizarea politicii în domeniul protecției copilului cunoașteți?

Care sunt autoritățile publice implicate în politica de protecție a copilului?

Care este localizare Dvs. în acest sistem?

4. Activitate de grup. Responsabilitățile specialiștilor cu atribuții în protecția copilului (90 min.)

Rugați participanții să identifice specialiștii implicați în protecția copiilor la nivel local. Formați 5 grupuri și oferiți-le o foaie flipchart, pe fiecare foaie este indicat câte un specialist asistent social comunitar, medic, polițist, învățător, primar.

Instrucțiuni

Transmiteți participanților următorul mesaj: *Pe durata a 15 min., decideți responsabilitățile specialistului menționat din perspectiva drepturilor copilului și indicați-le pe foaie. După care identificați un lider care va prezenta produsul grupului.*

Discuții

În ce măsură coincid responsabilitățile specialiștilor? Ce contribuție are fiecare specialist în parte în domeniul protecției copilului? (Fișa resursă B)

FOI RESURSĂ

Fișa resursă A

Politica de protecție a copilului

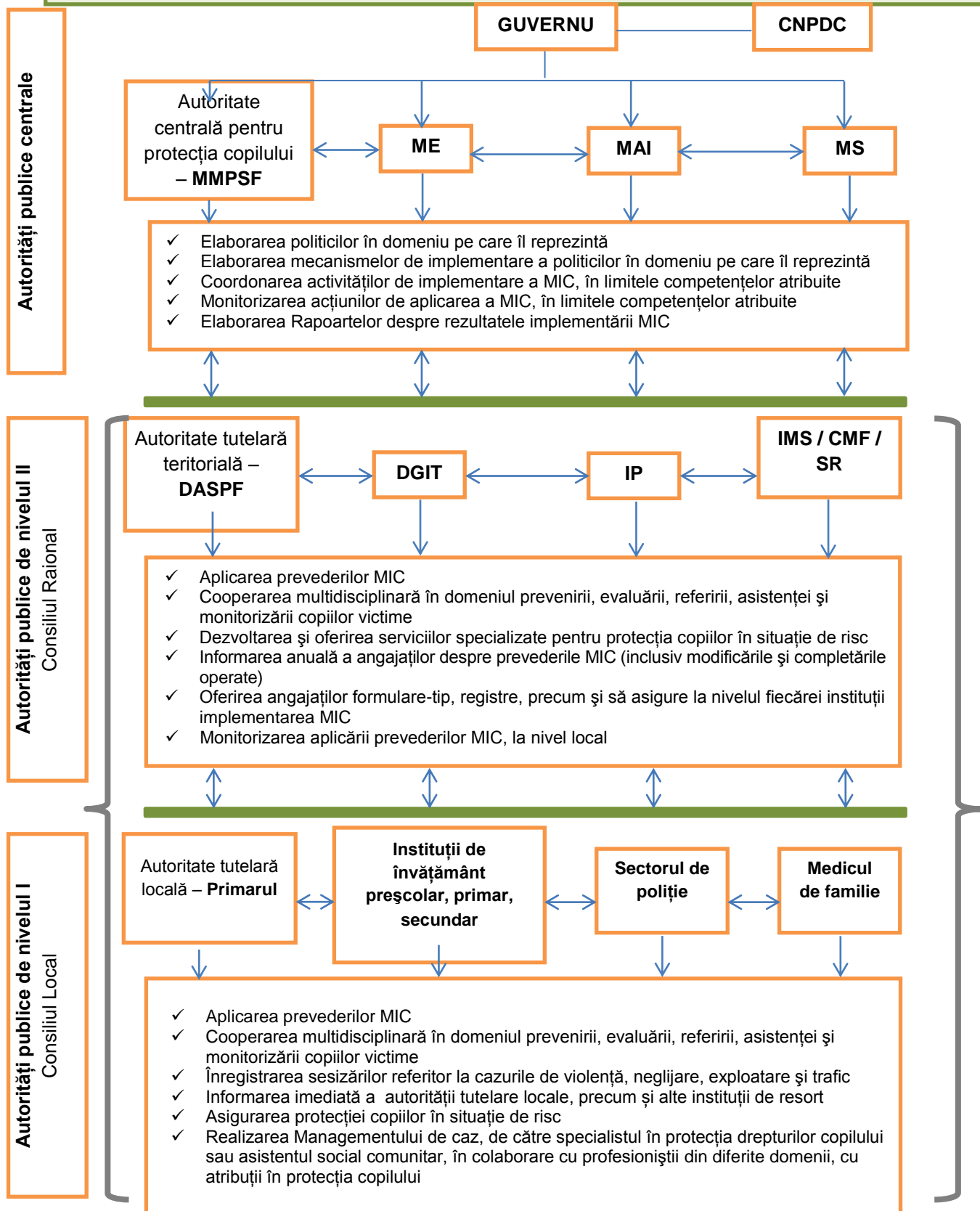
Prioritatea politicii de protecție a copilului: promovarea drepturilor copilului și protecția acestuia, ținând cont de necesitățile lui.

Realizarea politicii în domeniul protecției copilului în conformitate cu cadrul normativ internațional și național: Strategia pentru protecția copilului pentru anii 2014-2020, Legea nr.140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor în situație de risc și a copiilor separați de părinți, Regulamentele și standardele minime de calitate pentru organizarea și funcționarea diferitor servicii sociale adresate copiilor și familiilor. Pentru implementarea prevederilor art.20 din Legea 140/2013, în Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, nr.270 din 08.04.2014 a fost prevăzut expres faptul că:

1. MMPSF, MAI, ME și MS vor întreprinde măsurile ce se impun pentru implementarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.
2. Se recomandă autorităților administrației publice locale să întreprindă măsurile necesare pentru a asigura aplicarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului în procedurile de lucru interne.
3. Ministerele cu responsabilități în domeniu vor asigura, în limitele competențelor atribuite, coordonarea activităților de implementare și monitorizare a acțiunilor de aplicare a Instrucțiunilor aprobate.
4. MAI, ME și MS, anual, până la 15 martie, vor prezenta MMPSF rapoarte despre rezultatele implementării Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

În continuare sunt prezentate schematic responsabilitățile specifice instituțiilor cu atribuții în domeniul protecției copilului pentru fiecare nivel a autorității publice, în conformitate cu prevederile Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

RESPONSABILITĂȚILE AUTORITĂȚILOR PUBLICE, REFLECTATE ÎN MECANISMUL INTERSECTORIAL DE COOPERARE (IN CONTINUAREA MIC)

Fișa resursă B

Atribuțiile specialiștilor din domeniul protecției copilului în promovarea și protecția Drepturilor Copiilor

Nr. Od.	Specialistul	Atribuțiile specialiștilor din domeniul protecției copilului în promovarea și protecția Drepturilor Copiilor	Convenția ONU cu privire la drepturile copilului	Actele normative naționale
NEDISCRIMINAREA				
1.	Specialistul în protecția drepturilor copilului sau Asistentul social comunitar	Specialistul trebuie să trateze toți copiii în mod egal, fără nici o discriminare, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie, de naționalitate, apartenență etnică sau origine socială, de situația materială, de gradul și tipul unei deficiențe, de statutul la naștere sau de statutul dobândit, de dificultățile de formare și dezvoltare sau de alt gen ale copilului, ale părinților ori ale altor reprezentanți legali sau de orice altă distincție.	Art. 2 și Art. 28, alin. 1	Codul Familiei RM , nr.1316 din 26.10.2000. Legea privind drepturile copilului, nr.338-XIII din 15.12.1994. Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, nr.140 din 14.06.2013
2.	Cadru didactic	Cadrele didactice trebuie să trateze toți copiii în mod egal. Cadrele didactice trebuie să promoveze toleranța și înțelegerea față de copiii care sunt percepuți ca fiind diferiți. Sistemul disciplinar trebuie să ia în considerare interesul superior al copilului. De exemplu, fetele însărcinate nu pot fi trimise acasă/exmatriculate.		Codul Educației RM, nr. 152 din 17.07.2014 Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020, nr. 523 din 11.07.2011.
3.	Angajat al poliției	Polițiștii trebuie să trateze toți copiii în mod egal .		Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, nr. 320 din 27.12.2012
4.	Lucrător medical	Personalul medical trebuie să trateze toți copiii în mod egal		Legea ocrotirii sănătății, nr. 411-XIII din 28.03.1995. Legea nr. 1585-XIII din 27.02.1998.

INTERESUL SUPERIOR AL COPILULUI				
1.	Specialistul în protecția drepturilor copilului sau Asistentul social comunitar	Specialistul trebuie să se asigure că principiul interesului superior al copilului ⁷ va prevala în toate demersurile și deciziile privitoare la copii. Specialistul trebuie să implice familia în toate deciziile, acțiunile și măsurile privitoare la copil și să sprijine îngrijirea, creșterea și formarea, dezvoltarea și educarea acestuia în cadrul familiei.	Art. 3	Codul Familiei RM , nr.1316 din 26.10.2000. Legea privind drepturile copilului, nr.338-XIII din 15.12.1994. Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, nr.140 din 14.06.2013 Hotărârea Guvernului nr.270 din 08.04.2014.
2.	Cadru didactic	Cadrele didactice trebuie să se asigure că, în toate acțiunile lor cu privire la copii, interesul superior al copilului reprezintă o prioritate.		Codul Educației RM, nr. 152 din 17.07.2014 Hotărârea Guvernului nr. 523 din 11.07.2011.
3.	Angajat al poliției	Polițiștii trebuie să se asigure că în toate acțiunile lor cu privire la copii, interesul superior al copilului reprezintă o prioritate.		Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, nr. 320 din 27.12.2012
4.	Lucrător medical	Atunci când tratează sau interacționează cu copiii, personalul medical trebuie să acționeze în interesul superior al copilului.		Legea ocrotirii sănătății, nr. 411-XIII din 28.03.1995.
PARTICIPAREA				
1.	Specialistul în protecția drepturilor copilului sau Asistentul social comunitar	Specialistul se vor asigura că, în conformitate cu legea, copilul capabil de discernământ are posibilitatea de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului urmând să fie luate în considerare potrivit vârstei și gradului său de maturitate.	Art. 12	Legea privind drepturile copilului, nr. 338 din 15.12.1994. Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, nr.140 din 14.06.2013. Hotărârea Guvernului nr.270 din 08.04.2014. Hotărârea Guvernului nr. 523 din
2.	Cadru didactic	Copilul capabil de discernământ ⁸ are dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește. Opinia copilului va fi luată în considerare și i se va acorda importanța cuvenită, în raport cu vârsta și cu gradul de maturitate ale copilului.		

⁷ *interesul superior al copilului* – asigurarea condițiilor adecvate pentru creșterea și dezvoltarea armonioasă a copilului, ținând cont de particularitățile individuale ale personalității lui și de situația concretă în care acesta se află.

⁸ *discernământ* - aptitudinea unei persoane de a înțelege natura și urmările faptelor pe care le săvârșește.

3.	Lucrător medical	Personalul medical trebuie să asigure copilului capabil de discernământ posibilitatea de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului urmând să fie luate în considerare potrivit vârstei și gradului său de maturitate.		11.07.2011. Legea ocrotirii sănătății, nr. 411-XIII din 28.03.1995. Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, nr. 1585-XIII din 27.02.1998.
DREPTUL LA IDENTITATE				
1.	Specialistul în protecția drepturilor copilului sau Asistentul social comunitar	Specialistul trebuie să ajute la stabilirea identității copiilor.		
2.	Cadru didactic	În cazul înmatriculării într-o instituție educativă (grădiniță, gimnaziu, liceu) a unui copil fără acte de identitate – administrația instituției este responsabilă să informeze autoritatea tutelară pentru a începe procedura de documentare a copilului.		Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. Legea privind actele de stare civilă nr. 100-XV din 26.04.2001
3.	Angajat al poliției	În vederea stabilirii identității copilului părăsit sau găsit ori a părinților acestuia, organele de poliție competente au obligația de a desemna una sau mai multe persoane responsabile cu realizarea demersurilor ce le revin, potrivit legii, pentru înregistrarea nașterii copilului.	Art. 7 și Art. 8	Legea privind drepturile copilului, nr.338-XIII din 15.12.1994. Codul de Procedură Civilă RM, nr. 225 din 30.05.2003
4.	Lucrător medical	Medicul șef de secție și medicul care a asistat sau care a constatat nașterea eliberează certificatul medical constatator al nașterii în termen de 24 de ore de la nașterea copilului. În situația în care copilul este părăsit de mamă în maternitate, unitatea medicală are obligația să sesizeze telefonic și în scris organele de poliție și autoritatea tutelară, în termen de 24 de ore de la constatarea dispariției mamei.		
DREPTUL LA EDUCAȚIE				
1.	Specialistul în protecția drepturilor copilului sau Asistentul social comunitar	Specialistul trebuie să sprijine copiii în realizarea dreptului lor de a primi o educație care să le permită dezvoltarea, în condiții nediscriminatorii, a aptitudinilor și personalității lor.		

2.	Cadru didactic	<p>Cadrele didactice trebuie să asigure respectarea dreptului copilului la educație prin:</p> <ul style="list-style-type: none"> – adaptarea programei, metodelor de predare și modalității în care este condusă clasa la diversitatea de copii din clasă; – asigurarea unei implicări active a fiecărui copil în procesul de instruire și crearea unui mediu stimulant de învățare la școală. În acest fel se poate preveni abandonul școlar; – organizarea de cursuri speciale de pregătire pentru copiii care nu pot răspunde cerințelor programei școlare naționale, pentru a preveni intrarea acestora prematură pe piața muncii sau, după caz, transmiterea unor asemenea solicitări către inspectoratul școlar. <p>Cadrele didactice trebuie să se asigure că educația furnizată nu se limitează la transmiterea de cunoștințe și că aceasta cuprinde și formarea de aptitudini pentru viață, cum ar fi: gândirea critică, abilități de soluționare a problemelor, capacitatea de a lua decizii echilibrate și de a avea un stil sănătos de viață, de a deveni o persoană tolerantă, care respectă drepturile celorlalți oameni și alte capacități care oferă copiilor instrumentele necesare să își atingă potențialul și să-și optimizeze șansele de reușită în viață.</p>	Art. 28 și Art. 29	<p>Legea privind drepturile copilului, nr.338-XIII din 15.12.1994.</p> <p>Codul Educației RM</p>
3.	Angajat al poliției	<p>Polițiștii au un rol în asigurarea respectării dreptului copiilor la educație. În îndeplinirea acestui rol, ei trebuie: să se asigure că acei copii din comunitatea lor care au vârstă școlară merg la școală și nu-și petrec timpul pe stradă, în compania unor persoane dubioase; să se asigure că disciplina școlară este aplicată respectând demnitatea umană a copilului; să intervină atunci când sunt solicitați, în particular pentru a asigura securitatea în jurul școlilor, pentru a reglementa traficul și a preveni accidentele, pentru a preveni șantajul;</p>		

DREPTUL LA SĂNĂTATE				
1.	Specialistul în protecția drepturilor copilului sau Asistentul social comunitar	Specialistul trebuie să contribuie la respectarea dreptului copiilor din comunitatea lor de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate pe care o pot atinge și de a beneficia de serviciile medicale și de recuperare necesare pentru asigurarea realizării efective a acestui drept.		Legea ocrotirii sănătății, nr. 411-XIII din 28.03.1995.
2.	Lucrător medical	Personalul medical trebuie să ofere servicii medicale calitative. Personalul medical trebuie să informeze părinții și copiii cu privire la sănătatea și alimentația copilului, inclusiv cu privire la avantajele alăptării, igienei și salubrității mediului înconjurător. Personalul medical poate să informeze și să sfătuiască părinții și copiii cu privire la planificarea familială, educația sexuală și vaccinare.	Art. 24	Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, nr. 1585-XIII din 27.02.1998.
PROTECȚIA ÎMPOTRIVA ABUZULUI, NEGLIJĂRII ȘI EXPLOATĂRII				
1.	Specialistul în protecția drepturilor copilului sau Asistentul social comunitar	Specialistul trebuie să asigure respectarea dreptului copilului de a fi protejat împotriva oricărei forme de violență, abuz, rele tratamente sau neglijare, prin: <ul style="list-style-type: none"> – monitorizarea situației copiilor din comunitate și menținerea contactului cu alte instituții din comunitate, cum ar fi școala, biserica, unitățile sanitare, poliția, pentru a identifica situațiile de risc și a lua măsurile necesare pentru prevenirea neglijării, violenței sau a exploatării copiilor; – dacă există motive temeinice de a suspecta că viața și securitatea copilului sunt primejduite în familie, reprezentanții EMD au dreptul să viziteze copiii la locuința lor și să se informeze despre felul în care aceștia sunt îngrijiți, despre sănătatea și dezvoltarea lor fizică, educarea, învățătura și pregătirea lor profesională, acordând, la nevoie, îndrumările necesare; – sesizarea imediată a autorității tutelare în vederea luării măsurilor prevăzute de lege, dacă, în urma vizitelor efectuate, se constată că dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a copilului este primejduită. 	Art. 19, Art. 32, Art. 33, Art. 34, Art. 35, Art. 36 și Art. 39	Hotărârea nr.270 din 08.04.2014. Codul Penal RM, nr. 985 din 18.04.2002 Codul de Procedură Penală RM nr. 122 din 14.03.2003 Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, nr.45 din 01.03.2007.

2.	Cadru didactic	<p>Cadrele didactice trebuie să asigure respectarea dreptului copilului de a fi protejat împotriva oricăror forme de violență, rele tratamente sau neglijență:</p> <ul style="list-style-type: none"> – dacă au suspiciuni în legătură cu existența unei situații de abuz sau de neglijare a unui copil, acestea trebuie să sesizeze imediat autoritatea tutelară locală sau teritorială; – trebuie să colaboreze cu reprezentanții EMD și să ofere toate informațiile necesare pentru soluționarea sesizărilor; – trebuie să fie conștienți de situația și sensibilitatea specială a copilului abuzat sau neglijat și să contribuie la readaptarea fizică și psihologică și reintegrarea socială: <ul style="list-style-type: none"> • să sprijine copilul să interacționeze cu ceilalți copii din clasă; • să se concentreze asupra potențialului copilului; • să fie deschis față de nevoile copilului respectiv și să fie protector (într-o măsură adecvată). 		
3.	Angajat al poliției	<p>Polițiștii trebuie să faciliteze realizarea dreptului copilului de a fi protejat împotriva exploatării și de a nu fi constrâns la o muncă ce comportă un risc potențial sau care este susceptibilă să îi compromită educația.</p> <p>Atunci când sesizează astfel de cazuri în comunitatea lor, ei trebuie să anunțe și să colaboreze cu colectivul de pedagogi, în vederea reintegrării școlare a copilului.</p> <p>Polițiștii trebuie să contribuie la protecția copiilor împotriva oricărei forme de exploatare și violență. Polițiștii trebuie să contribuie la prevenirea utilizării sau implicării copiilor în activități sexuale, prostituție, pornografie sau alte practici sexuale ilegale.</p> <p>Polițiștii trebuie să contribuie la protecția copilului împotriva răpirii sau a oricăror forme de traficare.</p> <p>Polițiștii trebuie să acționeze atunci când văd un copil cerșind sau pierdut pe stradă.</p> <p>Polițiștii trebuie să sprijine reprezentanții</p>		

		autorității tutelare, atunci când aceștia verifică sesizările privind cazuri de abuzuri și neglijare a copilului.		
4.	Lucrător medical	<p>Personalul medical trebuie să respecte dreptul copilului de a fi protejat împotriva violenței, neglijenței, abuzului și tratamentului necorespunzător, după cum urmează:</p> <p>Dacă există suspiciuni în legătură cu existența unei situații de abuz sau de neglijare a unui copil pe care îl tratează, personalul medical este obligat să sesizeze autoritatea tutelată.</p> <p>Instituțiile medicale trebuie să verifice periodic tratamentul primit de copiii care au fost plasați pentru a primi îngrijire, protecție sau tratament, pentru a evita prelungirea nejustificată a spitalizării și pentru asigurarea reîntoarcerii copilului în familie sau stabilirea unei măsuri adecvate de protecție imediat ce starea sănătății copilului o permite.</p> <p>Copiii nu trebuie spitalizați în aceleași secții cu adulții și trebuie protejați împotriva abuzului sau neglijării în timpul spitalizării.</p>		
COOPERAREA CU FAMILIA				
1.	Specialistul în protecția drepturilor copilului sau Asistentul social comunitar	Specialistul trebuie să le ofere sprijin părinților pentru ca aceștia să poată asigura dezvoltarea capacităților copilului și să ofere îndrumarea și sfaturile necesare pentru ca aceștia să își exercite în mod adecvat drepturile stipulate de lege.	Art. 5, Art. 7, Art. 9, Art. 18 și Art. 27	<p>Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, nr.140 din 14.06.2013.</p> <p>Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020, nr. 523 din 11.07.2011.</p>
2.	Cadru didactic	Cadrele didactice trebuie să implice părinții în viața școlară a copiilor lor. Școlile care îi consideră pe părinți parteneri ai școlii funcționează, de obicei, mai bine decât celelalte.		
DREPTUL DE A FI ASCULTAT				
1.	Specialistul în protecția drepturilor copilului sau Asistentul social comunitar	Dreptul de a fi ascultat îi conferă copilului posibilitatea de a cere și de a primi orice informație adecvată, de a fi consultat, de a-și exprima opinia și de a fi informat asupra consecințelor pe care le poate avea opinia sa, dacă este respectată,	Art. 12 și Art. 37 lit.d	<p>Codul Educației RM</p> <p>Codul Penal RM, nr. 985 din 18.04.2002</p> <p>Codul de Procedură</p>

		precum și asupra consecințelor oricărei decizii care îl privește.		Penală RM nr. 122 din 14.03.2003
2.	Cadru didactic	Legislația națională prevede respectarea principiului respectării dreptului la opinie al elevului/studentului ca beneficiar direct al sistemului de învățământ.		Codul Contravențional RM, nr. 218 din 24.10.2008
3.	Angajat al poliției	Polițiștii trebuie să asigure copilului capabil de discernământ posibilitatea de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește, opiniile copilului urmând să fie luate în considerare, potrivit vârstei și gradului său de maturitate.		
NON-SEPARAREA				
1.	Specialistul în protecția drepturilor copilului sau Asistentul social comunitar	Fiecare copil are dreptul să locuiască în familie, să-și cunoască părinții, să beneficieze de grija lor, să coabiteze cu aceștia, cu excepția cazurilor în care despărțirea de un părinte sau de ambii părinți este necesară în interesul copilului.		Codul Familiei RM , nr.1316 din 26.10.2000. Codul de Procedură Penală RM nr. 122 din 14.03.2003
2.	Angajat al poliției	Polițiștii trebuie să fie conștienți de importanța contactului dintre copil și părinți în orice situație, cu excepția cazului în care acesta contravine interesului superior al copilului. Prin urmare, aceștia trebuie să faciliteze posibilitatea părinților și a copilului de a întreține relații personale și contacte directe, inclusiv în situația în care împotriva părinților sau a unuia dintre ei a fost luată măsura reținerii sau a arestării preventive și a fost înștiințată autoritatea tutelară în vederea luării unei măsuri de protecție.	Art. 9 alin.4	Codul Contravențional RM, nr. 218 din 24.10.2008 Legea privind drepturile copilului, nr.338-XIII din 15.12.1994.
DREPTUL LA ODIHNĂ ȘI VACANȚĂ				
1.	Specialistul în protecția drepturilor copilului sau Asistentul social comunitar	Specialistul trebuie să sprijine copiii în realizarea dreptului lor de a participa la activitățile recreative, culturale, artistice și sportive ale comunității, sesizând autoritățile publice locale cu privire la serviciile necesare în acest scop (locuri de joacă, cluburi sportive, cluburi ale copiilor, cinematografe, teatre, biblioteci etc.)	Art. 31	Legea privind drepturile copilului, nr.338-XIII din 15.12.1994. Codul Educației RM
2.	Cadru didactic	Cadrele didactice trebuie să faciliteze respectarea dreptului copiilor la odihnă și vacanță, asigurându-se că aceștia dispun de timp liber suficient.		

CAPITOLUL II. PROCEDURILE INTERSECTORIALE PENTRU IDENTIFICAREA, EVALUAREA, REFERIREA, ASISTENȚA ȘI MONITORIZAREA COPIILOR VICTIME ȘI POTENȚIALE VICTIME ALE VIOLENȚEI, NEGLIJĂRII, EXPLOATĂRII ȘI TRAFICULUI

MODULUL 2.1: ASIGURAREA PROTECȚIEI COPILULUI VICTIMĂ A VIOLENȚEI, NEGLIJĂRII, EXPLOATĂRII ȘI TRAFICULUI (MIC)

SCOPUL

Consolidarea competențelor profesioniștilor cu privire la aplicarea procedurilor intersectoriale de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

OBIECTIVE

- cunoașterea procedurii de identificare și înregistrare a cazurilor de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului;
- cunoașterea procedurii de sesizare a autorității tutelare locale și alte instituții;
- cunoașterea și aplicarea metodologiei de evaluare inițială a cazului suspect de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului;
- evaluarea și stabilirea nivelului riscului pentru copil victimă a violenței, neglijării, exploatării și traficului;
- cunoașterea și aplicarea măsurilor urgente de protecție a copilului în cazul existenței pericolului iminent pentru viața și sănătatea acestuia;
- cunoașterea procedurii de solicitare a efectuării examinărilor specializate în cazurile de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului;
- cunoașterea și efectuarea evaluării complexe și asistența copiilor victime a violenței, neglijării, exploatării, traficului;
- cunoașterea și aplicarea procedurii de documentare și evidență a cazurilor de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului.

DURATA 6,5 ore

MATERIALE NECESARE

- foi flipchart, carioci;
- fișa resursă A-F.

PAȘI

1. Activitate de grup. Pașii de intervenție (90 min.)

Inițial, întrebați participanții care sunt pașii de intervenție la un caz de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului. Răspunsurile le notați pe foaie flipchart și faceți tangență cu procedurile intersectoriale conform MIC (secțiunea 1-5). Apoi, formați 4 grupuri și le oferiți foi flipchart și carioci.

Instrucțiuni:

Transmiteți participanților următorul mesaj: *fiecare grup va analiza câte 1-2 proceduri, conform MIC:*

Grupul I: procedura de identificare, înregistrare și evaluare inițială a cazurilor suspecte de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului

Grupul II: procedura de asigurare a măsurilor urgente de protecție a copilului în cazul existenței pericolului iminent pentru viața și sănătatea acestuia + procedura de solicitare a efectuării examinărilor specializate în cazurile de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului

Grupul III: procedura de evaluare complexă și asistență în cazurile de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului

Grupul IV: procedura de documentare și evidență a cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului

În cadrul analizei, orientați-vă după următoarele aspecte: De ce este necesar această procedură? Ce se realizează? Cine realizează? Cum se realizează? Când și cât timp se realizează?

Aveți la dispoziție 40 min.

Apoi utilizați metoda "Rotației": produsul unui grup va fi analizat de celelalte grupuri care la necesitate îl vor completa. Astfel, toate grupurile vor avea posibilitatea să analizeze toate procedurile și să completeze. (40 min.) La final, grupurile primesc foile la care au lucrat inițial și examinează dacă sunt completări.

Discuții:

Cum vă simțiți?

Ce dificultăți ați întâmpinat?

Sunteți de acord cu sugestiile colegilor?

Ce ați modifica?

2. Discuție. Procedurile intersectoriale de cooperare privind identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării, traficului (secțiune 1-5, MIC) (120 min.)

Analizați fiecare procedură în baza celor menționate de participanți în activitatea anterioară și completați cu informații noi (Fișa resursă A-E)

Împreună cu participanții identificați puncte cheie pentru fiecare procedură.

3. Activitate de grup. Analiza studiului de caz (120 min.)

- I etapă

Formați 4 grupuri și le oferiți câte un studiu de caz (informație minimă pentru a iniția evaluarea inițială a situației copilului. Fiecare studiu de caz va corespunde unui nivel de risc pentru copil: înalt, mediu, mic). (Foaie resursă F)

Instrucțiuni:

Rugați participanții să analizeze studiul de caz, referindu-se la următoarele:

Care sunt pașii următori necesari de realizat după identificare cazului? Argumentați.

Care este rolul fiecărui specialist la etapa dată? Argumentați.
Cu cine planificați să discutați și ce ați vrea să aflați? Argumentați.
Determinați tipul nivelului de siguranță a copilului? Argumentați
Aveți la dispoziție 25 min.

Discuții

Cum a fost lucrul în echipă?

A fost dificil de realizat? Ce anume?

Fiecare grup prezintă rezultatele și se oferă feedback: ce a fost bine, mai puțin bine și sugestii pentru îmbunătățire.

- II etapă

Formați 4 grupuri și le oferiți studiu de caz cu informații detaliate referitor la cazul copilului ce are un risc mediu pentru siguranța.

Instrucțiuni:

Ce aspecte mai este necesar de evaluat? Argumentați.

Cine se implică în cadrul evaluării complexe? Argumentați.

Ce acțiuni trebuie de întreprins? Argumentați.

Cine realizează acțiunile? Argumentați.

Aveți la dispoziție 30 min.

Discuții

Cum a fost lucrul în echipă?

A fost dificil de realizat? Ce anume?

Fiecare grup prezintă rezultatele și se oferă feedback: ce a fost bine, mai puțin bine și sugestii pentru îmbunătățire.

- III etapă

Împreună cu participanții analizați etapa de monitorizare și reevaluare a cazului conform studiului de caz, la care ați lucrat la activitatea anterioară.

4. Activitate de grup. Documentare și evidența cazurilor (60 min.)

Inițial, listați împreună cu participanții documentele ce sunt necesare pentru a documenta un caz (Fișa resursă E). Apoi formați 4 grupuri pe categorii de specialiști (asistență socială, sănătate, educație, poliție). În fiecare grup, participanții se numără de la 1 la 4 și apoi rugați participanții care au același număr să formeze câte un grup (4 grupuri).

Instrucțiuni:

Transmiteți participanților următorul mesaj: *Fiecare grup va completa un instrument de lucru, în baza studiului de caz analizat în cadrul activităților anterioare.*

I grup: fișa de sesizare

II grup: ancheta socială

III grup: ancheta de evaluare complexă

IV grup: plan individual de asistență

Aveți la dispoziție 20 min.

Apoi reveniți la grupul format inițial și fiecare participant prezintă colegilor documentele completate

Discuții

Cum vă simțiți? A fost dificil să completați? Ce dificultăți ați întâmpinat? Cum credeți care este rolul fiecărui specialist la completarea acestor documente?

FOI RESURSĂ

Fișa resursă A

Identificarea cazurilor suspecte de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului (secțiunea 1, MIC)

Primul pas în protecția copiilor de violență, neglijare, exploatare și trafic constă în identificarea acestora. Totuși, nu întotdeauna este ușor de a identifica situațiile de violență față de copii. Violența este adesea ascunsă atât de către părinți și copii, cât și prin inacțiunea comunității. Părinții, rareori, recunosc că neglijează sau abuzează proprii copii. Chiar și copiii tind să-și ascundă suferințele. Ei sunt, deseori, fideli părinților lor, iar unii se simt responsabili și vinovați pentru îngrijirea inadecvată față de dânsii. Și, totuși, **copiii trimit mesaje prin care semnalizează că au nevoie de ajutor.**

Identificarea și înregistrarea cazului, presupune un proces privind depistarea copilului victimă sau potențială victimă a violenței, neglijării, exploatării, traficului, de către specialiștii cu responsabilități în domeniul protecției copilului (asistența socială, educație, poliție, sănătate) prin interacțiune activă cu copiii, părinți/persoane în grijă cărora se fală, membrii comunității.

Această etapă este una principală din procesul de intervenție în astfel de situații, care are drept scop prevenire și intervenție promptă în protecția copilului.

Sursele de identificare a cazurilor pot fi:

- adresări din partea copilului, părintelui
- semnalări din partea anumitor persoane din comunitate
- autosesizare (ex.: în cadrul vizitelor la domiciliu, audiență, activități de prevenire cu copiii, etc.).

Deseori, specialiștii care se află în contact cu copiii observă (primii indicatori) că unele din necesitățile fundamentale ale copilului nu sunt satisfăcute și/sau copilul este victima violenței sau exploatării. (vezi Modulele 2 și 3)

Odată ce a fost identificat, specialiștii informează telefonic Autoritatea Tutelară Locală imediat ce a fost identificat cazul, completează Fișa de sesizare și o expediază Autorității Tutelare Locale (timp de 24 ore). Fișele de sesizare sunt înregistrate într-un registru, modelul de registru fiind specific pentru fiecare instituție.

Orice caz sesizat necesită a fi evaluat, imediat dacă viața și sănătatea copilului este în pericol și în termen de 24 ore în celelalte cazuri (conform MIC).

Evaluarea inițială, presupune o investigație sumară a situației copilului pentru a decide dacă:

- informațiile semnalate (fișa de sesizare) se confirmă – există violență asupra copilului;
- asigurarea măsurilor urgente a copilului în cazul existenței pericolului iminent pentru viața și sănătatea acestuia este necesară;
- informațiile semnalate (fișa de sesizare) se infirmă – copilul nu este victimă sau potențială victimă a violenței.

Evaluarea inițială este realizată de către managerul de caz și după necesitate participă specialiștii din domeniul ocrotirii sănătății, educației, organelor de ocrotire a normelor de drept, în conformitate cu dispoziția dată de către autoritatea tutelară locală.

În cadrul evaluării inițiale, se recomandă ca membrii echipei multidisciplinare să răspundă la câteva întrebări:

- este copilul în siguranță? Dacă nu, care este măsura urgentă ce trebuie luată pentru a asigura un mediu securizat? **(este prima măsură care se ia, în conformitate cu prevederile Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial – proceduri intersectoriale, secțiunea 2)**

- există nevoi urgente în familie ce trebuie satisfăcute?
- copilul a fost supus unei forme de violență/neglijare care să fie sancționată de lege?
- a existat o infracțiune?
- este reprezentantul legal vinovat de acest abuz? Cine este agresorul?
- există alte surse de informare sau martori?
- există și alte victime?
- este posibil ca situațiile de violență să se repete?

De reținut: În cadrul evaluării inițiale pot fi identificate precum și soluționate anumite necesități urgente ale copilului, implicând, după caz, alți specialiști pentru soluționarea problemelor de sănătate, emoționale, altor probleme de relevanță majoră, inclusiv, la necesitate, se realizează limitarea accesului presupusului abuzator la alți copii.

Conform Legii 140 privind protecția specială a copiilor aflați în situații de risc și a copiilor separați de părinți, pericol iminent reprezintă circumstanțe care indică în mod cert asupra existenței elementelor constitutive ale unei infracțiuni contra vieții și/sau sănătății copilului și care au sau pot avea impact grav asupra integrității fizice și/sau psihice a acestuia.

Factorii ce necesită intervenția imediată pentru protecția copilului victimă:

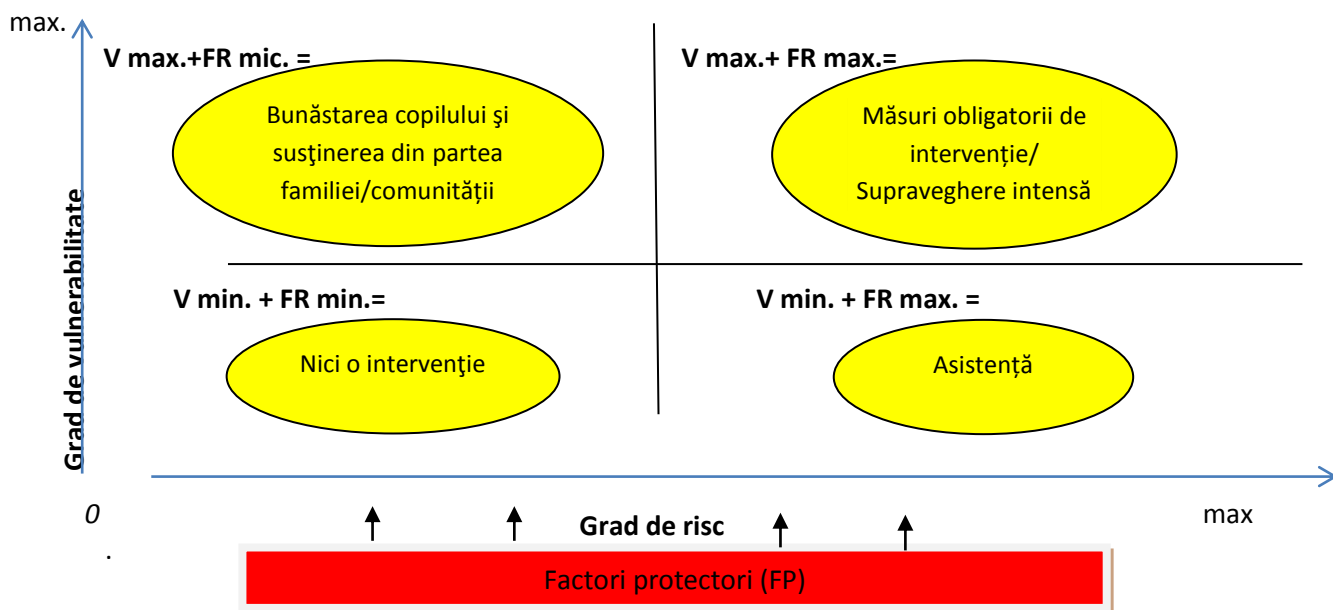
- copilul nu este dezvoltat fizic și psihic conform vârstei;
- copilului îi sunt aplicate pedepse grele;
- există informații că actele de violență sunt premeditate și/sau repetate;
- există rapoarte anterioare de violență;
- este suspectată violență multiplă;
- leziunile cauzate de violență fizică și violență sexuală sunt vizibile; este necesară îngrijirea medicală urgentă;
- copilul este singur sau abandonat;
- incidentele au crescut în frecvență și intensitate;
- există condiții mizere de viață;
- copilul nu se poate apăra singur;
- copilul se teme să meargă singur acasă;
- copilul este complet dependent de părinți sau persoana de îngrijire;
- copilul se află în imediata apropiere a agresorului;
- părintele/persoana în grija căreia se află copilul are tulburări de comportament și refuză să se trateze;
- părintele/persoana în grija căreia se află copilul este dependent de alcool sau droguri;
- părintele/persoana în grija căreia se află copilul este descris ca fiind periculos;
- părintele/persoana în grija căreia se află copilul prezintă tulburări patologice;
- părintele/persoana în grija căreia se află copilul ascunde copilul; există violență domestică.

Odată ce se stabilește existența unei situații de violență față de copil este important să se determine nivelul de risc pentru siguranța copilului, ceea ce va permite planificarea și realizarea intervenției adecvate și prompte

pentru satisfacerea necesităților copilului și respectarea drepturilor lui. Pentru evaluarea nivelului de siguranță a copilului victimă este necesar de luat în considerare factorii de risc (FR), vulnerabilitățile (V) copilului și factorii de protecții (FP):

Risc - pericol pentru dezvoltarea copilului, ce poate fi de ordin social, economic, psiho-emoțional, de sănătate	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Abuzul de alcool și alte substanțe în mediu familial/semeni/comunitate ▪ Violență/neglijare din partea membrilor familiei/semeni/profioniști ▪ Situație economică-socială precară a familiei ▪ Lipsa cooperării din partea membrilor familiei/semeni/profioniști ▪ Prejudecăți/stereotipuri/excluderea copilului de către membrii familiei/semeni/profioniști ▪ Adulții nu acordă prioritate necesităților copilului ▪ Incitarea și expunerea prin intermediul Internetului la provocări cu conotație sexuală/pornografică/violentă ▪ Probleme de sănătate a părinților/persoanelor în grija cărora se află copilul (ex. dezabilități psihosociale, intelectuale, fizice) 			
Vulnerabilitate – incapacitatea copilului de a se proteja, lipsa siguranței și protecției	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vârsta cuprinsă între 0-10 ani și 13-18 ani ▪ Născut prematur ▪ Dificultăți, dezabilități de învățare ▪ Dezabilități fizice ▪ Izolat, nesociabil e față de semeni ▪ Dificultăți în comunicare ▪ Comportament dificil ▪ Dezabilități psihosociale, intelectuale ▪ Abuz de substanțe stupefiante/toxice ▪ Comportament auto-distructiv/auto-vătămare 			
Factori protectori	Interni (copil) <ul style="list-style-type: none"> ▪ maturitate emoțională; ▪ dezvoltare morală matură; ▪ deprinderi vizibile de siguranță personală; ▪ auto-apreciere înaltă; ▪ flexibilitate și atașament puternic vizibile. 	Externi		
		<i>Familia/rudele</i> <ul style="list-style-type: none"> ▪ atașament și interacțiuni pozitive părinte-copil; ▪ organizare și reguli acasă; ▪ relații armonioase în familie; ▪ responsabilități acasă. 	<i>Mediul apropiat</i> <ul style="list-style-type: none"> ▪ relație pozitivă cu un adult; ▪ frecventarea școlii; ▪ participare la activități extrașcolare, hobby-uri; ▪ experiență pozitivă la școală/grădiniță; ▪ relații de prietenie; ▪ responsabilități la școală/grădiniță. 	<i>Mediul extins</i> <ul style="list-style-type: none"> ▪ implicare în viața comunității.

Cum poate fi evaluat nivelul de risc al copilului și necesitatea de intervenție?

- **Nu este acțiune** – mediul în care se află copilul este protejat, indicatorii potențialului risc pentru copil nu sunt identificați.
- **Risc mic** ($FR < V < FP$ caz ce necesită intervenție de o singură dată) – copilul se află în siguranță la el acasă. Totuși, există anumite temeri că copilul ar putea fi expus riscului, dacă nu vor fi oferite servicii de prevenire (ex.: sprijin familial, activități de grup etc.).
- **Risc mediu** ($FR > V < FP$ sau $FR < V > FP$ - caz dificil) – se identifică necesitatea unei intervenții de durată în baza unui plan individual de asistență. Nu sunt date că viața și sănătatea copilului este în pericol iminent, însă este risc de separare de familie.
- **Risc înalt** ($FR > V > FP$) – copilul se află în pericol iminent de viață, ce pot avea impact grav asupra sănătății fizice și/sau psihice. Copilul este supus unei acțiuni de violență sexuală, trafic, se află în risc de moarte, este permanent pedepsit, dacă rămâne în condiții care presupun lipsa unei intervenții de protecție.

Realizarea eficientă a evaluării inițiale în caz de violență, neglijare, exploatare sau trafic asupra copilului este imposibilă fără **interviul de protecție**.

Interviul de protecție este prima discuție cu copilul în scopul stabilirii gradului de securitate a copilului și informării acestuia despre drepturile sale, serviciile de asistență, măsurile de protecție în caz că viața și/sau sănătatea lui sunt în pericol.

Informația colectată de la copil în timpul interviului de protecție este utilizată pentru identificarea situației reale din perspectiva copilului, analiza sistemică a problemei prin implicarea relației actorului-cheie-copil, intervenția de urgență și planificarea activităților. Toate aceste aspecte realizate eficient facilitează asigurarea bunăstării copilului. (vezi Modulul 8)

Fișa resursă B

Procedura de asigurare a măsurilor urgente de protecție a copilului în cazul existenței pericolului iminent pentru viața și sănătatea copilului (secțiune 2, MIC)

Autoritatea tutelară este instituția de protecție a copilului și urmărește respectarea drepturilor copilului. Astfel, conform Convenției cu privire la drepturile copilului, autoritățile publice sunt obligate să:

1. asigure protecție copilului în mediu familial prin intermediul unor proceduri eficiente pentru stabilirea de programe sociale care să asigure sprijinul necesar copilului și familiei acestuia (art.19);
2. asigure protecție alternativă pentru copilul care este, temporar ori permanent, lipsit de mediul său familial sau care, pentru protejarea intereselor sale, nu poate fi lăsat în acest mediu (art. 20).

În caz, dacă viața și sănătatea copilului este în pericol iminent, se aplică măsuri urgente de protecție:

- **plasamentul de urgență**

În conformitate cu prevederile Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial, **plasamentul de urgență** este plasamentul copilului a cărui viața sau sănătatea sunt în pericol iminent, indiferent de mediul în care acesta se află, pentru o perioadă de până la 72 ore. Autoritatea tutelară locală emite dispoziția privind plasamentul de urgență al copilului și informează în acest sens autoritatea tutelară teritorială în a cărei rază este locul de plasament al copilului în cazul luării copilului de la părinți sau în cazul lipsei părinților în momentul identificării copilului.

Ținând cont de interesul superior al copilului, acesta poate fi plasat de urgență în:

- familia rudelor sau a altor persoane cu care a stabilit relații apropiate (vecini, prieteni de familie etc.) și care doresc să primească/să țină copilul pentru a-l crește și educa în familia lor, în baza cererii scrise a acestora, pornind de la necesitatea asigurării stabilității și continuității în îngrijirea, creșterea și educația copilului, ținând cont de identitatea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică;
- servicii de plasament de tip familial;
- servicii de plasament de tip rezidențial.

Copilul separat de părinți poate fi plasat de urgență pe un termen de până la 72 de ore, cu posibilitatea prelungirii termenului de plasament până la 45 de zile, perioadă în care se efectuează evaluarea complexă a situației copilului.

În momentul realizării plasamentului de urgență, specialiștii care sunt implicați (primarul, specialistul în protecția copilului/asistentul social comunitar, medicul, angajatul poliției) trebuie **să acorde o deosebită atenție copilului**, în așa mod încât procesul de separare a copilului de părinți/persoanele în grija cărora acesta se află, să fie mai puțin traumatizantă. Se recomandă, ca specialistul, care inspiră copilului mai multă încredere, să pregătească copilul pentru transfer, să-i explice copilului care sunt motivele luării deciziei de plasarea urgentă, ce acțiuni urmează să fie întreprinse, unde va fi plasat și să ofere unele informații despre locul plasării. Este foarte important, de atras atenție la emoțiile/reacțiile copilului la separare și de oferit suport emoțional, luându-se în considerare că copilul se întristează în situații de separare.⁹

- **ordonanță de protecție**

Ordonanță de protecție reprezintă un act legal prin care instanța de judecată aplică măsuri de protecție a victimei¹⁰ și se adoptă în cazul constatării de către instanța de judecată a cazului de violență în familie care pune în pericol viața, integritatea fizică și/sau psihică a copilului – victimă.

Depunerea cererii către instanță de judecată o realizează Autoritatea Tutelară Locală, și informarea agresorului/supravegherea îndeplinirii măsurilor de protecție stabilite de instanță de judecată este în competența organelor de drept, organelor de asistență și altor organe, după caz.

⁹ Bulgaru Maria (coord.). Aspecte teoretice și practice ale asistenței sociale, Chișinău 2003, p. 269. ISBN 9975-70-311-9

¹⁰ LEGE Nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie

Fișa resursă C

Procedura de solicitare a efectuării examinărilor specializate în cazurile de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului (secțiunea 3, MIC)

Conform procedurii date, efectuarea examinărilor specializate în cazurile de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului se referă la următoarele:

- Examinarea medico-legală
- Examinarea psihiatrico-legală
- Evaluarea psihologică

{Codul de Procedura Penală a RM, cod Nr. 122 din 14.03.2003.}

{Legea cu privire la expertiza judiciară, constatările tehnico-științifice și medico-legale, Nr. 1086 din 23.06.2000.}

{Regulament de apreciere medico-legală a gravității vătămării corporale, Nr. 199 din 27.06.2003.}

Expertiza judiciară este o activitate științifico-practică și constă în efectuarea de către expert, în scopul aflării adevărului, a unor cercetări privind obiectele materiale, organismul uman, fenomenele și procesele ce ar putea conține informații importante despre circumstanțele cauzelor examinate de organele de urmărire penală și de instanța judecătorească.

Instituțiile de expertiză judiciară:

- I. Expertiza judiciară se efectuează de către experții instituțiilor specializate de stat din sistemul:
 - Ministerului Justiției,
 - Ministerului Sănătății
 - subdiviziunile tehnico-criminalistice operative sau de expertiză judiciară ale Ministerului Afacerilor Interne,
 - subdiviziunile tehnico-criminalistice operative sau de expertiză judiciară ale Centrului Național Anticorupție,
 - subdiviziunile tehnico-criminalistice operative sau de expertiză judiciară ale Ministerului Apărării
 - subdiviziunile tehnico-criminalistice operative sau de expertiză judiciară ale Serviciului de Informații și Securitate,
 - precum și de către alte persoane competente, desemnate de ofițerul de urmărire penală, de procuror sau de instanța judecătorească.
- II. Expertiza medico-legală se efectuează de către Centrul de Medicină Legală de pe lângă Ministerul Sănătății, în baza regulamentului aprobat de Guvern.
- III. Expertiza psihiatrico-legală se efectuează în unitățile medico-sanitare din sistemul Ministerului Sănătății.

Examinarea/ Expertiza medico-legală este efectuată de către Serviciul medico-legal din republică, reprezentat de Centrul de Medicină Legală în componentă căruia intră secții teritoriale, amplasate în toate centrele raionale și municipiile republicii.

Fiecare secție este pusă în serviciul inspectoratelor de poliție, procuraturilor, instanțelor de judecată și populației din unitatea teritorial-administrativă. În cadrul acestor secții teritoriale pot fi examinate atât persoanele (inclusive copiii), cât și documentația medicală a acestora.

În cazul copiilor victime ale violenței, neglijenței, exploatării și traficului examinarea/ expertiza medico-legală are menirea de a confirma leziunile corporale suferite de copil, a le aprecia gravitatea vătămării și a contribui la stabilirea circumstanțelor faptei prin intermediul concluziilor sale, menționate în Raportul de examinare medico-legală.

Examinările medico-legale ale gravității vătămării corporale a copilului victimă a violenței, neglijenței, exploatării și traficului – de asemenea și examinările psihiatrico-legale se efectuează la solicitarea în scris a:

- organelor de drept (procuratura, poliția, instanța de judecată),
- precum și la cererea persoanei interesate (părinte, tutore/curator, reprezentant legal, avocat).

Examinarea copilului victimă a violenței este efectuată doar cu acordul acestuia, cu excepția cazurilor când efectuarea expertizei este obligatorie conform legislației de procedură. Consimțământul de a fi examinată este prezentat în scris specialistului care urmează să solicite efectuarea expertizei. Dacă copilul victimă față de care a fost dispusă efectuarea expertizei nu a atins vârsta de 16 ani sau este lipsită de discernământ conform hotărârii instanței judecătorești, consimțământul acesteia este redactat de reprezentantul ei legal, iar în lipsa acestuia, de ruda ei cea mai apropiată.

Examinarea psihiatrico-legală a copilului victimă a violenței, neglijenței, exploatării și traficului se recomandă de efectuat când apar îndoieli în privința capacității lor de a percepe just împrejurările ce au importanță pentru cauza penală și de a face declarații despre ele, dacă aceste declarații ulterior vor juca un rol important în cadrul investigării infracțiunii.

Obiectivele principale ale experților psihiatri sunt de a stabili influența tulburărilor psihice asupra discernământului; impactul tulburărilor psihice depistate asupra capacității de a-și da seama de acțiunile sale, a le dirija și a prevedea consecințele (gradul de responsabilitate); capacitatea copilului victimă de a da depozitii; de a determina dacă vârsta cronologică a copilului coincide cu cea psihologică.

Examinarea psihiatrico-legală a copilului victimă a violenței, neglijenței, exploatării și traficului, de asemenea se efectuează la solicitarea în scris a:

- organelor de drept (procuratura, poliția, instanța de judecată),
- precum și la cererea persoanei interesate (părinte, tutore/curator, reprezentant legal, avocat).

Evaluarea psihologică.

În cazul în care se suspectă sau s-a confirmat că copilul este supus violenței, neglijării, exploatării și traficului, autoritatea tutelară locală, poate solicita efectuarea raportului de evaluare psihologică, în vederea constatării existenței semnelor/consecințelor violenței, neglijării, traficului și exploatării de către psihologi cu specializare și experiență în domeniu.

Raportul este utilizat de către echipa multidisciplinară în calitate de suport pentru identificarea soluțiilor optime pentru copil. De asemenea, raportul poate fi prezentat la etapa de urmărire penală sau cercetare judecătorească.

De asemenea evaluarea psihologică poate fi efectuată pentru a preveni posibilele declarații false – în caz de conflict intrafamiliar, tulburările psihice (ale copilului), urmărirea unor avantaje sau a răzbnării, sugestibilitatea copiilor, greutatea de a distinge între imaginar și real în cazul copiilor mici, limitele memoriei sau mecanismele de apărare ce intervin sunt tot atâtea piedici ce trebuie depășite pentru a realiza o evaluare corectă.

Fișa resursă D

Evaluarea complexă și asistența în cazurile de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului (secțiunea 4, MIC)

Evaluarea complexă

Odată ce s-a stabilit existența unui caz de violență, neglijare, exploatare sau trafic a copilului și s-au luat măsuri urgente pentru protecție, se trece la etapa evaluării detaliate a situației copilului și familiei.

Scopul acestei etape este de a identifica cauzele ce au condus la apariția violenței, factorii de risc existenți și măsurile imediate și pe termen lung ce pot fi realizate în cadrul planului individual de asistență.

Eficacitatea evaluării depinde de următorii factori:

- stabilirea unei relații de încredere cu copilul/familia;
- cât de sistematic au avut loc întâlnirile și înregistrarea informațiilor;
- nivelul de analiză profesională a datelor obținute;
- nivelul de percepere a propriilor relații emoționale vis-à-vis de caz;
- abilitățile personale: relaționale, comunicative, empatic etc.

Evaluarea complexă este realizată de către managerul de caz și după necesitate participă specialiștii din domeniul ocrotirii sănătății, educației, organelor de ocrotire a normelor de drept, în conformitatea cu dispoziția dată de către autoritatea tutelară locală. În baza informațiilor obținute în urma evaluării se ia decizia în vederea stabilirii celei mai adecvate forme de protecție a copilului și această declarație/acțiune este necesar să fie susținută de dovezi pentru a fi justificată.

Evaluarea complexă trebuie:

- să fie subordonată interesului superior al copilului;
- să fie bazată pe nivelul de dezvoltare a copilului și familiei;
- să conțină o abordare complexă și completă a indicatorilor de bunăstare a copilului (familie, siguranță, sănătate, educație, incluziune) și a aspectelor psihosociale;
- să identifice factorii protectori din interiorul familiei, ce va ajuta la stabilirea nivelului de risc pentru copil;
- să stabilească rețeaua socială, persoanele, familiile din comunitate care pot fi implicați în depășirea situației de risc pentru copilul rămas în familie;
- să aibă un caracter pronostic – determinarea nivelului actual de dezvoltare, pentru a oferi un pronostic și recomandări privind dezvoltarea viitoare a copilului și familiei;
- să aibă un caracter multidimensional – presupune o muncă în echipă, cu participarea activă și responsabilizarea tuturor specialiștilor implicați (psihologi, medici, pedagogi, profesori, educatori, polițiști, asistenți sociali și alții);
- evaluarea se bazează pe un parteneriat cu beneficiarii direcți: copilul și persoanele care îl îngrijesc.

Elementele importante ale unei evaluări complexe includ, dar nu sunt limitate la:

- ✓ **Evaluarea situației sociale a familiei.** Scopul evaluării sociale a familiei este: depistarea acelor atitudini dominate care pot conduce la vătămarea copilului, determinarea modului în care familia funcționează în prezent, raportat la evoluția anterioară a ei. Evaluarea socială a familiei este orientată spre a stabili:
 - statutul social al familiei în comunitate (familie organizată, reconstituită etc.);
 - profilul individual al părinților;

- factorii sociali care generează modificări în funcționarea „normală” a familiei (sărăcie, șomaj, nivel scăzut de școlarizare/educație etc.);
- factorii psihologici ai disfuncționării familiei (probleme de comunicare, dependență de substanțe nocive etc.);
- rețeaua socială a familiei.

Competențele familiei sunt evaluate în corespundere cu:

- realizarea funcțiilor de bază ale familiei (asigurarea hranei, locuinței, educației);
 - informația redată prin comunicare verbală și comunicare non-verbală;
 - rolurile fiecărui membru al familiei;
 - exprimarea afectivității între membrii familiei și implicarea emoțională pentru nevoile, interesele fiecăruia;
 - controlul comportamentului;
 - modul de rezolvare a conflictelor și a situațiilor de criză.
- ✓ **Evaluarea nevoilor copilului.** Scopul evaluării copilului este de a determina măsura în care sunt respectate nevoile de dezvoltare și de creștere a copilului în familie.

Pentru stabilirea relațiilor cu copilul maltratată este nevoie de a cunoaște copilul pe plan emoțional, de a-i satisface curiozitatea de a ști despre noi și a-i demonstra grija față de părinți, încurajându-l spre comunicare. Aspectele care necesită a fi evaluate sunt:

- interacțiunea dintre copil și părinți (pasivă, activă, neutră);
 - interacțiunea copilului cu alți copii (modul de rezolvare a conflictelor);
 - relația copilului cu adulții (de încredere, ostilă, încordată);
 - capacitatea copilului de a se juca și concentra;
 - îngrijirea fizică a copilului (aspectul exterior al copilului).
- ✓ **Evaluarea competențelor parentale.** Scopul evaluării constă în determinarea capacității părinților de a fi buni și capabili să răspundă necesităților copiilor, să rezolve situațiile de criză din familie. În evaluarea dată este necesar să ținem cont de particularitățile specifice ale unor părinți: lipsa de empatie, imaturitate afectivă, tulburări psihice, experiență abuzivă în propria copilărie etc.
- ✓ **Evaluarea rețelei sociale a familiei.** Scopul evaluării sociale a familiei constă în identificarea:
- rețelei sociale a familiei (familia extinsă, colegi, vecini);
 - resurselor rețelei prin care familia poate fi sprijinită;
 - lipsurilor rețelei de sprijin a familiei și corespunzător nevoile de sprijin care pot fi introduse în planul individual de asistență;
 - posibilităților de lărgire a rețelei sociale a familiei.

Planul individual de asistență

În asistența copilului, specialiștii cu atribuții în protecția copilului trebuie să țină cont de următoarele:

- valorificarea elementelor pozitive ale copilului și familiei;
- respectarea demnității și individualității copilului/familiei;
- valorificarea familiei ca mediu prioritar de îngrijire și educare a copilului;
- responsabilizarea părinților în creșterea și educarea copiilor;
- ascultarea opiniei copilului și să ia în considerare vârsta și gradul său de maturitate;
- asigurarea stabilității și continuității acțiunilor de protecție a copilului;
- respectarea identității culturale, etnică, religioasă și lingvistică a copilului;
- oferirea clarității în luarea oricărei decizii cu privire la copil;
- promovarea parteneriatului cu copilul, familia, structuri și grupuri locale;

- respectarea confidențialității informațiilor despre copil.

Elaborarea planului individual de asistență (PIA) de către managerul de caz în cooperare cu membrii echipei multidisciplinare, presupune o totalitate de măsuri, acțiuni întreprinse în scopul satisfacerii necesităților copilului, cu participarea directă a acestuia și a familiei. Acesta are la bază informațiile culese de către managerul de caz și trebuie să răspundă la următoarele întrebări:

- care sunt obiectivele ce trebuie atinse?
- care dintre factorii determinați de violență trebuie eliminați?
- ce poate fi schimbat în dinamica familiei?
- cum de consolidat factorii protectori din interiorul familiei?
- care sunt prioritățile?
- ce strategie sau tip de intervenție va fi folosit?
- care sunt pașii de urmat pentru atingerea obiectivelor?
- care sunt limitele de timp?
- care sunt actorii și ce roluri au aceștia?
- care sunt modurile de evaluare intermediară?
- care sunt instituțiile care vor colabora în atingerea obiectivelor?

Obiectivele formează fundamentul responsabilizării părților implicate și sunt subiect de negociere cu copilul/familia. Obiectivele trebuie să fie: specifice; măsurabile; realiste; flexibile; încadrate într-o limită de timp.

Asistentul social și/sau specialistul cu atribuții în protecția copilului discută cu familia, inclusiv cu copilul, alternativele posibile precum și aspectele care se referă la avantajele, dezavantajele și riscurile pe care le presupun acestea. PIA este prezent în dosarul beneficiarului, fiind documentul oficial al activității și rezultatele obținute în instrumentarea cazurilor. Acest instrument utilizat în planificarea, organizarea și evaluarea intervențiilor se bazează pe principiile abordării individualizate și personalizate, precum și pe implicarea beneficiarului (copil, părinți, alte persoane semnificative pentru copil).

Intervenția în baza PIA și monitorizarea acesteia

Intervenția reprezintă punerea în practică a PIA elaborat urmărind obținerea rezultatelor stabilite și măsurabile prin desfășurarea activităților de către membrii echipei multidisciplinare și beneficiar.

În această etapă se derulează activitățile și sunt aplicate tehnicile de intervenție stabilite în cadrul PIA, caracteristice cazului, cum ar fi: consilierea, participarea la grupurile de suport, ajutor financiar/material, consultanță juridică, vizite la domiciliul beneficiarului, discuții cu familia lărgită, facilitare și mediere, asistență medicală, recuperare, educație formală/informală etc. Furnizarea prestațiilor, serviciilor și a altor intervenții cuprinse în PIA se face în baza contractului cu familia/reprezentantul legal al copilului ce este încheiat cu asistentul social.

Monitorizarea intervenției presupune determinarea progreselor făcute de familie și copil sau a extinderii serviciilor acordate acestora. Este elementul esențial pentru această etapă a managementului de caz. Deciziile pe care managerul de caz le ia împreună cu membrii echipei multidisciplinare, în această perioadă sunt bazate în mare parte pe colectarea informațiilor referitoare la progresele înregistrate în soluționarea problemelor copilului și familiei.

Revizuirea PIA

Reevaluarea cazului și revizuire planului individual de asistență, prevede evaluarea progreselor beneficiarului, precum și modificarea planului individual de asistență în funcție de acestea.

Informațiile obținute în urma reevaluării, managerul de caz în cooperare cu membrii echipei multidisciplinare trebuie să le analizeze pentru a putea determina progresele făcute dar și pentru a decide cu privire la pașii următori. Evaluarea progreselor copilului și a familiei ar trebui să se concentreze pe următoarele aspecte:

- copilul este în siguranță (într-un mediu sigur)?
- ce schimbări au apărut în factorii care contribuie la riscul de violență/neglijare?
- ce progrese s-au făcut în atingerea obiectivelor și rezultatelor stabilite prin PIA?
- cât de eficiente au fost serviciile propuse în atingerea obiectivelor și rezultatelor?
- care este nivelul actual de risc în familie?
- factorii de risc au fost reduși suficient pentru ca familia să-și poată proteja singură copilul și să răspundă în mod adecvat la nevoile lui de dezvoltare?
- reintegrarea în familie se poate produce într-un timp estimat sau este nevoie de o planificare a protecției speciale pe termen lung?

După evaluarea progreselor făcute de familie și copil, responsabilul de caz trebuie să consulte membrii echipei multidisciplinare asupra deciziilor pe care intenționează să le ia, cât și asupra pașilor următori în soluționarea cazului.

Fișa resursă E

Procedura de documentare și evidență a cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului (secțiunea 5, MIC)

GHID DE COMPLETARE A FORMULARELOR TIP DIN DOSARUL COPILULUI VICTIMĂ A VIOLENȚEI, NEGLIJĂRII, EXPLOATĂRII ȘI TRAFICULUI.

Completarea documentelor este parte componentă a activității oricărui profesionist. Documentele reprezintă formatul în care este introdusă informația colectată pentru realizarea activităților profesionale.

Noi completăm documentele pentru a păstra informația și nu acumulăm informații pentru a completa documente.

Dosarul copilului victimă a violenței, neglijării, exploatării și traficului este întocmit de managerul de caz, deci, dânsul este cel care completează formularele (excepție face fișa de sesizare) însă informația necesară pentru intervenția la caz este furnizată de **toți profesioniștii din domeniul protecției copilului.**

Conform Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării, traficului, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr.270 din 08.04.2014, dosarul copilului conține:

1. fișa de sesizare;
2. ancheta socială de evaluare inițială;
3. ancheta de evaluare complexă;
4. planul individual de asistență;
5. dispozițiile și avizele autorității tutelare locale;
6. documentele referitoare la situația socio-juridică a copilului și familiei acestuia (acte medicale, hotărâri judecătorești, rapoarte de examinare medico-legale, rapoarte de evaluare psihologică, actele procesuale prin care s-au aplicat măsuri de constrângere față de abuzator, declarații ale copilului, părinților acestuia, precum și ale altor persoane care pot oferi informații relevante, caracterizări școlare);
7. procesele-verbale ale ședințelor de revizuire a planului individual de asistență;
8. procesul-verbal de închidere a cazului;
9. fișa de închidere a cazului.

Completarea formularelor este o activitate importantă. Informația înscrisă trebuie să fie clară, obiectivă și argumentată.

Pentru a ușura accesibilitatea anumitor rubrici precum și a răspunde la întrebarea ce informație poate fi furnizată de alți specialiști mai jos sunt oferite o serie de sugestii pentru fiecare fișă.

I. FIȘA DE SESIZARE

NOTĂ! Rubricile din fișa de sesizare se completează în funcție de informația primară deținută de către expeditor. În cazul în care expeditorul nu deține date pentru completarea tuturor rubricilor, acestea nu se completează.

Fișa de sesizare se completează de specialistul care identifică cazul.

Fișa este alcătuită din următoarele compartimente:

1. EXPEDITOR

Se include datele privind specialistul care a completat fișa de sesizare.

2. DATA ȘI ORA RECEPȚIONĂRII INFORMAȚIEI PRIVIND CAZUL SUSPECT

Se înregistrează data și ora când specialistul a aflat despre cazul suspect.

Recomandare ! Informația dată trebuie să corespundă cu timpul în care a fost informat telefonic despre cazul dat Autoritatea Tutelară Locală. (vezi p.6 2 din IMIC)

3. DATA ȘI ORA EXPEDIERII FIȘEI DE SESIZARE

Se introduce timpul în care fișa de sesizare este trimisă către primarul comunei în care se află copilul. Dacă s-a realizat apelul telefonic de informare a Autorității Tutelare Locale despre caz, și în momentul transmiterii fișei, dânsul nu se află în primărie fișa poate fi lăsată la asistentul social / specialistul în protecția copilului.

Recomandare ! Timpul înregistrat nu trebuie să depășească 24 ore din momentul apelului telefonic către Autoritatea Tutelară Locală. (vezi p. 6 2 din IMIC)

4. DESTINATAR

Se înscrie numele, prenumele, adresa și datele de contact a primarului din comuna unde se află copilul.

5. INSTITUȚIILE/AUTORITĂȚILE CARE AU FOST INFORMATE SUPLIMENTAR

Se înscrie instituțiile/autoritățile care au fost apelate pe lângă Autoritatea Tutelară Locală, în momentul identificării, considerate necesare de către specialistul care completează fișa.

Remarcă ! Circumstanțele ce determină specialistul să apeleze alte structuri sunt înscrise în p 6. 3 în IMIC.

6. DATE DESPRE PERSOANA CARE A SESIZAT CAZUL

Aici apar date despre persoana care a informat specialistul despre existența unui caz de copil supus violenței, neglijării, exploatării, traficului.

Remarcă! Se respectă dreptul la anonim, este cerut acordul persoanei de a înscrie datele ei în fișa de sesizare.

7. DATE DESPRE SUSPECTA VICTIMĂ

Se înscrie informația cu privire la copilul suspectat drept victimă a violenței, neglijării, exploatării sau traficului.

Remarcă! Se înscrie date pentru un singur copil.

8. DATE DESPRE PĂRINȚI/ALTE PERSOANE ÎN GRIJA CĂRORA SE AFLĂ COPILUL

Se notează informația cu privire la persoanele care îngrijește la momentul sesizării de copilul dat.

9. DATE DESPRE CAZUL SUSPECT

Se tratează situația drept incident fiind marcate timpul realizării și spațiul.

Recomandare ! Pentru cazurile de neglijare se completează rubricile din perspectiva situației care a determinat specialistul/persoana să suspecte acest fenomen.

9.1 SCURTĂ DESCRIERE A CAZULUI

În compartimentul dat se înscrie informația în format liber. Se descrie situația în care se află copilul la moment.

Recomandare ! Pot fi luate drept reper următoarele aspecte:

- În ce circumstanțe s-a aflat despre caz?
- Cum s-a realizat situația de VNET?
- Care este starea la moment al copilului?
- Există pericol iminent pentru viața copilului?
- Există acțiuni întreprinse până la momentul dat?

- Sau orice altă informație relevantă care este considerată importantă pentru cazul dat.

9.2 INDICATORII FIZICI ȘI PSIHO-COMPORTAMENTALI CONSTATAȚI VIZUAL/SAU DECLARAȚI REFERITOR LA COPIL

Se bifează din lista expusă acei indicatori care sunt identificați de specialist drept urmare a contactului direct cu copilul sau sunt extrase de specialist din relatările unei persoane terțe.

Remarcă ! În fișă sunt înregistrați o serie întregă de indicatori, nu toți acești indicatori pot fi identificați de orice specialist, sunt anumiți indicatori ce țin de specificul activității realizate de anumite sectoare.

9.3 TIPUL CAZULUI SUSPECT

Este foarte important de determinat la care din fenomenele expuse în acest compartiment a fost parte copilul. Se bifează acel tip/tipuri de violență, neglijare exploatare sau trafic la care se presupune că este supus copilul.

Remarcă ! Dacă situația este complexă specialistul poate bifa mai multe opțiuni care corespund realității.

10. DATE DESPRE SUSPECTUL ABUZATOR/ABUZATORI

Se înregistrează datele persoanelor care prin acțiune sau inacțiune au dăunat copilului, și sunt considerați responsabil de situația de VNET prin care a trecut/trece copilul.

10.1 ACCES LA COPIL ȘI NIVELUL DE RISC PENTRU VIAȚA ȘI SĂNĂTATEA COPILULUI

Sunt expuse două rubrici pentru a putea preciza situația în care există 2 abuzatori.

Remarcă ! Se ia în calcul situația la momentul identificării cazului, deci situația de acces este tratată drept faptul că abuzatorul este în preajma victimei.

II. ANCHETA SOCIALĂ DE EVALUARE INIȚIALĂ

NOTĂ! Ancheta socială este completată de către managerul de caz, ceilalți specialiști furnizează informația pe care au obținut-o în urma realizării vizitei la domiciliu, adică a Evaluării Inițiale. Există formular tip pentru Ancheta socială de evaluare inițială (Anexa 1 din Managementul de caz)

1. **Date de identificare**, care conțin informații despre componența familiei, alte persoane care mai locuiesc în casă (numele, prenumele, data și locul nașterii), actele de identitate (certificat de naștere, buletinul de identitate, pașaport, legitimație).

Recomandare! Informația este precizată de către managerul de caz în timpul vizitei și verificat conform Registrului de evidență a populației, precum și din Ancheta cu privire la ajutorul social dacă au beneficiat anterior de acest tip de prestații.

2. **Condițiile de trai**, care cuprind date despre statutul legal al spațiului locativ, dotarea locuinței, numărul de camere, suprafața camerelor, condiții de încălzire, iluminarea locuinței, starea de igienă, bunurile care sunt în locuință.

Recomandare! La compartimentul cu privire la starea igienică sanitară este importat de precizat clar în ce condiții locuiesc copiii. Se exclud generalizările.

De ex.

Starea igienică sanitară: în casă miroase urât, este mucegai, sunt împrăștiate haine murdare pe jos. etc.

3. **Venitul lunar al familiei**, care include bugetul general al membrilor familiei (salariați sau nesalariați), se înregistrează toate sursele de venit ale familiei (salarii, pensii, alocații, compensații, indemnizații, ajutor de șomaj, ajutor social, burse, alte venituri).
4. **Patologia familiei**, includ situații ca de ex: abuz de alcool, droguri, violență, neglijare, exploatare, trafic etc.

Recomandare! Dacă identifică existența anumitei patologii familiale. Argumentați. Puteți utiliza următoarele sugestii:

- Care sunt semnele ce ne determină să constatăm acest lucru?
- Care este periodicitatea?
- Cum se manifestă această patologie?
- Care sunt consecințele asupra copilului?

Pentru identificarea corectă a patologiei membrii EMD prezenți la EI discută și ajung împreună la o decizie

5. **Problemele cu care se confruntă familia**, includ informație privind situația din familie în baza observațiilor și discuțiilor efectuate cu membrii familiei, cât și problemele pe care le enunță singură familia.

Recomandare ! Încercați să identificați toate dificultățile posibile, acest lucru vă va ajuta să analizați complex situația copilului. Analizați toate domeniile, de ex.: absența surselor de venit, relaționarea deficitară; probleme de sănătate; absența de la ore a copilului etc. Înscriseți legătura dintre patologia familiei și problemele acesteia.

Fiecare din specialiști prezenți la EI analizează familia din perspectiva sectorului său și furnizează lista cu dificultăți identificate managerului de caz

6. **Concluzii**, se referă la situația generală a familiei conform datelor constatate.

Recomandare! Notați rezultatul Interviuului de protecție, precum și specialistul care l-a realizat. Înregistrați rezultatul evaluării inițiale, prin care fie se adeverește presupunerile expuse în fișa de sesizare, fie nu. În cazul absenței situației de VNET asupra copilului cazul se clasează. În cazul existenței altor situații problematice familia se asistă conform procedurilor specifice.

7. **Recomandări**, se menționează toate propunerile privind soluționarea problemelor, luând în considerație situația constatată și măsurile ce pot fi întreprinse conform legislației în vigoare.

III. EVALUAREA COMPLEXĂ a familiei cu copil

NOTĂ! Evaluarea cazului se va realiza conform formularului unificat de evaluare complexă (Anexa 2 din Managementul de caz). Evaluarea complexă este realizată de echipe multidisciplinare de specialiști. Aceasta implică efectuarea câtorva vizite la domiciliu (3-4) și ședințe comune sau separate cu beneficiarul.

În momentul în care realizăm evaluare complexă specialiștii cunosc deja că copilul este supus unei forme de violență, neglijare, exploatare sau trafic.

În cadrul **evaluării complexe a familiei cu copii** trebuie să se ia în considerație următoarele aspecte:

Conținutul	Explicația/ Recomandări în completare
Date generale (numele, prenumele copilului, statutul copilului, data, luna, anul nașterii, adresa, componenta familiei)	În compartimentul <i>statutul copilului</i> se specifică situația familială, de exemplu: copil din familie completă, copil din familie monoparentală, copil aflat sub tutelă/curatelă etc.
I. Relațiile în cadrul familiei	
1. Istoricul și funcționarea familiei	Pentru completarea acestei rubrici se analizează cum funcționează familia acum , cum ea s-a creat, se identifică evenimentele semnificative și cum ele au influențat asupra membrilor familiei. Este foarte important de scris clar cum relaționează membrii familiei. Medicul poate comunica despre existența bolilor cronice sau ereditare în familie și cum aceasta se poate răsfrânge asupra copilului. Polițistul poate furniza informația despre faptul dacă un anumit

	<p>membru de familie a avut contact cu legea, sub ce formă, și respectiv care sunt riscurile pentru copil;</p>
<p>2. Familia extinsă (sunt considerați membrii familiei extinse persoanele până în gradul 4 de rudenie)</p>	<p>Se înscrie rudele existente și cum relaționează acestea cu membrii familie, precum și cum ei îi pot influența.</p> <p>Utilizarea Genogramei¹¹ poate ușura înțelegerea situației relaționale.</p> <p>Polițistul poate comunica informația dacă anumite rude a acestor persoane au avut contact cu sistemul de justiție, sub ce formă. S-au poate verifica situația acestora cu ajutorul colegilor dacă ei locuiesc în altă comunitate.</p>
<p>3. Locuința, angajarea în câmpul muncii și estimările financiare</p>	<p>Pentru a completa clar compartimentul dat, trebuie să răspundem la următoarele întrebări:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Are oare locuința facilitățile de bază adecvate vârstei, necesare pentru a asigura dezvoltarea normală a copilului și conviețuirea cu alți membri? • Ce persoană lucrează în gospodărie, cum este privit serviciul, locul de muncă sau absența unui serviciu de către membrii familiei? • Cum afectează acest fapt relațiile lor cu copilul? • Are copilul experiență de muncă, cum influențează acest lucru copilul? • Primește oare familia toate beneficiile destinate ei? • Este suficient venitul pentru a satisface necesitățile familiei? • Cum sunt cheltuiți banii în familie, unde se orientează? • Dețin abilități de stabilire a priorităților în cheltuieli? • Sunt oare dificultăți financiare ce afectează copilul?
<p>4. Factorii și resursele sociale și comunitare</p>	<p>Descrieți cum familia este integrată în comunitate, cu ce grupuri de persoane relaționează, cum aceste relații influențează familia.</p> <p>La fel trebuie analizată cum familia interacționează cu instituțiile din comunitate, așa ca: școala, primăria, biserica, instituția medico-sanitară, grădinița etc.</p> <p>Pentru o mai mare claritate se utilizează tehnica Ecomapei / Ecohartei¹²</p> <p>Medicul poate comunica frecvența adresărilor către serviciile medicale, atitudinea membrilor familiei față de instituția pe care o reprezintă etc.</p> <p>Pedagogul/educatorul pot comunica atitudinea membrilor familiei față de serviciile predispușe, frecvența adresărilor, tipul de relaționare cu colectivul instituției etc.</p>
<p>II. Actuala capacitate parentală, inclusiv sprijinul disponibil din partea familiei extinse</p>	
<p>1. Îngrijirea și asigurarea securității copilului</p>	<p>În rubrica dată se înscrie cum face familia față la următoarele aspecte: asigurarea alimentelor, căldurii, adăpostului, îmbrăcămintei curate și adecvate, cât și a condițiilor pentru igiena personală,</p> <p>La fel și cum asigură familia securitatea copilului: protecția copilului de pagube sau pericole semnificative, precum și de contactele cu adulții sau alți copii ce îl pot influența negativ. Identificarea primejdiilor atât acasă, cât și oriunde s-ar afla copilul.</p> <p>Medicul poate comunica dacă copilul este îngrijit cuviincios sub aspect</p>

¹¹ Genograma este un instrument prin care poate fi văzută dinamica familiei, ea se realizează prin aranjarea schematică a familiei alcătuită din mai multe generații și marcarea tipului de relații dintre membrii acesteia. Această aranjare se realizează cu ajutorul codurilor/simbolurilor. Pentru o decodificare ușoară se utilizează legenda unde este înscrisă descifrarea codurilor.

¹² Ecomapa este un instrument prin care schematic se înregistrează locul individului/familiei în contextul social, evidențiind natura relațiilor existente, intensitatea conflictelor. Pentru înregistrare se utilizează simboluri/coduri, a cărei descifrare apare în legendă.

	<p>medical și dacă nu prezintă simptome ale unei boli sociale.</p> <p>Polițistul poate comunica dacă copilul intră în contact cu anumite grupe de risc din comunitate și care ar putea fi posibilele consecințe.</p>
2. Căldura emoțională și stabilirea relațiilor	<p>Se identifică dacă familia îi oferă copilului căldura și dragostea de care are nevoie, dacă există relații puternic între membrii familiei. Se identifică cu cine din membrii familiei copilul are relații afective stabile.</p> <p>Înregistrarea se face cât mai explicit posibil, de exemplu: <i>în familie nu se utilizează îmbrățișările și privirile în ochi, discutând reușitele școlare ale copilului și nu a primit nici un cuvânt de încurajare sau laudă. Mama se arată indiferentă față de trăirile emoționale ale copilului (adolescent).etc.</i></p>
3. Orientarea, stabilirea limitelor și stimularea de către părinți	<p>Se descrie interesul părinților în stimularea intelectuală a copilului. Trebuie de luat în calcul atitudinea părinților față de învățarea copilului.</p> <p>Pedagogul/Educatorul poate comunica cum se implică părinții în educația copilului, dacă îl ajută la pregătirea temelor de acasă, dacă îl stimulează ca să învețe, dacă se prezintă la adunările de părinți, dacă se interesează de viața copilului la școală/grădiniță etc.</p>
4. Stabilitatea	<p>Se analizează atașamentul creat între membrii familiei, Acest lucru poate fi văzut din comportamentul copilului. Pentru copii expuși VNET de cele mai dese ori ei au atașament nesigur față de părinți.</p>
III. Progresul în dezvoltarea copilului	
1. Starea generală a copilului	<p>Pentru completarea acestei rubrici se iau în calcul: creșterea și dezvoltarea copilului, bunăstarea fizică, mintală a acestuia, limbajul lui.</p> <p>La fel și educația sexuală și consumul substanțelor nocive.</p> <p>Medicul poate comunica despre beneficierea de către copil de servicii medicale corespunzătoare la necesitate, de dietă corespunzătoare, vaccinări, sfaturi necesare și informații cu privire la problemele ce au impact asupra sănătății</p>
2. Respectul față de sine, auto-cunoașterea și identitatea	<p>Pentru completare se iau în calcul: opinia copilului despre sine ca persoană, imaginea sa și stima față de sine, cât și prezența sentimentului individualității în sensul lui pozitiv. Rasa, religia, vârsta, sexul, sexualitatea și dizabilitatea pot contribui la această opinie. Se analizează sentimentul de apartenență și acceptare de către familie a copilului, grupului de copii de aceeași vârstă și a societății mai largi, inclusiv altor grupuri culturale.</p> <p>Pedagogul/Educatorul poate comunica despre încadrarea copilului în grupul de copii, despre felul cum se percepe el în acest colectiv, despre dificultățile de relaționare și necesitățile copilului sub acest aspect.</p>
3. Relațiile familiale și sociale	<p>Se analizează atitudinea copilului față de ceilalți, capacitățile sale empaticе.</p>
4. Abilități de autoîngrijire și independență	<p>Se analizează cât de independent este copilul pe planul auto-îngrijirii.</p> <p><i>De ex: Copilul la vârsta de 5 ani singur se îmbracă, își așează hainele, își pregătește de mâncare.</i></p>
5. Reușita școlară	<p>Pedagogul/Educatorul poate comunica despre succesul/insuccesul copilului în sistemul de învățământ. Aici se include: notele, activismul, absențele, încadrarea în activități extra-curriculare etc.</p>
IV. Evaluarea punctelor forte ale copilului (inclusiv auto-evaluarea)	
<p>Copilul este cel care ne poate expune ce îi reușește cel mai bine, în ce se simte bun, sau ce îi place să fac. Această informație va ajuta în procesul de fortificare a rezilienței, stimulând și întărind aceste puncte forte.</p> <p>Pedagogul/Educatorul poate comunica ce îi reușește copilului cel mai bine în dependență de obiectele existente sau acțiunile realizate în cadrul școlii.</p>	

V. Evaluarea punctelor forte ale părinților și ale familiei (inclusiv auto-evaluarea)
Se identifică resursele familiale și se analizează care din ele pot favoriza depășirea situației familiale în care se află membrii acesteia. Resurse pot fi: umane (rude, prieteni), materiale (proprietate), în cadrul familiei (forțe interioare)
VI. Evaluarea sprijinului solicitat de copil și familie (inclusiv părerile copilului și a părinților)
Se analizează solicitările membrilor familie și se contrapun cu dificultățile acesteia.
VII. Recomandări pentru planul de îngrijire
Fiecare din specialiști care au participat la furnizarea informației pot propune anumite acțiuni chiar în timpul acumulării informației.

IV. PLANUL INDIVIDUALIZAT DE ASISTENȚĂ(anexa nr.4 din Managementul de caz)

Familia - se înregistrează numele familiei beneficiare. În cazul, în care familia nu este înregistrată oficial se notează numele ambilor parteneri.

Domiciliul – se înregistrează adresa la care locuiește familia în realitate, chiar dacă adresa nu corespunde cu viza de reședință.

Tipul familiei – se precizează tipul familiei (completă, monoparentală, neînregistrată oficial (uniune consensuală) deoarece acesta poate influența modalitatea de intervenție.

Numărul de copii – se înregistrează numărul total al copiilor (atât cei din familie, cei ce locuiesc separat de părinții, cât și cei plasați în alte forme de protecție socială).

Obiective – sunt notate descrierea acțiunilor în linii generale (ex.: găsirea unui loc de muncă pentru părinți, consolidarea relațiilor interpersonale, etc.).

Acțiuni /Durată/ Persoana responsabilă - Conform structurii din tabel vor fi înregistrate acțiunile care vor fi întreprinse pentru atingerea obiectivelor, durata lor de desfășurare precum și resursele necesare/disponibile pentru realizarea acestor acțiuni.

Conținut	Acțiuni	Durata	Persoana responsabilă
<i>Explicații</i>	Acțiunile trebuie înscrise cât mai concret posibil, în așa fel încât să poată fi măsurate/verificate. Dacă una din acțiunile necesare este discuția cu mama sau copilul, este important de marcat tematica acestei discuții. Respectiv o discuție calitativă va fi structurată în așa fel încât să dețină o tematică, un conținut și un impact scontat clar.	Trebuie înscrisă o limită temporară clară Din data.././.. până în data .././.. Precum și numărul acestei acțiuni.	Este necesar de înscris pe lângă funcția ocupată de profesionist și numele prenumele acestuia. Pentru siguranță poate fi adăugată și semnătura persoanei responsabile.
<i>Exemplu</i>	Discuție profilactică la tema: Modul sănătos de viață cu mama - numele prenumele	Din data de 12/12/14 până în data 12/01/15 În nr. de 2 ori	Asistentul medical / numele, prenumele/ semnătura

Data întocmirii - se înscrie data creării

Asistent Social - se înscrie numele, prenumele și semnătura

Beneficiar - se înscrie numele prenumele părintelui/persoanei în grija căreia se află copilul și semnătura acestuia

V. REEVALUAREA /ȘI REVEDEREA PLANULUI INDIVIDUAL DE ASISTENȚĂ sau ÎNCHIDEREA CAZULUI

Data - se înregistrează data întrevederii de ex: 12/12.14

Locul întrevederii - se notează spațiul unde s-a realizat întrevederea, de ex: Primăria, sala de ședințe

Durata discuției - se înscrie limita temporară în care s-a realizat discuția, de ex de la 9:00 până la 9:45. 45 min

Persoanele participante - se înscrie numele prenumele și funcția persoanelor prezente.

Scopul - Se înscrie motivul întrunirii.

Conținutul - se înscrie aspectele discutate în cadrul întrevederii. Pot fi utilizate următoarele puncte de reper:

- Care a fost situația inițială?
- Care sunt dificultățile întâlnite?
- Care sunt progresele?

Observațiile

Se înscrie cum se manifestă beneficiarul/ reprezentantul legal, de genul: colaborativ, deschis, rezistent, se poate marca și alte aspecte a atitudinilor acestuia, limbajului non-verbal.

La fel se înscrie și manifestările membrilor EMD conform aspectelor de mai sus.

Concluziile întrevederii

Se înscrie concluziile la care s-a ajuns drept urmare a discuției (ce se face cu cazul dat mai departe) la fel aici poate fi marcat faptul că dosarul se închide dacă sunt atinse progresele scontate

Recomandările

Se înregistrează recomandările identificate în timpul întrunirii.

Dacă se determină necesitate unei serii de acțiuni noi pentru soluționarea cazului, ele la fel se notează aici.

Poate fi utilizat formatul din PIA: Acțiuni/Durată/Persona responsabilă.

Asistent Social - se înscrie numele, prenumele și semnătura

Beneficiar - se înscrie numele prenumele părintelui/persoanei în grija căreia se află copilul și semnătura acestuia

Fișa resursă F

Studii de caz pentru evaluarea riscului

Studiul de caz nr. 1

O fetiță de un an și jumătate a fost găsită singură în casă de către asistentul medical, ea era legată de pat, înfometată și însetată. Asistentul medical a realizat această vizită deoarece a fost informat că pe sector s-a mutat cu traiul o consăteană cu copil mic.

Informație suplimentară

Mama împreună cu fiica s-a Denisa și-a schimbat locul de trai, părăsind casa concubinului său (tata copilului). Casa unde a fost identificată fetița este închiriată de către mama. Din spusele vecinilor în această casă mama des era vizitată de companii care consumă abuziv alcool.

Din istoricul familiei se poate comunica faptul că în perioada de concubinaj au existat antecedente de violență și consum abuziv de alcool. Tatăl copilului este la evidență la medicul psihiatru.

Studiul de caz nr. 2

Ion are 7 ani, locuiește împreună cu mama și un frățior mai mic. S-au mutat recent cu traiul în sat. A fost văzut murdar și singur pe stradă. Despre maică-sa se cunoaște că nu lucrează și nu are nici o sursă de venit. A fost văzută în companii care consumă abuziv alcool.

Informație suplimentară

Familia este alcătuită din mama - Maria de 29 ani și 2 copii ai ei Ion cu vârsta de 7 ani și Mihai care are vârsta de 3 ani.

Familia s-a mutat cu traiul în comunitatea dată cu 1 lună în urmă. Anterior au locuit în al sat. Schimbarea locului de trai a fost determinată de decesul soțului, tatăl copiilor. Din relatările asistentului social de la fostul domiciliu familia nu a fost sub vizorul specialistului dat. Nu au existat certuri sau antecedente vicioase. Însă au exista tensiuni în relația cu familia lărgită a soțului și anume cu mama și sora acestuia. Certurile aveau drept cauză moștenirea lăsată de bunica soțului (casa în care a locuit familia). După decesul soțului certurile au devenit și mai intensive în așa fel încât mama și copiii au decis să plece în alt sat. Satul în care locuiesc acum este satul unde au locuit în ultimii ani de viață părinții mamei. Din cauza necesității de bani, în primii ani de căsnicie soții au vândut casa părinților. Mama era unicul copil la părinți, respectiv nu are frați și surori. Din rude apropiate este doar o mătușă care le-a permis să locuiască în casa în care stau acum, cu condiția că după 2 luni vor începe să achite chiria.

La moment cei trei membri ai familiei sunt deprimați din cauza perioadei stresante prin care trec acum. Mama nu are grijă nici de ea nici de copii, lăsând casa în care locuiesc în dezordine. Respectiv drept urmare a mai multor vizite în casă starea igienică a rămas aceeași: hainele era murdare și împrăștiate, vesela și tacâmurile erau la fel murdare și miroseau urât, era vizibil că nu sa măturat de mult timp. Casa este în stare avariata, peretele din spate se macină, respectiv este nevoie de reparație, la fel în stare proastă este soba care are o gaură în mijloc, fiind imposibilă încălzirea spațiului cu ea.

Venitul familiei este constituit din alocațiile pentru pierderea întreținătorului. Maria este șomeră, neînregistrată la AOFM.

Deși sunt veniți recent în comunitate Maria a reușit să-l dea pe Ion la școală și pe Mihai la grădiniță, lucru realizat la insistența mătușii(din spusele acesteia).

Nu au mers niciodată la CMF din comunitate

În timpul vizitei nu au fost identificate rezerve alimentare, Maria a zis că până la moment au consumat fructe și legume care erau sădite în jurul casei și că mătușa a ajutat-o cu 2 rațe.

Deși mama are un comportament neglijent copiii sunt tare atașați de ea. În momentul discuției cu mama, când dânsa nu știa ce să răspundă Ion venia cu explicații, și o justifica pe mama.

În casă copiii nu au un loc pentru pregătirea temelor sau realizarea altor activități de învățare, deși Ion ne-a comunicat că mama îl ajută la realizarea activităților școlare, când mama a fost întrebată ce coleg de bancă are Ion, dânsa nu a putut să răspundă nici sexul acestuia.

Din discuțiile cu Ion, mătușa și profesioniștii de la fostul domiciliu s-a ajuns la concluzia că comportamentul neglijent al mamei și-a făcut apariția după decesul tatălui. Dânsa nu a fost pregătită să facă față circumstanțele parvenite. Situația când mama a consumat abuziv alcool a fost unicat, din discuțiile cu vecinii și membrii familiei nu au existat asemenea antecedente.

Comunicând cu Ion el a marcat faptul că nu s-a încadrat în colectivul de elevi, se simte izolat, se simte dificil la școală deoarece nu are prieteni. Cel mai bun prieten a lui este fratele Mihai de care Ion are mare grijă. Dirigintele de clasă a comunicat că Ion are o bază bună, deține abilități, dar nu le valorifică, sunt cazuri frecvente când nu este pregătit.

Studiul de caz nr.3

Diana are 9 ani locuiește împreună cu ambii părinți și fratele mai mare. Asistentul social a primit o sesizare de la dirigintele de clasă care a observat vânătăi pe brațul Dianei. Profesoara a marcat că situația pare suspectă din motiv că fata expune faptul că a căzut din copac însă vânătăia nu corespunde cu descrierea.

Informație suplimentară

Familia fetei este alcătuită din doi maturi: Ion și Olga și copiii Andrei și Diana, care au câte 12 și respectiv 9 ani. Dețin casă proprie cu 6 odăi și alte comodități ca: apă, gaz, energie electrică, televizor, calculator etc. Familia deține un venit stabil, ambii părinți fiind angajați. Familia nu a fost niciodată sub vizorul asistentului social. Drept urmare a interviului de protecție Diana a comunicat faptul că a fost lovită din joacă de către fratele mai mare însă nu a vrut să-l denunțe nici părinților, nici profesoarei deoarece el nu era vinovat.

MODULUL 2.2: PREVENIREA CAZURILOR DE VIOLENȚĂ, NEGLIJARE, EXPLOATARE ȘI TRAFIC AL COPILULUI (MIC)

SCOPUL

Consolidarea competențelor profesioniștilor cu privire la organizarea activităților de prevenire a situațiilor de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului.

OBIECTIVE

- înțelegerea noțiunii de prevenire și tipurile prevenirii
- cunoașterea procesului de mobilizare a comunității
- cunoașterea modalității de organizare instituțională și planificarea activităților de prevenire a cazurilor de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului.

DURATA

1,5 ore

MATERIALE NECESARE

- fișa resursă A-C.
- foi flipchart, carioci;

PAȘI

1. **Discuții. Procedura de organizare instituțională a activităților de prevenire a cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului (secțiune 6, MIC) (30 min.)**

Inițial, analizați împreună cu participanții modalitatea de organizare instituțională: Ce activități sunt necesare de realizat la nivel de conducere a instituției? Care sunt posibilități de realizare?

Apoi, inițiați discuție referitor la: Ce cunosc despre prevenire? Câte tipuri de prevenire sunt? În ce constă fiecare tip de prevenire? Cum poate fi realizată activitatea de prevenire? Cum poate fi implicată/mobilizată comunitatea în activități de prevenire? (Fișa resursă A-B).

2. **Activitate de grup. Planificarea activităților (60 min.)**

Prezentați participanților un model de planificare a activităților (Fișa resursă C). Apoi formați 4 grupuri pe categorii de specialiști (asistență socială, sănătate, educație, poliție).

Instrucțiuni:

Transmiteți participanților următorul mesaj: *fiecare grup va planifica activitățile pentru implementarea MIC. Identificați toate activitățile necesare de realizat, dar veți completa modelul de planificare prezentat inițial numai pentru o activitate.*

Aveți la dispoziție 30 min.

Discuții

Cum vă simțiți? A fost dificil să completați? Ce dificultăți ați întâmpinat? Cum credeți, sunt activități comune/specifice pentru fiecare sector? Care sunt? Cum pot fi unificate?

De ce ar depinde ca acest plan de acțiuni să fie realizat cu succes? Cum ați putea realiza?

FOI RESURSĂ

Fișa resursă A

Activități de prevenire în domeniul protecției copilului

Prevenirea în domeniul protecției copilului este un proces planificat, îndreptat spre preîntâmpinarea/soluționarea unei probleme, realizat și evaluat de autoritatea tutelară locală și specialiștii în domeniul protecției copilului, membrii comunității, grupurile și organizațiile din comunitate pe bază de participare și în mod susținut.

Prin intermediul activităților de prevenire, autoritatea tutelară locală și specialiștii în domeniul protecției copilului, devin conștienți de existența unei probleme, iau act de faptul că această problemă este foarte importantă pentru viața copiilor și hotărăsc care sunt pașii necesari pentru rezolvarea ei și trec împreună la acțiune.

Problemele cu care se confruntă copiii (și familiile acestora) sunt foarte diverse. Sunt probleme cu care se confruntă copilul în parte, familia, grupuri de copii, dar și probleme ce afectează comunitatea în general. autoritatea tutelară locală nu poate soluționa de unul singur problemele din comunitate, deoarece resursele sunt limitate. Pentru a spori eficiența activităților de prevenire este bine de utilizat și alte resurse existente în comunitate: organizații (școala, grădinița, centrul medical, biserica, ONG-le active, organizațiile din sectorul privat, etc.) și membrii comunității (persoane cu influență, oameni de afaceri, lideri de opinie, specialiști, etc.).

Astfel, prevenirea este definită ca fiind alcătuită din acțiunile autorităților tutelare locale și ale altor profesioniști pentru a minimaliza și/sau elimina acele condiții sociale, psihologice ori de altă natură, care contribuie la declanșarea, menținerea sau dezvoltarea unor probleme fizice, emoționale și chiar socioeconomice.

Pentru a realiza o activitate de prevenire, autoritatea locală (în comun cu membrii echipei multidisciplinare), trebuie să acționeze înainte ca situația respectivă să devină o problemă. Aceasta presupune dezvoltarea acelor condiții în societate care întăresc sau cresc oportunitățile individului, familiei sau comunităților spre atingerea scopurilor propuse.

Prevenirea primară este constituită dintr-o serie de practici care acționând simultan au drept scop prevenirea problemelor posibile ale individului sau populației în risc.

Acțiunile specifice prevenirii primare au scopul de a stopa condițiile care conduc la apariția problemelor de diferite tipuri.

Prevenirea secundară este formată de acțiunile cu scopul de a limita extinderea sau severitatea unei probleme prin intervenția timpurie:

- identificarea timpurie a existenței problemei,
- identificarea timpurie a cazurilor,
- izolarea problemei astfel încât efectele asupra altor persoane sau situație să fie minime,
- tratamentul timpuriu.

Prevenirea terțiară este reprezentată de acțiunile cu scop de reabilitare, conduse de către un actor social (primar, asistent social etc.) sau de către alți profesioniști pentru asistența unui copil care s-a confruntat deja cu o anumită problemă. Scopul acțiunilor de recuperare este acela de a îndepărta efectele negative și de a pregăti copilul pentru a funcționa din punct de vedere social. Majoritatea acțiunilor de asistență sunt intervenții de natură terțiară.

Fișa resursă B

Mobilizarea comunității

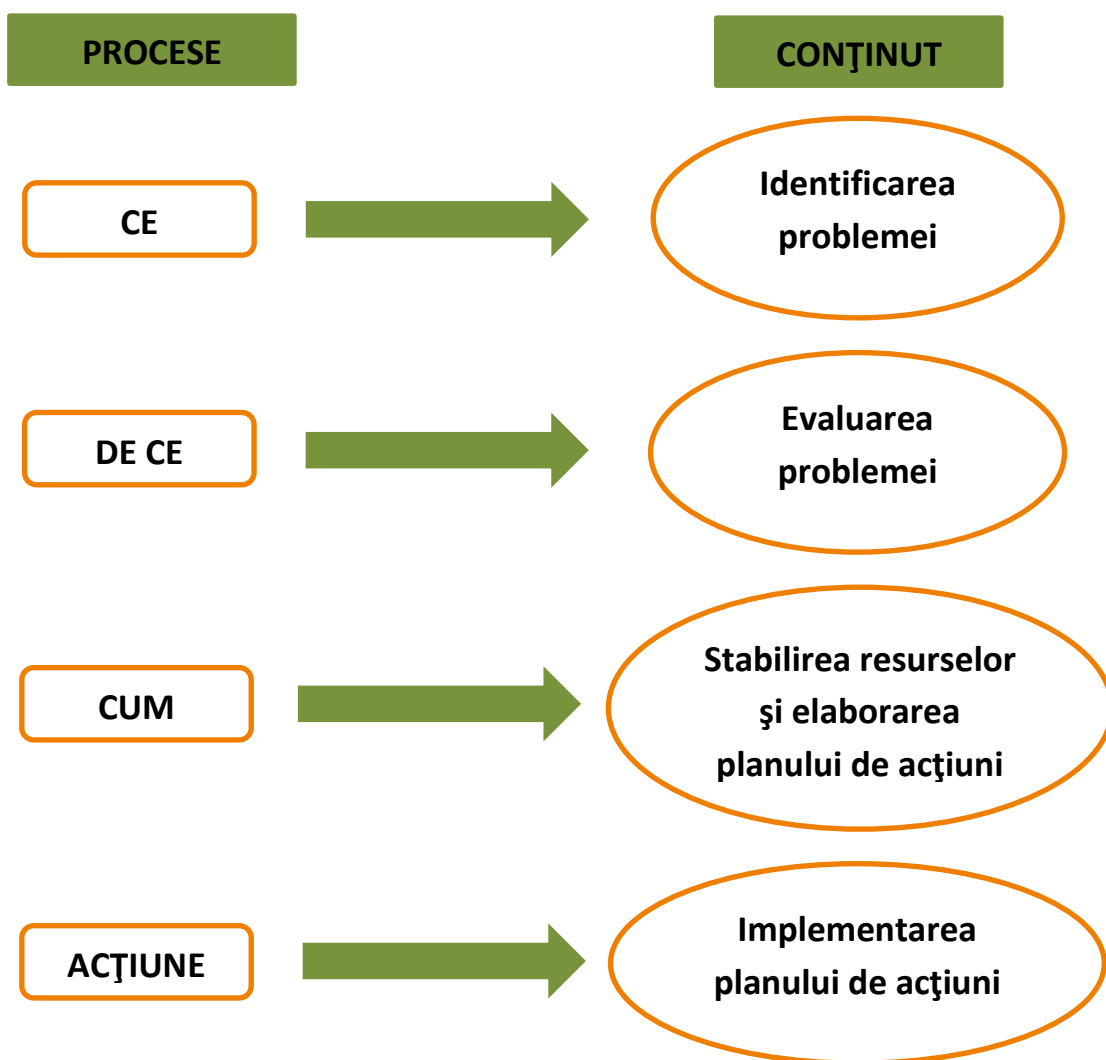
O procedură prin care pot fi realizate activități de prevenire indiferent de nivelul său de organizare (primare, secundare sau terțiare) este **mobilizarea comunității**.

Scopul procesului de mobilizare a comunității presupune implicarea resurselor disponibile în vederea eficientizării procesului de identificare și soluționare a problemelor comunității.

Obiectivele procesului de mobilizare:

- încurajarea comunității în vederea identificării și conștientizării problemelor;
- îndrumarea membrilor comunității întru planificarea și soluționarea problemelor.

CICLUL DE MOBILIZARE COMUNITARĂ

CE?: identificarea problemei

La etapa dată sunt identificate problemele, îngrijorările, frustrările, preocupările membrilor comunității.

Pașii întreprinși:

- informarea autorităților locale despre procesul de mobilizare a comunității;
- organizarea întâlnirilor cu membrii comunității;
- identificarea și utilizarea eficientă a resurselor comunității;
- reexaminarea priorităților.

Metodele utilizate: anunțuri informative; contactarea directă (din casă în casă); informarea comunității; implicarea instituțiilor educative și culturale.

DE CE?: evaluarea problemei

Întrebându-se „De ce”, oamenii își examinează problemele, în contextul identificării motivelor și găsirii soluțiilor.

Pașii întreprinși:

1. Instituirea grupului de inițiativă.

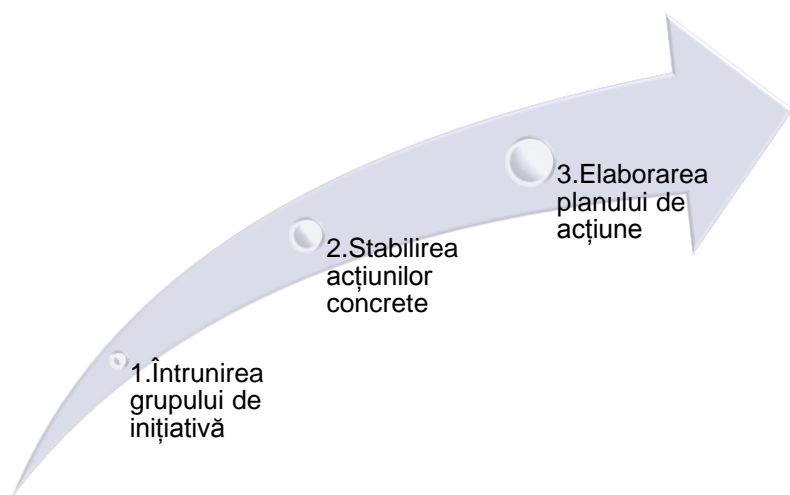
Membrii grupului de inițiativă trebuie să se cunoască reciproc și să aibă încredere unul în celălalt, chiar și atunci când apar divergențe. Să fie preocupați de problemele actuale și să dorească semenilor săi condiții de viață mai bune, să fie conștienți de dificultățile cu care se pot ciocni.

2. Analiza problemei identificate, cauzele apariției problemei etc.

CUM?: stabilirea soluțiilor, resurselor și elaborarea planului de acțiune

Etapa răspunde la întrebarea: Cum am putea soluționa problema și întoarce lucrurile pe un făgaș normal?

Etapele:

Planul de acțiuni include:

- activități, ce vor fi întreprinse întru soluționarea problemei (ce?);
- mijloace, modalități de aplicare a acțiunilor (cum?);
- beneficiarii (pentru cine?);
- termenii, perioada de aplicare a acțiunilor (până când?).

Planul de acțiune implică următoarele situații:

- problema imediată, de mare rezonanță în cadrul comunității;

- modalitățile de soluționare;
- resursele existente;
- așteptările comunității;
- acțiunile întru soluționarea problemei.

ACȚIUNE: implementarea PA

La această etapă trebuie să ținem cont de următoarele aspecte: consecvența în acțiuni; respectarea termenilor; participarea comunității; desemnarea unui coordonator în vederea implementării planului; desemnarea persoanelor responsabile pentru fiecare sarcină în parte.

RECOMANDĂRI

STRATEGII DE SUCCES	SITUAȚII DE EȘEC
<ul style="list-style-type: none"> - Iau în calcul diversitatea grupurilor și structurilor comunitare (bărbați, femei, pedagogi, lideri comunitari, autorități, copii etc.), pentru a obține o viziune de ansamblu asupra necesităților și resurselor cu referință la subiectul abordat; - Abordez strategii participative în vederea ajutării comunității în redobândirea forțelor proprii și determinării necesităților și obiectivelor; - Utilizez instrumente și metode specifice pentru colectarea și transmiterea informației (abordarea rurală participativă, mese rotunde, teatrul-forum, expoziții, afișe, pliante etc.); - Asist oamenii în procesul de organizare, raționalizarea ideilor, stabilirea obiectivelor și mijloacelor de reușită; - Asist liderii comunitari și structurile sociale importante din comunitate; - Contribui prin cunoștințe în cadrul atelierelor de formare sau a altor activități de informare; - Încurajez inițiativele comunității și particip, dacă este necesar, la identificarea resurselor; - Încurajez planificarea și luarea deciziilor în rândurile comunității pe calea de jos în sus și nu cele venite de sus în jos; - Consider că toți oamenii dispun de un anumit potențial și încerc să-i susțin și să le pun în valoare talentul. 	<ul style="list-style-type: none"> - Pretind că înțeleg comunitatea și nevoile sale; - În calitate de specialist, știu mai bine ce trebuie de făcut; - Îmi asum conducerea și acționez cum îmi convine; - Comunitatea nu dispune de resurse; - Lucrez doar cu liderul comunității sau cu o parte a acesteia; - Voi acționa spontan și după bunul meu plac.

Fișa resursă C

Model de planificare

PLAN DE ACȚIUNI

Nr. d/o	Acțiuni	Perioada de executare	Responsabili	Parteneri	Indicatori de progres
Obiectivul I:					
1.					
1.1					
1.2.					

CAPITOLUL III. COMUNICAREA ȘI INTERVIEWAREA COPILULUI VICTIMĂ SAU POTENȚIALĂ VICTIMĂ A VIOLENȚEI, NEGLIJĂRII, EXPLOATĂRII ȘI TRAFICULUI

MODULUL 3.1: COMUNICARE ȘI ASCULTARE ACTIVĂ

SCOPUL

Fortificarea competențelor de comunicare și ascultare activă a participanților

OBIECTIVE

- conștientizarea existenței diferitor mecanisme de comunicare;
- observarea elementelor care favorizează și a celor care împiedică o comunicare eficientă;
- pregătirea pentru aplicarea ascultării active în situații corespunzătoare (probleme, conflicte, situații dificile, pierderi, copii cu nevoi speciale etc.).

DURATA

3 ore

MATERIALE NECESARE

- fișa resursă A fixată pe flipchart;
- fișa resursă B fixată pe flipchart;
- fișe resursă C ,D

PAȘI

1. Activitate de grup. *Trei moduri de a (nu) comunica* (20 min.)

Rugați participanții să se grupeze în perechi. A și B să stea față în față. Persoanele A formează o linie și persoanele B altă linie în fața acestora. Sugerați-le să se gândească la o istorioară scurtă, o anecdotă, un vis sau altceva, despre care ar dori să povestească partenerului.

Instrucțiuni

Transmiteți grupului următorul mesaj:

- A și B relatează istorioara concomitent (1 min.). Feedback: *Cum v-ați simțit? Care a fost reacția voastră?*
- A povestește istorioara, iar B nu ascultă, face altceva, privește într-o parte etc. (1 min.). Apoi participanții își schimbă rolurile. Feedback: *Cum se simte cel care vorbește? Dar cel care nu ascultă?*
- A povestește istorioara, B îl ascultă activ (1 min.). Apoi își schimbă rolurile (1 min.). Feedback: *Cum s-a simțit cel care a vorbit? Ce sentimente a încercat cel care a ascultat?*

Discuții

Ce învățăminte putem trage din exemplul dat?

Schimbarea de roluri se întâmplă și în viața cotidiană sau deținem același rol?

2. Discuție. Mecanisme comunicării (20 min.)

Instrucțiuni

Inițiați o discuție despre componentele comunicării, modul lor de funcționare etc. Împreună cu participanții, elaborați pe flipchart lista elementelor care contribuie la o bună comunicare (strategii de succes) și a celor care împiedică comunicarea (strategii de eșec). (Fișa resursă A)

3. Activitate de grup. Transmite mesajul (25 min.)

Împărțiți grupul în trei subgrupuri și cereți-le participanților să formeze, în fața dumneavoastră, trei coloane.

Instrucțiuni

Pe o foaie de hârtie, scrieți o frază lungă pentru fiecare persoană care stă în fruntea coloanei. Condiția este ca aceste trei persoane să transmită verbal colegului din spate fraza respectivă, fără a-i arăta foaia. Observați ce strategii sunt puse în aplicare: participanții s-au inclus într-o competiție de viteză sau, din contra, își rezervă timp pentru a repeta fraza și a o reformula.

Recomandări

Puteți relua jocul, dacă este necesar, schimbând participanții între ei și frazele propuse.

Discuții

Ce strategie ați ales?

Care din ele a realizat scopul stabilit? De ce?

Cât de important este să reformulăm?

4. Activitate de grup. Întrebări deschise (25 min.)

Solicitați grupul să propună o întrebare deschisă și alta închisă. Observați care este diferența între informațiile obținute prin intermediul întrebării deschise (multe informații spontane) și a întrebării închise (da/nu). Când toți participanții au înțeles diferența, organizați grupuri mici a câte trei persoane: A, B și C.

Instrucțiuni

Transmiteți participanților următorul mesaj: *A va încerca să obțină cât mai multe informații privind obișnuințele și preferințele lui B (alimente, locul preferat, prima amintire, cea mai frumoasă vacanță etc.), fără ca B să răspundă prin da/nu, C va observa și nota ori de câte ori A va adresa o întrebare închisă sau atunci când B va răspunde prin da/nu. Apoi rolurile se vor schimba.*

Discuții

A fost dificilă formularea întrebărilor deschise? De ce?

Ce a remarcat B despre modul în care a fost interogat etc.?

5. Joc de rol. Ascultare activă (30 min.)

Solicitați grupul să numească elementele importante pentru o bună recepționare a mesajului. Amintiți-vă împreună tehnicile de ascultare activă. Rugați grupurile formate din trei persoane să se gândească la o problemă, la o dificultate pe care o au și pe care ar dori să o rezolve în acest cadru.

Instrucțiuni

Expuneți participanților următoarea însărcinare: *A își expune problema. B îl ascultă punând în aplicare tehnicile de recepționare activă. În acest timp C face notițe. Apoi rolurile se schimbă de două ori (2 x 5 min.).*

Discuții

Ce a simțit persoana care recepta?

Cum a fost să ascuți în acest mod, ușor sau dificil etc.?

Recomandări

Puteți discuta despre ceea ce ajută la recepționarea mesajului și despre ceea ce împiedică recepționarea lui. Analizați strategiile de succes și cele de eșec. (Fișa resursă B)

6. Discuție. Comunicarea cu copiii (60 min.)

Întrebați dacă, după părerea participanților, există diferențe între comunicarea cu adulții și comunicarea cu copiii. Care sunt momentele importante asupra cărora trebuie să atrageți atenția discutând cu copilul (Fișa resursă C). Care sunt tehnicile care ar pute să ne ajute în comunicare cu copilul.

Explicați participanților tehnicile de lucru cu copiii, scopul și modalitatea de aplicare: relațiile mele; activitățile mele; aspirațiile mele; linia vieții.

Formați grupuri a câte 3 persoane și dați-le câte o fișă (Fișa resursă D).

Instrucțiuni

Rolurile în cadrul grupurilor: o persoană va interpreta rolul copilului; o persoană – specialistul; o persoană – observatorul.

Persoana în rolul copilului, va reconstitui un caz cu care a lucrat anterior și va prezenta date generale despre copil colegilor din echipă (specialistul, observatorul): vârsta, starea generală a familiei, problemele cu care se confruntă.

Persoana în rolul specialistului, va obține mai multă informație de la copil, în conformitate cu fișa primită.

Persoana în rolul observatorului, va înregistra desfășurarea conversației dintre specialist și copil: strategia aplicată, comportamentul subiecților etc.

Timp rezervat – 15 min.

Discuții

- întrebări pentru copil: Cum v-ați simțit? Cum au fost adresate întrebările? Cât de dificil a fost să răspundeți? Cum ați vrea să deruleze o conversație cu specialistul? etc.;
- întrebări pentru specialist: Cum v-ați simțit? Ce dificultăți ați întâmpinat în abordarea copilului? Ce ați modifica? etc.;
- întrebări pentru observator: Ce ați înregistrat? Cum s-a desfășurat conversația? Ce sugestii aveți pentru specialist? etc.

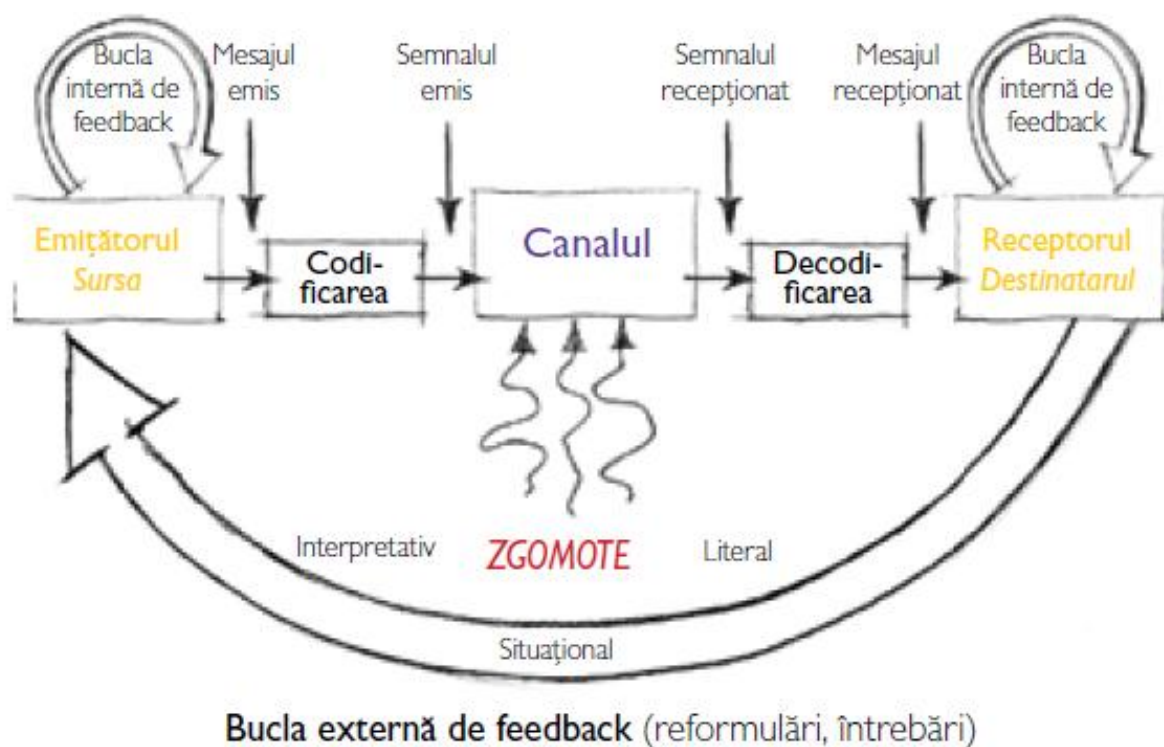

FOI RESURSĂ

Fișa resursă A

Mecanisme de comunicare

Această schemă prezintă mecanismele complexe ale comunicării. Nu este vorba doar de emițătorul care transmite mesajul receptorului. Există întotdeauna două niveluri: mesajul enunțat deschis și mesajele ascunse, adică cele nerostite, reprezentările, proiectările etc.

Calea de comunicare include mai multe etape

Un emițător-sursă are în minte un mesaj, pe care îl analizează în bucla sa internă de feedback (ca într-o cameră cu ecou) înainte de a-l emite, codificându-l în cuvinte. Semnalul emis trece printr-un canal, care poate fi variat (telefon, masa dintr-o cafenea, conferință etc.) și care este perturbat de o serie de sunete: vocabularul folosit (literal) și înțeles sau neînțeles de către destinatar, interpretări proprii asupra convingerilor, valorilor și filtrelor fiecăruia, ce depind de diverse situații care implică locuri, momente, culturi și persoane particulare, precum și relațiile dintre ele. De exemplu, comunicarea va fi diferită, în funcție de persoana cu care comunicăm: șeful, tatăl sau elevul.

Odată cu depășirea acestor obstacole, semnalul primit este decodificat de către destinatar. Acesta va primi mesajul pe care îl va analiza în bucla sa internă de feedback (*Oare asta a vrut el să zică? Dacă nu am înțeles, înseamnă că nu a fost suficient de explicit etc.*), înainte de a vorbi, la rândul său.

În acest moment intervine o etapă-cheie, cea a buclei externe de feedback, care corespunde unui permanent du-te-vino dintre destinatar și sursă, pentru a face legătura, întocmai cum se întâmplă atunci,

când cineva caută lungimea de undă a unui post de radio. Anume aici ar trebui să fie utilizate reformulările și întrebările etc., pentru a se asigura că cele două persoane s-au înțeles între ele. În caz contrar, vor fi înregistrate frecvent neînțelegeri.

Așadar, comunicarea nu reprezintă doar transmiterea unei informații pure, cum ar fi un număr, o viteză sau nume de oraș. Comunicarea este sensul pe care îl atribuim lucrurilor, modului în care ne reprezentăm aceste lucruri, ceea ce gândim, modului în care ne situăm unul față de celălalt etc. De aceea, vorbim despre necesitatea unei redundanțe sau repetări în comunicare. Uneori, pentru a înțelege ceea ce vrea să zică interlocutorul, este nevoie de multe întrebări și reformulări, precum și de capacitatea de a descifra.

Mai mult ca atât, pentru a face comunicarea mai eficientă, ea trebuie, mai întâi să fie **globală**, adică să cuprindă întregul corp: nu doar gura și urechile, dar și ochii, gesturile și mai ales inima. Să ne amintim de cele cinci verbe-cheie: **a fi, a simți, a vedea, a vorbi și a asculta**.

Atenție. Mesajul real poate fi diferit de cel exprimat doar prin cuvinte. Astfel, în comunicare putem vorbi de 25% mesaj verbal și 75% mesaj nonverbal. Informația transmisă prin comportament și atitudine este, deseori, mai exactă decât cea exprimată doar prin cuvinte.

De ce avem nevoie pentru a comunica?

- **A fi = prezenta, deschidere**
- **A simți = empatie, incredere, respect**
- **A vedea = observare**
- **A vorbi = claritate, precizie**
- **A asculta = atenție, concentrare**

STRATEGII DE SUCCES	STRATEGII DE EȘEC
<ul style="list-style-type: none"> - Vorbesc din punctul meu de vedere (mesaj ce implică <i>eul</i> propriu), nu îl acuz pe celălalt (<i>Tu ai făcut așa sau altfel...</i>) și nu vorbesc pentru alții (<i>Noi ne simțim...</i>). - Pot avea o părere diferită de părerea celorlalți și, totuși, îi respect în continuare. Dacă nu ne respectăm reciproc, nu poate fi vorba de o comunicare reală. - Am primit mesajul și îl reformulez, pentru a mă asigura că l-am înțeles bine, înainte de a răspunde (<i>Văd că ești supărată. Ar trebui să înțeleg că ai nevoie de mai multă atenție din partea mea? În acest caz îți pot propune următorul lucru...</i>). - Receptarea este la fel de importantă ca și exprimarea: dacă există o înțelegere sau o neînțelegere, responsabilitatea este împărțită. 	<ul style="list-style-type: none"> - Când mă confrunt cu o părere diferită de a mea, argumentez, dau sfaturi, mă justific, judec, mă simt amenințat etc. - Dacă îmi doresc ca ceilalți să mă asculte, trebuie să vorbesc mai tare. - Cunosco problemele altora, nu am nevoie de explicații suplimentare. - N-am timp să ascult interlocutorul, am dreptul de a-l întrerupe.

Fișa resursă B

Ascultare activă

	<ul style="list-style-type: none"> - Găsiți un loc liniștit în care interlocutorul se va simți liber să vorbească. - Așezați-vă în fața interlocutorului și aplecați-vă puțin spre el. - Mișcați aprobativ din cap și utilizați expresii și gesturi care încurajează interlocutorul să spună mai multe și care îi arată că îl înțelegeți. - Îndreptați-vă întreaga atenție către interlocutor, fără nici un alt gând. - Evitați întreruperi și devieri de la discuție. - Manifestați interesul cuvenit pentru interlocutor, fiți respectuos. - Concentrați-vă asupra interlocutorului și nu asupra propriilor probleme sau a ceea ce ați vrea să spuneți.
	<ul style="list-style-type: none"> - Priviți interlocutorul în ochi sau în față, dar nu exagerat de insistent. - Observați poziția interlocutorului. - Fiți atent la expresia feței acestuia. - Încercați să înțelegeți ceea ce nu a fost spus. - Descoperiți adevăratele emoții care se ascund în spatele istoriei povestite și a limbajului nonverbal.
	<ul style="list-style-type: none"> - Ascultați cu atenție și străduiți-vă să memorizați cele povestite de interlocutor. - Reformulați ceea ce a fost spus, pentru a demonstra că ați înțeles. - Adresați întrebări, pentru a preciza anumite lucruri sau pentru a înțelege mai bine persoana care le-a relatat. - Acordați feedbackul necesar, sugestii și răspunsuri încurajatoare.
	<ul style="list-style-type: none"> - Fiți indulgent și oferiți-i timp suficient interlocutorului să se confeseze. - Fiți demn de încredere, arătați că știți să păstrați un secret. - Dați dovadă de atitudine afectivă. - Fiți tolerant și acceptați-l pe celălalt, fără a-l judeca. - Evitați să vă amintiți anumite informații despre persoana respectivă, care ar putea să vă influențeze receptarea. - Aveți curajul de a tolera reacțiile și comportamentul ce ar putea părea dezgustătoare și nu uitați că există întotdeauna un motiv în spatele unui anumit comportament. - Admiteți că fiecare persoană are, indiscutabil, și calități pozitive.

STRATEGII DE SUCCES	STRATEGII DE EȘEC
<p>Păstrez contactul vizual, sunt liniștit, receptiv și îl ascult pe celălalt.</p> <p>Sunt prezent, concentrat asupra interlocutorului, afectuos.</p> <p>Am încredere în el și îl respect pentru ceea ce este. Înțeleg mesajul, emoțiile sale și le accept (<i>Înțeleg ceea ce îmi zici. Văd că ești trist.</i>).</p> <p>Reformulez cele relatate, dacă este cazul (<i>Dacă înțeleg bine, ești trist pentru că ea ți-a spus aceasta?</i>).</p> <p>Adresez întrebări deschise, care îl încurajează pe interlocutor să-mi povestească mai multe. Evit întrebările închise, care nu au drept răspuns decât un <i>da</i> sau un <i>nu</i> și întrebările direcționate, care nu oferă opțiuni pentru răspunsuri (În loc să întrebi <i>Cum te-ai simțit?</i>, întrebi <i>Te-ai simțit rău?</i> Sau <i>Te-ai simțit rău atunci când el ți-a spus asta, nu-i așa?</i>).</p> <p>Ajut interlocutorul să identifice emoțiile ascunse, pentru a le putea exprima (<i>Oare în spatele acestei tristeți se ascunde furia?</i>).</p>	<p>Întrerup interlocutorul, manifest nerăbdare, sunt concentrat numai asupra mea.</p> <p>Îl liniștesc pe interlocutor, minimalizez situația pe care a trăit-o, îl contrazic (<i>Nu este atât de grav. Vei vedea că trece. Știi doar că sunt atâtea persoane care o duc mai rău. Nu poate fi adevărat ceea ce îmi spui. Nu pot să cred.</i>).</p> <p>Analizez, interpretez, compar (<i>Știi că mi s-a întâmplat și mie același lucru. Știu ce vrei să-mi spui. Am simțit același lucru când...</i>).</p> <p>Fac explicații, dau sfaturi sau soluții, fără ca celălalt să mi le ceară (<i>Dacă eram în locul tău, făceam mai degrabă așa.</i>).</p> <p>Mă implic emoțional și sufăr alături de celălalt (<i>Este cu adevărat josnic ceea ce ți-a făcut. Săraca de tine. Ce bine te înțeleg.</i>).</p> <p>Pun întrebări indiscrete sau indecente.</p> <p>Critic, judec (<i>Cred că tu n-ar fi trebuit să reacționezi astfel. Nu pare prea demn pentru X.</i>)</p>

Fișa resursă C

Comunicarea cu copiii

Pentru a facilita comunicarea cu un copil, este foarte important să ne așezăm la același nivel cu dânsul, să încercăm să pătrundem în universul său. Aceasta o vom face fie prin intonația și cuvintele folosite, fie prin poziția corpului sau metodele alese. Jocul constituie modalitatea cea mai potrivită, care sporește încrederea copilului față de adult. Sunt mijloace diverse pentru aceasta: desene, păpuși, jocul cu mingea, povești sau cântece pentru copii. Toate acestea pot ajuta copilul să se exprime altfel decât verbal și să retrăiască momentele dificile sau reprimite.

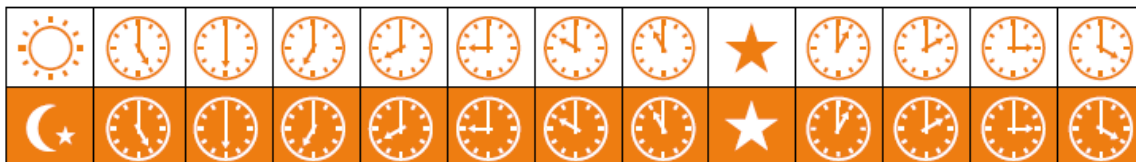
Pe lângă tehnicile de receptare activă, propunem și câteva sfaturi utile. Ele vă vor fi de folos, mai cu seamă, în situații când comunicați cu copilul pentru a obține anumite informații.

- Căutați un loc liniștit, unde nu veți fi deranjați. Așezați-vă la aceeași înălțime cu copilul: pe podea, lângă el, fără mese sau scaune, care creează senzația de distanță.
- Un adult de încredere ar putea să participe la discuție, dacă copilul dorește acest lucru. Este important să vă asigurați că adultul respectiv nu va vorbi în numele copilului și nu-l va influența să *vorbească cum trebuie*.
- Prezentați-vă, dacă copilul nu vă cunoaște, explicați-i de ce sunteți cu el și ceea ce urmează să faceți împreună. Explicați-i că discuția este confidențială. Dar în cazul în care considerați că există o amenințare fizică sau psihică pentru copil sau pentru o altă persoană, informațiile vor fi transmise și altor persoane, dacă considerați că ar exista un pericol care ar necesita implicarea acestora la soluționarea problemei.
- Folosiți un limbaj simplu și nu dați dovadă de atitudine formală. Jucați-vă cu copilul, pentru a destinde atmosfera.
- Explicați-i permanent copilului ceea ce faceți și de ce. Faceți notițe numai dacă este strict necesar și explicați-i la ce servesc ele.
- Puneți întrebări deschise, pentru a încuraja copilul să vorbească cum dorește (*Povestește-mi cum te simți în satul tău*. În loc de: *Unde trăiești?*). Evitați întrebările închise sau direcționate, cele care sugerează răspunsul (*Îți place școala, nu-i așa?*).
- Fiți binevoitor și nu judecați, indiferent de ceea ce a făcut copilul. Evitați să întrerupeți copilul care vorbește. Respectați-i sentimentele, fără a-l împiedica să plângă, atunci când simte nevoia. Acceptați-i emoțiile (*Îmi imaginez, că asta te-a întristat*).
- Acordați suficient timp copilului, dar nu uitați că și propriul timp de concentrare este limitat. Oferiți-i timp pentru întrebări.
- În finalul discuției, evidențiați elementele pozitive și spuneți-i copilului cu ce puteți să-l ajutați, fără a face promisiuni false.

Fișa resursă D

Metode de lucru cu copiii

I. Activitățile mele

ACTIVITĂȚILE MELE ÎN TIMPUL SĂPTĂMÂNII

Activități	Unde?	Când le fac? De câte ori?	Cum mă simt?

ACTIVITĂȚILE MELE LA SFÂRȘIT DE SĂPTĂMÂNĂ

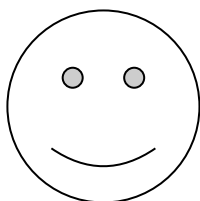
Activități	Unde?	Când le fac? De câte ori?	Cum mă simt?

Cum mă simt?

Mulțumit Trist Normal Îmi place Nu-mi place Mi-e teamă

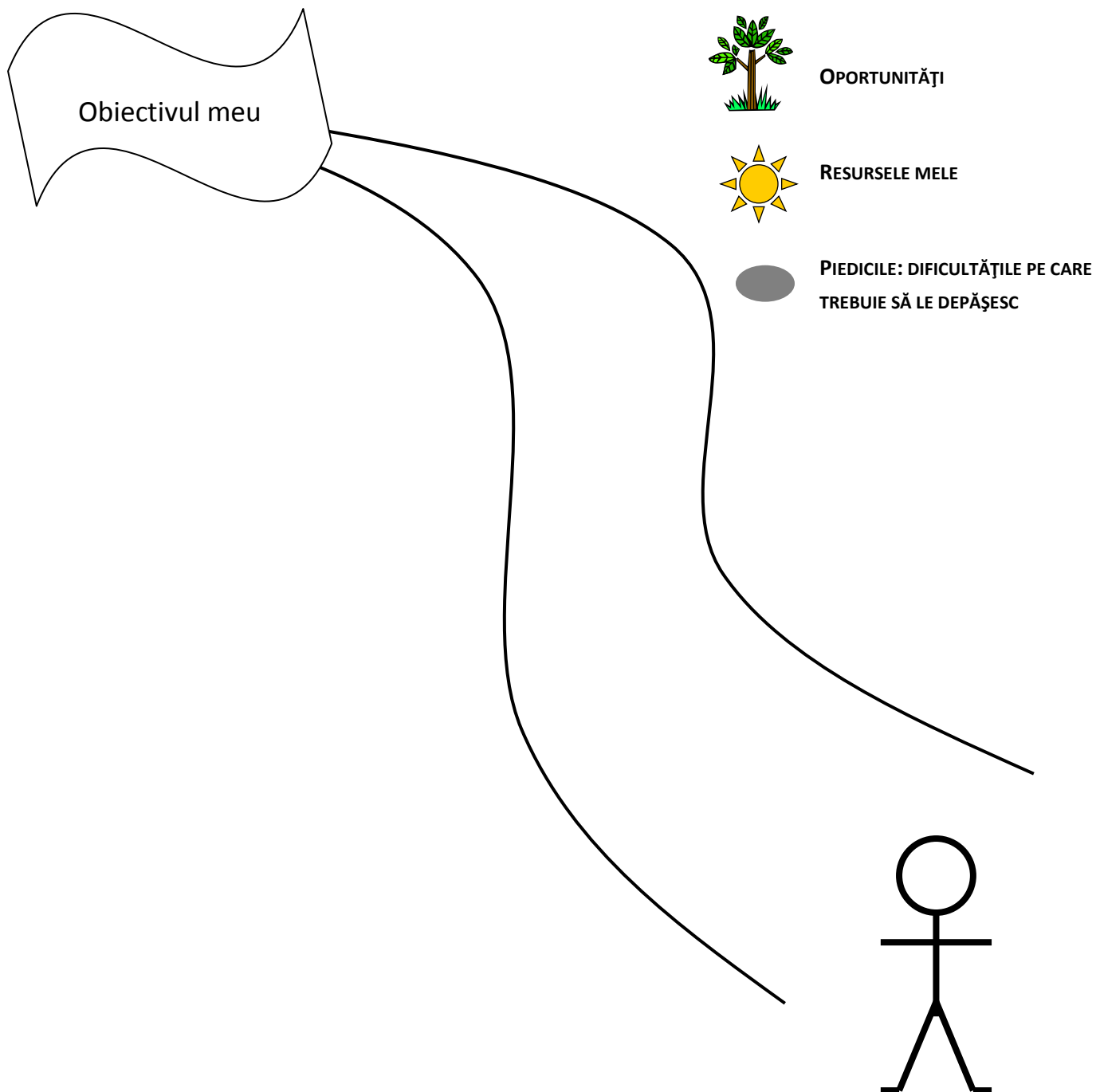
Marcați cu activitățile pe care le considerați cele mai importante.

II. Relațiile mele diverse

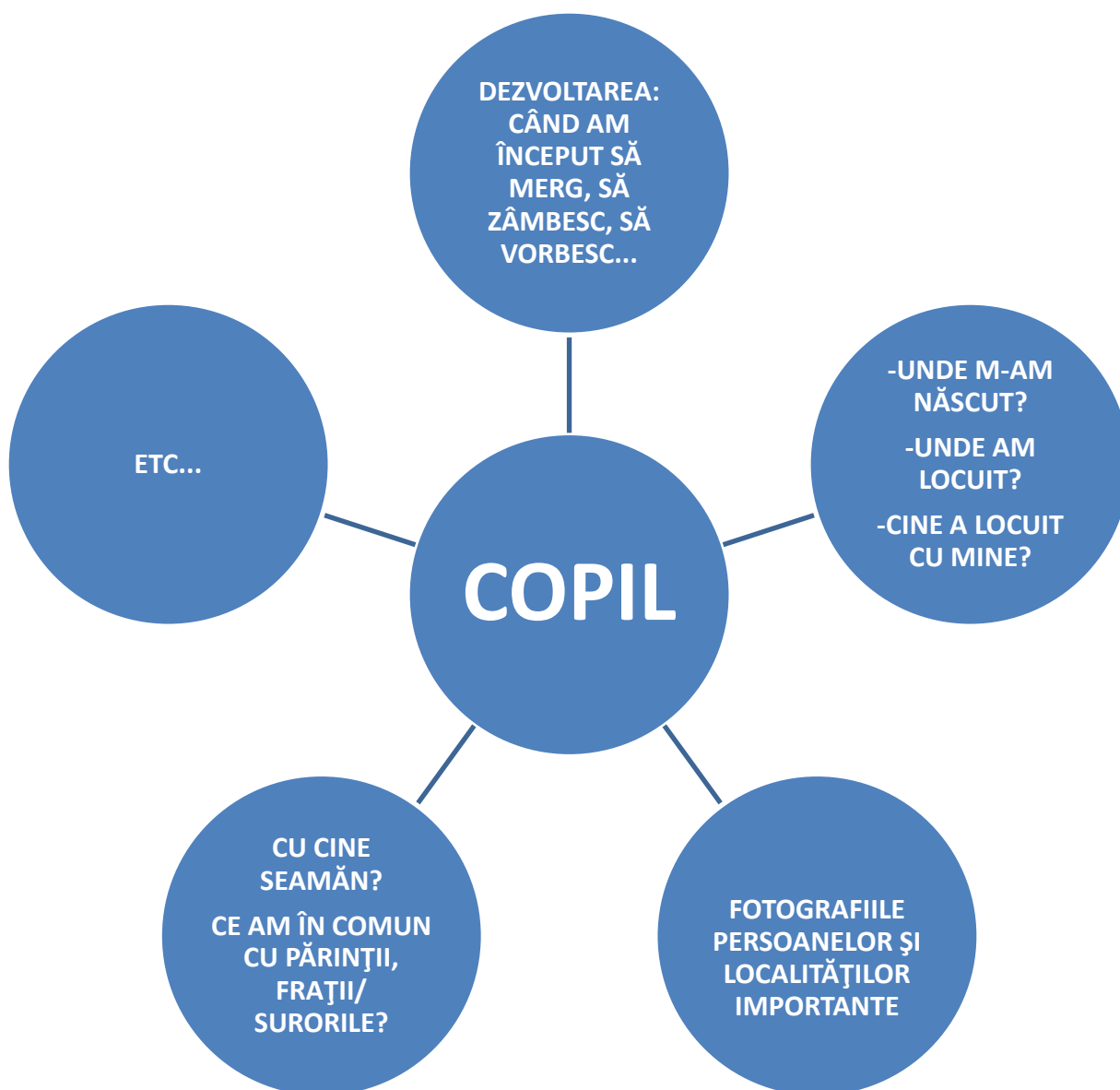
Relații regulate		Relații distante	
Relații afective		Relații de referință /	
Relații de conflict		Relații de frică	

III. Care sunt pașii necesari pentru a atinge obiectivul meu (ce vreau eu să se întâmple)

IV. Cartea Istoria vieții

Dintre metodele de cercetare calitativă, povestea vieții ne ajuta să înțelegem mai bine traiectoria psihosocială a persoanei intervievate (Atkinson Robert, Povestea vieții. Interviu, Ed. Polirom, 2006). Deseori, procesul creării istoriei de viață, lucrând împreună cu copilul este mai importantă decât produsul final. Cu toții avem o poveste. Poveștile se ascund în activitățile de viață aparent banale. Poveștile se ascund în marile realizări ale vieții. Poveștile se ascund ... dar nu pentru totdeauna.

În cărțile istoriei vieții e important să menționăm părinții biologici ai copilului (chiar și în cazuri în care poate fi menționată lipsa informației). Istoria vieții are loc împreună cu copilul, scopul căreia este de a-l ajuta să-și stabilească identitatea. Procesul trebuie să fie creativ și individual. Nu sunt reguli în legătură cu derularea activității. Activitate presupune răscolirea unor trăiri dureroase și pot genera emoții puternice atât copilului, cât și specialistului .

MODULUL 3.2: INTERVIEWAREA COPILULUI

SCOPUL

Consolidarea competențelor profesioniștilor cu privire la intervierea copilului

OBIECTIVE

- familiarizarea cu noțiunea de interviu și specificul interviului de protecție;
- însușirea condițiilor de realizare a unui interviu;
- însușirea calităților necesare unui profesionist în realizarea unui interviu;
- cunoașterea etapelor interviului;
- familiarizarea cu metodele de adresare a întrebărilor;
- familiarizarea privind tipurile de întrebări adresate copilului.

MATERIALE NECESARE

- foi flipchart, carioci;
- fișa resursă A-D.

PAȘI

1. Discuție. *Interviul*(45 min.)

Întrebați participanții ce acțiuni trebuie întreprinse când este sesizat un caz de violență asupra copilului, până a vizita familia? Ce înseamnă interviu? Care este diferența între interviu și interviu de protecție? Care sunt condițiile de desfășurare a unui interviu? Imaginați-vă primul contact cu copilul, ce trebuie să faceți? Care sunt calitățile unui specialist din domeniul protecției copilului în realizarea unui interviu? Înregistrați răspunsurile pe foaie flipchart și faceți o generalizare, oferiți informații suplimentare cu privire la intervierea copilului. (Fișa resursă A)

2. Activitate de grup. *Prima etapă*(45 min.)

Formați grupuri a câte 4, maximum 5, și familiarizați-i cu studiul de caz (date generale despre situația unui copil).(Fișa resursă C)

Instrucțiuni

Rugați participanții să creeze un plan inițial de interviere, referindu-se la următoarele:

- persoanele pe care ar dori să le întâlnească;
- întrebările ce ar dori să le adreseze în timpul vizitei/conversației.

Oferiți-le 20 min pentru activitate.

Discuții

Cum a fost lucrul în echipă? A fost dificil de realizat? Ce anume?

Pe final, ați putea întreba următoarele: De ce ați ales aceste persoane? Care este scopul conversației? Credeți că întrebările sunt potrivite scopului urmărit? etc.

3. Joc de rol. *Interviarea* (120 min.)

I. *Instrucțiuni*

Transmiteți participanților următorul mesaj: *Imaginați-vă că întâlniți pentru prima dată subiecții studiului de caz 3 voluntari vor interpreta rolul specialistului, pe când eu voi fi beneficiarul (3 situații – copilul, copil, mama,). Ceilalți vor fi observatorii. Vă rog să fiți atenți la tot ce se întâmplă: cum este realizat interviul; dacă s-a ținut cont de condițiile necesare întru desfășurarea unui interviu etc. Să identificați atât punctele forte, cât și cele slabe ale interviului și, când veți oferi feedback, să începeți cu punctele forte, să continuați cu cele slabe și să veniți cu sugestii de îmbunătățire.*

Discuții

- întrebări pentru specialist: Cum vă simțiți? Cum a fost? Cum credeți ce v-a reușit? Ce modificări ați face? etc.;
- întrebări pentru observatori: Cum a fost? Ce observații ați înregistrat? Cum s-a descurcat specialistul? Ce sugestii aveți? etc.

Pe final, faceți o generalizare și prezentați informații suplimentare cu privire la etapele interviului.

II. *Instrucțiuni*

Transmiteți participanților mesajul dat: *În următorul joc de rol sunt considerate etapele interviului și anume: stabilirea contactului, înțelegerea beneficiarului, interviarea propriu-zisă (conform aceluiași studiu de caz). 3 voluntari vor interpreta rolul specialistului, pe când eu voi fi beneficiarul (3 situații – copil, copil, mamă,). Ceilalți vor fi observatorii. Vă rog să fiți atenți la ce se întâmplă: cum este realizat interviul; dacă s-a ținut cont de condițiile necesare pentru realizarea unui interviu etc. Să identificați atât punctele forte cât și cele slabe ale interviului și când veți oferi feedback să începeți cu punctele forte, să continuați cu cele slabe și să veniți cu sugestii de îmbunătățire.*

Discuții

- întrebări pentru specialist: Cum vă simțiți? Cum a fost? Cum credeți ce v-a reușit? Ce modificări ați face? etc.;
- întrebări pentru observatori: Cum a fost? Ce observații ați înregistrat? Cum s-a descurcat specialistul? Ce sugestii aveți? Etc.

Pe final, faceți o generalizare și oferiți informații suplimentare (în caz de necesitate).

(Fișa resursă B)

4. *Discuție. Tipuri de întrebări* (20 min)

Instrucțiuni

Inițiați o discuție în care ați identifica împreună cu participanții următoarele: tipurile de întrebări utilizate în realizarea interviului, importanța acestora, frecvența utilizării etc.

Puteți porni de la următoarele întrebări:

Ce tipuri de întrebări cunoașteți?

În ce constau ele?

Care credeți că sunt mai binevenite în interviarea copilului? De ce?

5. Activitate de grup. Întrebări posibile (70 min.)

I. Formați grupuri a câte 2 persoane.

Instrucțiuni

Rugați participanții să exerseze întrebările deschise (cum? ce? de ce? când? unde? cine?), la diverse subiecte. Oferindu-le 10 min la dispoziție. (câte 5 min. pentru persoană) .

Discuții

Cum a fost? A fost dificil să utilizați întrebări deschise? Ce a fost dificil? De ce e nevoie pentru a reuși? Ce ați modifica? etc.

II. Formați 6 grupuri și dați-le același studiu de caz, doar cu informații detaliate.

Instrucțiuni

Transmiteți mesajul: *Citiți atent studiul de caz și formulați câte 5 întrebări (consecutive, deschise, logice), în dependență de ce informații doriți să aflați (grupurile I-II, întrebări copilului (Ion); grupurile III-IV, întrebări copilului (Mihai); grupurile V-VI, întrebări mamei).*

Aveți la dispoziție 15 min. și să desemnați o persoană să prezinte lucrul în echipă, pe când ceilalți, să nu ezitați să interveniți cu întrebări și sugestii.

Recomandări

Oferiți informații suplimentare cu referire la tipurile de întrebări ce se impun în aflarea detaliilor ce țin de indicatorii de bunăstare a copilului (familie, sănătate, siguranță, școală, implicare)(Fișa resursă C).

FOI RESURSĂ

Fișa resursă A

Intervievarea copilului

Interviul este o tehnică ce presupune, prin intermediul comunicării directe, culegerea datelor, evaluarea situației beneficiarului și sprijinirea acestuia în vederea soluționării problemei. Tehnica interviului se utilizează în toate etapele de asistență a unui caz. Este important să cunoaștem că etapele interviului și principiile de realizare rămân aceleași, însă scopul lui diferă de la etapă la etapă. De exemplu, la etapa de evaluare inițială interviul cu copilul care se numește **interviu de protecție**, el are drept scop stabilirea gradului de securitate a copilului și informarea acestuia despre drepturile sale, serviciile de asistență, măsurile de protecție în caz că viața și/sau sănătatea lui sunt în pericol.

Mai jos, sunt oferite unele sugestii pentru realizarea unui interviu, ținând cont de etapele acestuia.

Etapele interviului	Sugestii
Înainte de interviu	<p>Este necesar de realizat un plan al interviului, înainte ca acesta să aibă loc. Astfel să țină cont de următoarele întrebări:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Care este scopul interviului? • Ce subiecte sunt necesare de discutat? • Ce se va realiza în timpul interviului? • Cum se vor aborda problemele? • Dacă la interviu vor participa doi specialiști, care va fi rolul fiecăruia? • Ce momente mai dificile ar putea să apară și cum se intenționează să fie soluționate? • Unde se va realiza interviul?
<p><i>Notă:</i> pentru realizarea unui interviu este nevoie de: un local adecvat, cu un spațiu unde copilul s-ar simți confortabil; scaunele plasate astfel, ca intervievatorul să fie la același nivel cu copilul. Acest lucru va permite copilului să se simtă în largul său; intimitatea este importantă, mai ales când convorbirea se referă la subiecte personale sau dureroase; un mediu liniștit este important pentru a nu fi deranjat, oprirea sunetului la telefoanele mobile.</p>	
Începutul interviului (stabilirea contactului, prezentare)	<p>Aspecte importante la începutul interviului:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prezentarea specialistului Prezentarea este importantă pentru ca copilul să-l cunoască pe cel cu care va vorbi, rolul său și scopul discuției; • Confidențialitatea trebuie respectată Este important să explicați clar copilului de ce colectați informații, cine le va folosi și cum va fi folosită informația. Explicați faptul că întrevvedereea este confidențială, dar că s-ar putea să aveți nevoie de a împărtăși informațiile cu alte persoane; • Un limbaj simplu/accesibil trebuie folosit în discuții cu copiii Dacă la un moment dat apar îndoieli asupra celor spuse de copil, ar fi bine să-l rugați să repete sau să parafrazeze cele spuse anterior; • Abordare prietenoasă/informală/destinsă Astfel, îl va ajuta pe copil să se simtă în largul său.

Notă: Luarea de notițe în timpul întrevederii ar putea să distragă copilul și să-i provoace întrebări și incertitudini privind confidențialitatea. Dacă este necesar de luat notițe, trebuie de explicat copilului motivele și de cerut permisiunea în prealabil.

Realizarea interviului
(înțelegere, clarificare,
consultare)

Aspecte care îi încurajează pe copii să se exprime:

- **Acordarea timpului suficient pentru exprimare**

Îl va ajuta pe copil să se simtă relaxat, să devină încrezător și îi va permite să simtă că este luat în serios. Ar fi binevenit de prevăzut timp pentru o conversație despre subiecte neutre (școală, jocuri etc.), înainte de abordarea unor subiecte mai personale și mai dureroase;

- **Este important respectarea timpului limitat de concentrare a copiilor**

O serie de întâlniri mai scurte ar putea fi mai folositoare decât întâlnirile lungi.

- **Atitudine non critică**

Transmite ideea de acceptare a copilului indiferent de ceea ce a putut să facă. Este important de respectat credințele, sentimentele etc. acestuia fără să fie judecat comportamentul: sau de exemplu, în cazul abandonului școlar, sau a comiterii unui furt etc.;

- **Un ton calm al vocii**

Poate să ajute copilul să se simtă în siguranță și indică faptul, că adultul este compătitor;

- **Utilizarea gesturilor**

Precum încuviințarea din cap, poate să-l încurajeze pe copil să continue să vorbească;

- **Asigurarea unui contact vizual** (nici prea mult, nici prea puțin)

Un contact vizual adecvat ajută copilul să se simtă bine;

- **Ascultarea atentă**

Ascultarea cu atenție pe copil și arătarea acestui lucru, înseamnă sintetizarea celor spuse, cerând precizări etc.; acest lucru va confirma copilului faptul ca îl ascultați cu atenție.

- **Respectarea emoțiilor copilului**

Adeverind emoțiile („probabil că asta te-a întristat/mâniat” etc.). Astfel, se transmite empatie – capacitatea de a vă identifica cu situația și emoțiile copilului;

- **Evitați să-l întrerupeți pe copil**

- **Un adult de încredere poate să participe la întrevedere la dorința copilului**

Dar este important să vă asigurați că nu va vorbi în numele copilului și că nu îl va influența să „vorbească frumos”;

- **Realizarea unor desene pentru a explica ce s-a întâmplat ar putea fi o metodă mai ușoară decât discuția**, în funcție de vârsta copilului

De asemenea, ar putea fi utilă folosirea unor păpuși sau a unor jucării din pluș pentru un scenariu precis;

- **Utilizarea întrebărilor deschise**

Va încuraja copilul să explice lucrurile în felul lui: de exemplu, o întrebare deschisă de tipul „descrie-mi viața ta în sat”, poate să ducă la un răspuns mai liber decât o întrebare închisă precum „unde trăiești?”. Se recomandă să fie evitate întrebări induse care sugerează un răspuns copilului, cum ar fi „îți place la școală, nu-i așa?”. Evitarea, de asemenea, a întrebărilor „de ce” când nu este cazul, deoarece copilul ar putea interpreta greșit și l-ar forța

	<p>să dea explicații;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evitarea întrebărilor multiple (punerea mai multor întrebări în același timp) <p>Pentru că ar putea fi extrem de dificil pentru copil să și-o amintească pe prima în momentul în care este adresată ultima. De exemplu, dacă persoana ce intervieveză, adresează o întrebare multiplă de genul „ce s-a întâmplat? Unde a fost tata? cum te-ai simțit?”, există un mare pericol să se piardă informații importante despre subiecte, din cauza stării de confuzie create. De reținut, că trebuie de adresat câte o singură întrebare, oferind copilului timp să se gândească înainte de a răspunde;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evitarea stereotipurilor <p>Prin care se fac anumite presupuneri legate de copiii victime și situația lor. Stereotipizarea poate duce la efectuarea unor evaluări și luarea unor decizii pripite și inexacte.</p>
<p><i>Notă:</i> Dacă un copil plânge, să nu puneți capăt convorbirii imediat. În funcție de vârsta copilului, este necesar de acordat timp și de întrebat, dacă dorește ca întrevederea să aibă loc altă dată. De asemenea, poate fi întrebat „de ce ești trist?”. Este necesar de acordat spațiu copilului, liniște și manifestarea bunăvoinței, astfel copilul să înțeleagă că are voie să fie trist și că va fi așteptat până când se va liniști. Evitați copleșirea copilului, prin imediată consolare sau gesturi fizice, pe care copilul le-ar putea considera nepotrivite.</p>	
<p>Sfârșitul interviului (concluzii/asistență)</p>	<p>Încheierea întrevederii sau a conversației într-un mod potrivit este la fel de important:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Se oferă copilului ocazia să pună întrebări, să mai spună câte ceva și să facă un rezumat celor spuse sau hotărâte <p>Astfel va fi ajutat să simtă că a fost luat în serios.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Se încheie întrevederea cu un element pozitiv <p>Mai ales dacă copilul a povestit evenimente traumatizante.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Evitarea oferirii promisiunilor nerealiste copilului <p>Exemplu: „mama se va întoarce acasă neapărat sau tata nu o să te mai bată niciodată”, chiar dacă se încearcă să fie încurajat copilul. Dacă nu aveți un răspuns, ar fi corect de menționat în felul următor: „nu sunt sigur” sau „voi încerca să-i găsesc, dar nu știu unde se află părinții tăi în acest moment”, „nu știu dacă fratele tău se va întoarce”. Astfel vor fi evitate așteptările nerealiste, ceea ce dăunează copilului, mai ales dacă începe să aibă încredere în specialist</p> <ul style="list-style-type: none"> • Se asigură că copilul are datele de contact ale specialistului și în caz de necesitate copilul poate apela la acestea.

Strategii de interviu corelate etapei de dezvoltare a copilului

PERIOADA	CE SĂ FACEȚI	CE SĂ EVITAȚI
Copilăria devreme (3-5 ani)	<ul style="list-style-type: none"> - așezați-vă la nivelul copilului; - adresați întrebări scurte și concise; - folosiți întrebări cu răspuns deschis, pentru a obține detalii în legătură cu situațiile specifice și familiare; - folosiți jucării; - folosiți cuvinte și expresii specifice copiilor; - folosiți prenumele persoanelor și nu numele; - acordați-i copilului timp suficient să răspundă. 	<ul style="list-style-type: none"> - nu încercați să mențineți controlul discuției; - propozițiile/frazele lungi; - întrebările închise; - să puneți întrebări după fiecare răspuns al copilului.
Copilăria mijlocie (6-11 ani)	<ul style="list-style-type: none"> - construiți relația în timp; - ascultați empatic; - solicitați exprimarea sentimentelor; - urmați firul discuției; - folosiți întrebări deschise; - uneori puteți oferi răspunsuri multiple, în vederea alegerii; - vorbiți despre activități familiare copilului; - oferiți indicatori contextuali (de ex.: fotografii, exemple verbale); - reformulați sau simplificați întrebarea, în cazul în care copilul nu a înțeles-o sau nu a oferit un răspuns; - solicitați direct trecerea la subiecte / sarcini noi. 	<ul style="list-style-type: none"> - comentariile critice; - să adresați prea multe întrebări factuale; - interogatoriul; - contactul vizual permanent; - întrebările abstracte; - întrebările retorice; - întrebările de tip „de ce”, referitoare la motive.
Preadolescența și Adolescența (12-18 ani)	<ul style="list-style-type: none"> - clarificați limitele confidențialității; - arătați respect; - solicitați și ascultați punctul de vedere și sentimentele copilului; - fiți pregătit pentru stres emoțional; - solicitați alternative de a rezolva problemele; - fiți atent la orice indicator al riscului de suicid. 	<ul style="list-style-type: none"> - termenii psihologici; - judecățile/evaluările bazate doar pe normele adulților.

Fișa resursă B

Tipurile de întrebări

Adresarea corectă a întrebărilor în cadrul interviului este partea principală a succesului. Mai jos, vor fi prezentate informații privind ce fel de întrebări se impun și cum e mai bine să le formulați. Întrebările, de obicei încep prin următoarele formule: cum?, ce?, de ce?, când?, cine?, unde? și sunt de tipul:

- Deschise - determină răspunsuri ample și oferă informații numeroase: „Ce poți spune despre ...”, „Cum descrii situația respectivă ...”;
- Închise - presupun doar o singură variantă de răspuns prin „da” sau „nu”;
- Ipotetice - sunt utile la momentul analizării alternativelor existente într-o anumită situație, pentru a se estima posibilele consecințe ale fiecărei soluție alese, „Ce s-ar întâmpla dacă...”;
- Factice - oferă informații obiective, „Spune-mi când ai constatat acest lucru...”;
- Opinii - „Care este cauza problemei cu care te confrunți...”;
- Directe - „Înțelegi...” generează răspunsuri clare, la obiect;
- Indirecte - „Dacă ar trebui să le povestești prietenilor despre infracțiune, ce le-ai putea povesti ...”, sunt utile pentru a culege informații, într-un mod mai subtil.

Recomandare:

- folosiți întrebări deschise și evitați-le pe cele închise, ori de câte ori acest lucru este posibil. De exemplu, „Cum v-ați simțit când s-a întâmplat acest lucru?”, lasă beneficiarului mai mult loc pentru răspuns decât o întrebare de genul „V-a enervat?”;
- evitați să folosiți întrebarea „De ce?” prea frecvent, pentru că ar putea suna mai degrabă a interogatoriu. De exemplu, în loc să întrebați „de ce ați lovit?”, este mai puțin amenințător și oferă ocazia unui răspuns mai complet dacă întrebați „care au fost motivele care v-au determinat să loviți?”;
- evitați întrebările multiple (punerea mai multor întrebări în același timp), deoarece ar putea fi extrem de dificil pentru beneficiar să și-o amintească pe prima în momentul în care ați adresat-o pe ultima. De exemplu, dacă interviuevatul adresează o întrebare multiplă de genul „cum v-ați simțit când ați aflat că sunteți însărcinată, unde se afla tatăl copilului, unde vă aflați?”, există un mare pericol să se piardă informații importante despre subiecte, din cauza stării de confuzie create. Adresați câte o întrebare, pentru a da beneficiarului timp de gândire;
- evitați întrebările cu răspuns sugerat, beneficiarul se va simți fie obligat să cadă de acord cu propunerea, mâniat că ați făcut o prezumție. De exemplu, „Cred că v-ați simțit foarte supărat atunci, nu-i așa?”, îl conduce pe beneficiar spre un anumit răspuns, în timp ce o întrebare deschisă, de genul „cum v-ați simțit când s-a întâmplat asta?”, nu îi sugerează un răspuns beneficiarului.
- evitați să adresați o întrebare, să primiți răspunsul și să treceți la următoarea întrebare. Amintiți-vă că trebuie să explorați subiectele, un interviu eficient seamănă mai mult cu o discuție a subiectelor cu beneficiarul. Nu este un chestionar, ci o conversație cu un scop bine stabilit;
- încurajați beneficiarul pe durata interviului. De exemplu, „Spune-mi mai mult ...”, „Hai să vorbim ...”, „Înțeleg, dar eu cred că e mai mult decât atât ...”, „Sunt aici și te susțin ...”, „Explică te rog ...”, „Aș vrea să înțeleg mai bine ce ai spus ...” etc.

Notă: în cazul în care vă deplasați la domiciliul beneficiarului, analizați semnele indirecte puse la dispoziție prin amenajarea mobilei, obiectele decorative etc.

Exemple de întrebări adresate copiilor și părinților lor în dependență de indicatorii de bunăstare.

	COPIL	PĂRINTE
Siguranță	<ul style="list-style-type: none"> - Descrie-mi ce s-a întâmplat? - Cum s-a întâmplat? - Când a avut loc? - Cât de des se întâmplă așa ceva? - Te simți protejat și în siguranță acasă? - Acasă este bătaie și ceartă? - Care sunt lucrurile ce ți se spune să le faci și ție nu-ți place? - În cine ai încredere acasă? 	<ul style="list-style-type: none"> - Ce pericole sânt în casă? - Puteți să vă protejați copilul? - Aveți probleme de alcool sau droguri? - În cine are încredere copilul? - Ce vă îngrijorează în calitate de părinte?
Sănătate	<ul style="list-style-type: none"> - Cum te simți? - Ce te supără? - Cât de des nu te simți bine? - Are cineva grijă de tine când nu te simți bine? - Când mănânci? - Ce mănânci? - Cât de des mănânci? - Ai fost la doctor și cunoști motivul vizitei? - Spune-mi cum te simți când ești trist? 	<ul style="list-style-type: none"> - Ce probleme de sănătate are copilul? - Ce fel de tratament ia prescris medicul? - Cum se simte copilul pe durata tratamentului? - Explică-mi regimul zilnic al copilului. - Sunteți îngrijorați de sănătatea copilului?
Familie	<ul style="list-style-type: none"> - Cu cine locuiești? - Cu cine te simți mai bine acasă? - Ce-ți place la familia ta? - Ce nu-ți place la familia ta? - Acasă te simți în siguranță? - Cine discută cu tine? - Cine se joacă cu tine? - Când îți este frică fiind acasă? - Ce faci când îți este frică? - Desenează te rog casa ta... Cine este acolo? Cu ce se ocupă ei? Cum se simt? 	<ul style="list-style-type: none"> - Cine sunt membrii familiei? - Cum sunt relațiile în familie? - Cine lucrează din familie? - Cine locuiește în casă? - Descrie-mi o zi obișnuită din viața familiei. - Cât de des membrii familiei se întâlnesc pentru a face ceva împreună?
Educație	<ul style="list-style-type: none"> - Ce îți place la școală? - Ce nu-ți place la școală? - Ce te-ar ajuta să fii un elev mai bun? - La ce te pricepi mai bine? - La ce te pricepi mai puțin? - Ce ai vrea să fie diferit la școală? - Cât de des mergi la școală? 	<ul style="list-style-type: none"> - În ce clasă e copilul? - Cum este văzut copilul. la școală? - Ce talente are copilul? - Ce lipsește în educația copilului? - Ce l-ar ajuta pe copil să devină un elev mai bun?
Implicare	<ul style="list-style-type: none"> - Când i-ai parte la activități, ce îți place să faci? - Ce ar trebui să se întâmple ca să te întorci la școală? - Ce ar trebui să se întâmple ca să participi la activități? - Ce te-ar face să te simți bine în aceste activități? - Ce ai vrea să faci în comunitatea ta? 	<ul style="list-style-type: none"> - Cu cine comunicați în afara familiei? - Cum credeți că vă percepe comunitatea? - Ce ați făcut să stabiliți o legătură cu comunitatea? - Cum ați vrea să arate relațiile în cadrul comunității?

Fișa resursă C

Studiu de caz

I. Date generale:

Ion are 7 ani, locuiește împreună cu mama și un frățior mai mic. S-au mutat recent cu traiul în sat. A fost văzut murdar și singur pe stradă. Despre maică-sa se cunoaște că nu lucrează și nu are nici o sursă de venit. A fost văzută în companii care consumă abuziv alcool.

Informația a fost oferită specialistului de către un vecin.

Sarcină:

Întocmiți un plan inițial de intervenție, care să includă:

1. persoanele pe care ați vrea să le întâlniți;
2. întrebările ce ați dori să le adresați la prima vizită/conversație.

II. Informații detaliate:

Cazul a fost identificat de o vecină care l-a văzut pe Ion seara târziu singur pe stradă iar pe mama acestuia în aceeași zi într-o companie de persoane care consumă abuziv alcool

Familia este alcătuită din mama - Maria de 29 ani și 2 copii ai ei Ion cu vârsta de 7 ani și Mihai care are vârsta de 3 ani.

Familia s-a mutat cu traiul în comunitatea dată cu 1 lună în urmă. Anterior au locuit în alt sat. Schimbarea locului de trai a fost determinată de decesul soțului, tatăl copiilor. Din relatările asistentului social de la fostul domiciliu familia nu a fost sub vizorul specialistului dat. Nu au existat certuri sau antecedente vicioase. Însă au existat tensiuni în relația cu familia lărgită a soțului și anume cu mama și sora acestuia. Certurile aveau drept cauză moștenirea lăsată de bunica soțului (casa în care a locuit familia). După decesul soțului certurile au devenit și mai intensive în așa fel încât mama și copiii au decis să plece în alt sat. Satul în care locuiesc acum este satul unde au locuit în ultimii ani de viață părinții mamei. Din cauza necesității de bani, în primii ani de căsnicie soții au vândut casa părinților. Mama era unicul copil la părinți, respectiv nu are frați și surori. Din rude apropiate este doar o mătușă care le-a permis să locuiască în casa în care stau acum, cu condiția că după 2 luni vor începe să achite chiria.

La moment cei trei membri ai familiei sunt deprimați din cauza perioadei stresante prin care trec acum. Mama nu are grijă nici de ea nici de copii, lăsând casa în care locuiesc în dezordine. Respectiv drept urmare a mai multor vizite în casă starea igienică a rămas aceeași: hainele era murdare și împrăștiate, vesela și tacâmurile erau la fel murdare și miroseau urât, era vizibil că nu sa măturat de mult timp. Casa este în stare avariata, peretele din spate se macină, respectiv este nevoie de reparație, la fel în stare proastă este soba care are o gaură în mijloc, fiind imposibilă încălzirea spațiului cu ea.

Venitul familiei este constituit din alocațiile pentru pierderea întreținătorului. Maria este șomeră, neînregistrată la AOFM.

Deși sunt veniți recent în comunitate Maria a reușit să-l dea pe Ion la școală și pe Mihai la grădiniță, lucru realizat la insistența mătușii(din spusele acesteia).

Nu au mers niciodată la CMF din comunitate

În timpul vizitei nu au fost identificate rezerve alimentare, Maria a zis că până la moment au consumat fructe și legume care erau sădite în jurul casei și că mătușa a ajutat-o cu 2 rațe.

Deși mama are un comportament neglijent copiii sunt tare atașați de ea. În momentul discuției cu mama, când dânsa nu știa ce să răspundă Ion venia cu explicații, și o justifica pe mama.

În casă copiii nu au un loc pentru pregătirea temelor sau realizarea altor activități de învățare, deși Ion ne-a comunicat că mama îl ajută la realizarea activităților școlare, când mama a fost întrebată ce coleg de bancă are Ion, dânsa nu a putut să răspundă nici sexul acestuia.

Din discuțiile cu Ion, mătușa și profesioniștii de la fostul domiciliu s-a ajuns la concluzia că comportamentul neglijent al mamei și-a făcut apariția după decesul tatălui. Dânsa nu a fost pregătită să facă față circumstanțele parvenite. Situația când mama a consumat abuziv alcool a fost unicat, din discuțiile cu vecinii și membrii familiei nu au existat asemenea precedente.

Comunicând cu Ion el a marcat faptul că nu s-a încadrat în colectivul de elevi, se simte izolat, se simte dificil la școală deoarece nu are prieteni. Cel mai bun prieten a lui este fratele Mihai de care Ion are mare grijă. Dirigintele de clasă a comunicat că Ion are o bază bună, deține abilități, dar nu le valorifică, sunt cazuri frecvente când nu este pregătit.

Sarcină:

Formulați câte 5 întrebări (pentru Ion, Mihai și mama), în dependență de ce doriți să aflați în legătură cu situația lor.

CAPITOLUL IV. DEZVOLTAREA PROFESIONALĂ ȘI PERSONALĂ A SPECIALIȘTILOR CU COMPETENȚE ÎN DOMENIUL PROTECȚIEI COPILULUI. PARTICULARITĂȚILE INSTRUIRII/ÎNVĂȚĂRII LA ADULȚI

MODULUL 4.1: PROFILUL SPECIALISTULUI ÎN LUCRUL CU COPIII VICTIME ALE VIOLENȚEI, NEGLIJĂRII, EXPLOATĂRII, TRAFICULUI

SCOPUL

Consolidarea cunoștințelor participanților cu privire la profilul unui specialist care lucrează cu copilul victimă a violenței, neglijării, exploatării, traficului.

OBIECTIVE

- cunoașterea profilului specialistului care lucrează cu copilul victimă a violenței, neglijării, exploatării, traficului
- înțelegerea varietății și modalității de funcționare a percepțiilor
- acceptarea existenței stereotipurilor și prejudecăților
- înțelegerea impactul consecințelor stereotipurilor și a prejudecăților și cum pot fi evitate.

DURATA 5 ore

MATERIALE NECESARE

- foi flipchart, carioci;
- fișe resursă A-G
- etichete autocolante, pe fiecare din ele fiind indicat câte un cuvânt și anume: prost; leneș; inteligent; sportiv; onest; drogat; violent; fragil; slab; puternic; bogat; seducător; cleptoman; competent; corupt; înțelept; mincinos; visător; amnezic; religios; alcoolic; trișor ș.a. Sunt admise și alte categorii, în funcție de grupul implicat, printre care: student; director; gardian la închisoare; bucătar; educator; medic; pedagog; director; cerșetor; psiholog; rom ș.a.

PAȘI

1. Activitate de grup. Profilul specialistului (40 min.)

Inițial, formați 4 grupuri pe categorii de specialiști (asistență socială, sănătate, educație, poliție) și oferiți-le foi flipchart și carioci.

Instrucțiune:

Expuneți participanților următoarele: *Imaginați-vă că sunteți într-o situație dificilă (ex.: probleme de sănătate, violență în familie, școală) și aveți nevoie de ajutorul unui specialist, fie medic, asistent social, polițist, profesor. Cum credeți, care sunt caracteristicile unui astfel de specialist. Analizați în modul următor: Este ... (aspecte pro); Nu este ... (aspecte contra).*

Grupurile au la dispoziție 30 min., apoi vor desemna o persoană să prezinte activitatea desfășurată.

Discuții

După prezentarea listelor cu caracteristici, cu ajutorul participanților clasificați-le în cunoștințe, abilități și atitudini.

Inițiați o discuție referitor la care sunt deosebiri/asemănările între competențele diferitor categorii de specialiști. La sfârșit, faceți o generalizare a activității și oferiți participanților informații suplimentare (în caz de necesitate). (Fișa resursă A)

2. Activitate individuală. Imagini (30 min.)

Împărțiți grupul în două subgrupuri a câte opt, maximum zece persoane. Distribuți câte cinci imagini fiecărui subgrup. Participanții vor face schimb de imagini între ei. Activitatea se petrece în tăcere.

Instrucțiuni

Transmiteți participanților următorul mesaj: *scrieți în josul foii ceea ce vedeți în imagine, pliați foaia în așa mod încât să ascundeți cele notate și transmiteți imaginea colegului, care va scrie, la rândul său, sub pliu (dar nu pe pliu).*

După ce toți participanții au adnotat fiecare poză, desfaceți pliurile și afișați foile pe perete. Invitați participanții să viziteze expoziția improvizată. Discutați percepțiile fiecărui participant în raport cu una și aceeași imagine.

Recomandări

În cazul când nu dispuneți de mult timp, citiți în voce cele mai interesante observații, pentru a marca similitudinile și diferențele.

Discuții

Răspunsurile analizate sunt identice?

Care credeți că este motivul acestui rezultat?

3. Discuție. Filtrele percepției (15 min.)

Întrebați participanții care este, după părerea lor, originea acestor interpretări și percepții. Lansați o discuție asupra diferitelor filtre de percepție. Demonstrați prin exemple concrete fiecare tip de filtru.

(Fișa resursă B)

4. Activitate de grup. Zoom (50 min.)

Repartizați fiecărui participant câte una sau două imagini pentru observare și analiză.

Instrucțiuni

Expuneți participanților următoare însărcinare: *scopul acestui exercițiu este găsirea legăturii dintre imagini și formarea unui ansamblu, în maximum 20 min. Începeți prin a examina imaginea pe care o aveți dvs. și imaginați-vă contextul ce i se potrivește (5min.), apoi apropiați-vă în tăcere de colegi și încercați să uniți cele 33 de imagini (15 min.).*

Discuții

Ați reușit să asamblați toate imaginile în timpul acordat?

Cum a fost lucrul în grup? V-ați simțit integrat sau exclus?

Cum v-ați simțit să lucrați în tăcere? Ce strategii ați folosit? A fost unul sau mai mulți lideri?

S-a schimbat părerea inițială asupra propriei imagini? Ce vă inspiră imaginea finală asamblată etc.? (10 min.).(Fișa resursă B și C)

5. **Discuție. O privire asupra intervenției (10 min.)**

În baza celor realizate în activitatea precedentă, inițiați o discuție asupra importanței lucrului în comun, pentru a acționa într-un mod adecvat. Discutați cele trei etape necesare pentru o intervenție orientată și eficace: observarea, analiza, acțiunea. Faceți schimb de impresii. (Fișa resursă D)

6. **Joc de rol. Cum să intervii? (35 min.)**

Formați patru subgrupuri. Întrebați participanții dacă doresc să înceneze o situație reală, trăită de ei. Dacă nu doresc acest lucru, propuneți-le patru situații inspirate din experiențele lor de viață. Fiecare grup pregătește o situație (5 min.), apoi, pe rând, situația este jucată și analizată de către observatori. Este important să respectați cele trei etape, înainte de a lua o decizie. În caz contrar, puteți să jucați încă o dată situația cu un spectator care devine actor și propune o altă soluție.

7. **Activitate. Etichete pe frunte (40 min)**

Lipiți pe fruntea fiecărui participant câte o etichetă cu calificative. O faceți în așa fel încât participanții să nu cunoască calificativul de pe propria etichetă. Jocul este unul nonverbal, prin urmare, interziceți discuțiile în timpul jocului. Rugați participanții să-și manifeste comportamentul față de colegii conform etichetelor pe care cei din urmă le poartă. Atrageți o atenție deosebită schimbului de priviri între participanți și gradului de influență a privirilor asupra interacțiunilor dintre aceștia.

Instrucțiuni

Transmiteți participanților următorul mesaj: închideți ochii în momentul repartizării etichetelor și deschideți-le atunci când începe jocul. Evitați să manifestați orice reacție și orice gest referitor la calificativele de pe etichetele colegilor.

- *Formați grupuri din șase persoane* (grupurile se formează în conformitate cu numărul total al participanților). Priviți etichetele colegilor și alegeți-vă în tăcere cinci parteneri de joc. Așezați-vă jos și formați un cerc.
- *Alegeți un președinte pentru grupul vostru.* Priviți etichetele colegilor, evaluați calitățile dvs. și, fără a vorbi sau a scrie, alegeți șeful în funcție de *calitatea afișată* pe etichetă. Se permite comunicarea prin gesturi. Alegerea președintelui trebuie să fie unanimă, adică să presupună și acordul persoanei propuse să joace acest rol. Când ați ajuns la un consensul, așteptați în tăcere finalizarea procesului respectiv la celelalte grupuri. Dacă aveți întrebări, nu ezitați să le adresați.
- *Vă atenționez, că este vorba doar de un joc.* Observați propriile sentimente în procesul derulării acestei activități. Relațiile formate vor fi influențate de calificativele etichetelor lipite pe frunte. Evident, aceste etichete nu corespund cu ceea ce sunteți în realitate. Nu uitați că este doar un joc. Observați ce sentimente vă încearcă. În continuare veți alege, din fiecare grup, câte o persoană care urmează să *părăsească grupul*. Veți opta pentru persoana cea mai vulnerabilă, cea mai puțin dorită din grup. Părerea celor rămași în cadrul grupului trebuie să fie unanimă. Observați cu atenție modul de luare a deciziilor. Toată acțiunea se desfășoară în tăcere.
- Pentru etapa următoare, fiecare grup va desemna un *ambasador*, un membru ce va fi trimis în misiune la alte grupuri. Rolul de ambasador nu poate fi preluat de *președintele* desemnat. Decizia trebuie să fie luată în unanimitate.

- După ce ambasadorii au fost desemnați, rugați-i să se îndrepte spre un alt grup (câte un ambasador pentru fiecare grup) și să indice persoana care nu este potrivită pentru grupul respectiv. Această persoană va fi obligată să părăsească grupul. Persoanele excluse formează un grup separat și își aleg, la rândul lor, un președinte.
- Ambasadorii sunt rugați să vorbească și să explice grupului în care se află (în funcție de facilitator) cum s-au desfășurat lucrurile pentru ei, ce observații au făcut, ce sentimente au avut etc.

Discuții

Rugați participanții să formeze un cerc mare și, înainte de a-și scoate etichetele, să ghicească ce este scris pe propria etichetă, să-și expună, pe rând, părerile și abia apoi să citească calificativele.

Cum v-ați simțit pe parcursul jocului?

Ce ați observat?

Ce ați învățat?

A fost dificil să purtați etichetele cu calificativele respective?

Cum v-ați simțit fiind obligat să catalogați persoanele conform etichetelor pe care le purtau?

A fost dificil să faceți abstracție de persoana pe care o cunoașteți, calificând-o doar după etichetă?

Ce paralele sesizați între acest joc și viața reală ?

8. Discuție. Prejudcăți și stereotipuri (20 min)

Formați grupuri mici (a câte 3 sau 4 persoane)

Instrucțiuni

Rugați participanții să analizeze și noteze ce nou au învățat în timpul jocului anterior, totodată să evidențieze stereotipurile și prejudecățile din mediul lor. La fel participanții sunt rugați să definească termenii stereotip și prejudecată (Fișa resursă E). În grup mare doritorii prezintă produsul grupului lor.

9. Activitate. Călătoria cu trenul (30 min)

Explicați participanților că urmează să facă o călătorie îndelungată cu trenul, mai exact ce va dura o săptămână. Ei au posibilitatea de a alege alte 3 persoane cu care vor calatori în cupeu, 3 persoane cu care vor cel mai mult să petreacă timpul. Apoi, rugații să aleagă și 3 persoane cu care nu doresc să călătorească.

Notă: Înștiințați participanții că nu au venit să judece pe cineva, doar să fie onești în cadrul jocului.

Lista persoanelor:

- un polițist;
- un bancher elvețian gras;
- o adolescentă abuzată sexual;
- o femeie africană care vinde piele;
- un tânăr artist bolnav SIDA;
- un rom;
- un cerșetor;
- un rapper german cu un stil radical;
- un acordeonist austriac orb;
- o tânără moldoveancă cu copil, având o problemă de viză;
- o feministă irlandeză;
- un skinhead rus beat;
- o prostituată poloneză din Berlin;
- un fermier francez ce vorbește doar franceză.

Puneți la dispoziția participanților 10 min pentru a se decide în legătură cu cele 6 persoane. După care rugații să formeze grupuri mici (3-4 grupuri a câte 3-4 persoane), și să explice în grup alegerea făcută, apoi să ajungă la un consens vizavi de cele 6 persoane.

La final, rugați participanții să expună alegerea făcută de grup și să dea explicații, în timp ce deciziile referitoare la cele 6 persoane sunt notate pe flipchart.

Discuții

Care au fost factorii decizionali în alegerea persoanelor?

Descrieți procesului de luare a deciziilor în grup și existența divergențelor.

Ce stereotipuri sunt recunoscute (vizavi de ce persoane/grupuri/comportamente?) și care este sursa acestor stereotipuri?

Ce anume va deranja la persoanele nedorite în tren (persoanele la general sau anumite trăsături ale comportamentului acestora)?

10. Discuție. De la stereotip la excludere (15 min)

Inițiați o discuție în grup mare bazată pe următoarele întrebări:

Care sunt efectele stereotipurilor și prejudecăților în viața de zi cu zi?

Dar în viața profesională?

Ați fost vreodată victimă a stereotipurilor sau prejudecăților?

Care pot fi urmările unui comportament stereotipizat din partea unui profesionist față de un copil victimă?

Explicați participanților drumul parcurs de la stereotip la excludere (fișa resursă F)

11. Discuție. Strategii de succes și eșec (15 min)

Identificați împreună cu participanții care sunt strategiile de succes și eșec în contextul stereotipurilor și prejudecăților. Înregistrați pe foaie flipchart răspunsurile (Fișa resursă G)

FOI RESURSĂ

Fișa resursă A

Competențe

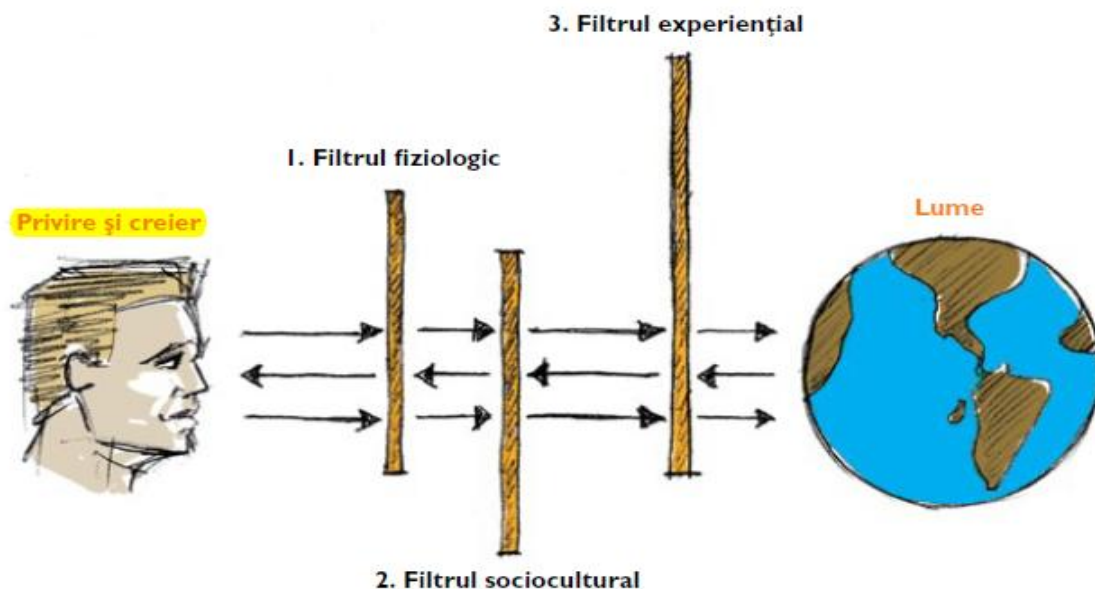
	PRO	CONTRA
Cunoștințe	<ul style="list-style-type: none"> - cunoștințe în domeniul asistenței copilului victimă; - stabilirea unor obiective SMART (specifice, măsurabile, aplicabile, reale, timp) pentru activitatea practică; - deținerea informațiilor cu privire la cele mai importante aspecte ale vieții sociale actuale; - disponibilitate; - acceptarea noului. 	<ul style="list-style-type: none"> - lacune în pregătirea profesională; - obiective ireale, eronate și nemăsurabile; - dezinteres pentru activitatea practică; - ignoranță profesională; - reticență față de nou.
Abilități	<ul style="list-style-type: none"> - comunicare; - ascultare activă; - coordonare și managementul timpului; - de a oferi și primi feedback; - de lucru în echipă. 	<ul style="list-style-type: none"> - nesociabil; - arogant; - dezorganizat; - nepunctual; - monopolizarea discuției și ignorarea feedbackului; - inadptabil lucrului în echipă.
Atitudini	<ul style="list-style-type: none"> - motivație; - corectitudine; - toleranță; - cunoașterea și acceptarea propriilor limite. 	<ul style="list-style-type: none"> - dezinteresat; - discriminator; - critic abuziv; - indiferent.

Fișa resursă B

Filtrele percepției

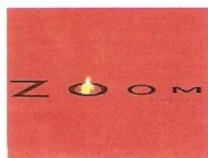
Filtrele descrise mai jos sunt parte integrantă a fiecărei persoane. Acest fenomen este valabil pentru toți și, dacă nu este conștientizat, interpretările, presupunerile sau judecățile, făcute în mod automat, vor deforma esențial relația cu persoanele din jur. Dimpotrivă, dacă recunoaștem și conștientizăm că părerea personală este subiectivă și nu corespunde realității obiective, putem să gândim și să reacționăm, fără a ne baza pe propria experiență, emoții, dorințe sau fobii. Este ca și cum am purta ochelari roz, pe care-i putem scoate.

- 1. Filtrul fiziologic** (sens și emoție). Exemplu. O persoană furioasă nu va putea reacționa adecvat într-o situație de conflict, deoarece este copleșită de emoții. O femeie slăbuță nu va rezista la un concert rock la fel ca un bărbat viguros etc.
- 2. Filtrul sociocultural** (coduri de conduită, valori, genuri etc.). Exemplu. Într-o țară musulmană, o femeie care vorbește și râde tare, nu va fi bine văzută. Va fi chiar amenințată că nu se va mărita, dacă se va comporta astfel în continuare. Pentru un elvețian este inadmisibilă întârzierea trenului cu cinci minute. În aceeași situație, un francez va considera că trenul sosește la timp.
- 3. Filtrul experiențial** (experiență de viață variată, vârstă). Exemplu. Dacă nu ai călătorit niciodată în China și nu știi că acolo este politicos să faci mare zgomot mâncând, pentru a vă manifesta satisfacția, veți putea fi șocați de asemenea practică. O persoană în etate nu are aceeași atitudine față de moarte ca și una tânără etc.

Fișa resursă C

Imagini Zoom

ZOOM - 00.jpg

ZOOM - 00 (1).jpg

ZOOM - 00 (2).jpg

ZOOM - 00 (3).jpg

ZOOM - 00 (4).jpg

ZOOM - 00 (5).jpg

ZOOM - 00 (6).jpg

ZOOM - 00 (7).jpg

ZOOM - 00 (8).jpg

ZOOM - 00 (9).jpg

ZOOM - 00 (10).jpg

ZOOM - 00 (11).jpg

ZOOM - 00 (12).jpg

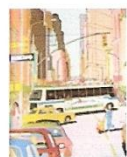
ZOOM - 00 (13).jpg

ZOOM - 00 (14).jpg

ZOOM - 00 (15).jpg

ZOOM - 00 (16).jpg

ZOOM - 00 (17).jpg

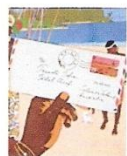
ZOOM - 00 (18).jpg

ZOOM - 00 (19).jpg

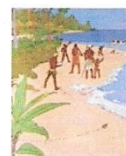
ZOOM - 00 (20).jpg

ZOOM - 00 (21).jpg

ZOOM - 00 (22).jpg

ZOOM - 00 (23).jpg

ZOOM - 00 (24).jpg

ZOOM - 00 (25).jpg

ZOOM - 00 (26).jpg

ZOOM - 00 (27).jpg

ZOOM - 00 (28).jpg

ZOOM - 00 (29).jpg

ZOOM - 00 (30).jpg

ZOOM - 00 (31).jpg

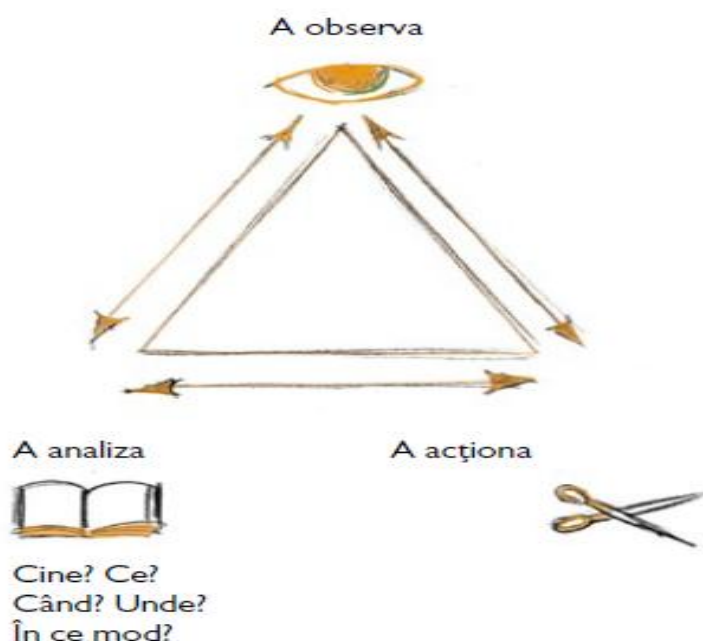

ZOOM - 00 (32).jpg

Fișa resursă D

Privirea de intervenție

Este important să putem interveni în mod adecvat, ceea ce presupune: **observare**, **analiză** și **acțiune**. Aceste trei etape importante permit să analizăm cele mai diverse situații sau proiecte.

1. **Faza de observare** implică mai multe condiții: conștientizarea existenței propriilor filtre, obiectivitate maximă la etapa observării, confruntarea propriei percepții asupra realității nemijlocite cu percepția altor persoane.
2. **Faza de analiză** presupune adresarea unor întrebări diferitor persoane și păstrarea abordării faptice, fără a face interpretări.
3. **Faza de acțiune** presupune, în primul rând, consultarea altor persoane care văd lucrurile diferit și, deseori, posedă informații complementare. Este bine ca mijloacele utilizate să fie întotdeauna cunoscute și adaptate persoanelor și situației

Fișa resursă E

Definiții

Stereotipul

În psihologia socială un stereotip este o reprezentare, o imagine caricaturală, o idee primită, o opinie preconcepțată, acceptată și vehiculată fără o reflecție, cu privire la un grup uman sau la o clasă socială.

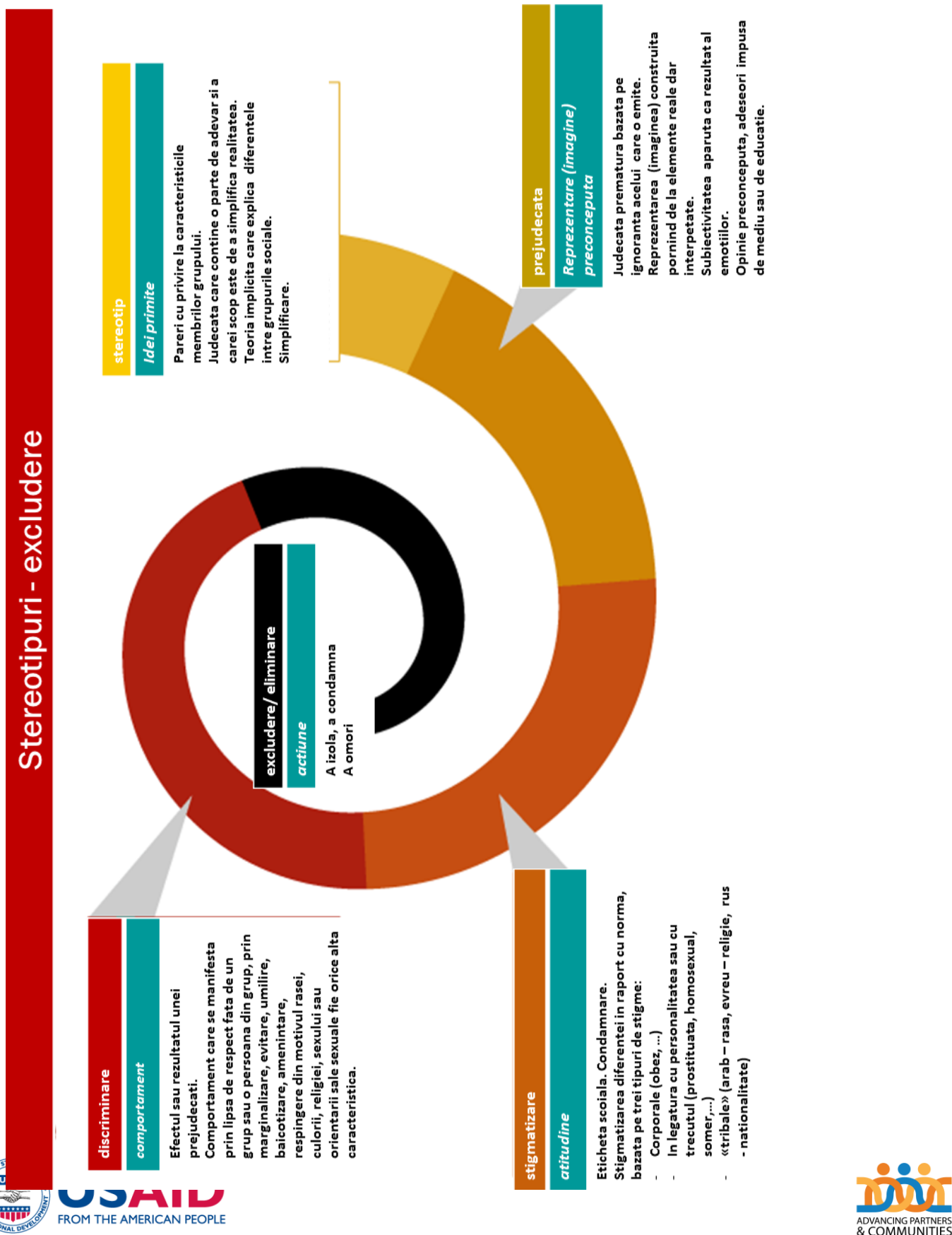
Prejudecata

Prejudecata poate fi definită ca o atitudine a unui individ, având o dimensiune evaluativă, deseori negativă, cu privire la tipurile de persoane sau grupuri, în funcție de propria apartenență socială. Este o predispoziție formată, a cărei scop este de a stabili o diferențiere socială.

Prejudecata este rezultatul credințelor personale relativ conștiente, pe când stereotipul se bazează pe categorii semiautomate și din acest motiv este mai puțin susceptibil de a fi controlat.

Fișa resursă F

De la stereotip la excludere

Fișa resursă G

Strategii de succes și eșec

SUCCES	EȘEC
<ul style="list-style-type: none"> - Eu am prejudecăți și conștientizez acest lucru pentru a le combate. - Eu conștientizez că oamenii sunt diferiți deoarece vin din diferite familii, comunități, țări, credințe și religii. - Eu conștientizez că fiecare cultură are specificurile, bogățiile și particularitățile sale, ceea ce e considerat bine pentru o cultură, poate fi considerat rău pentru alta. Aceste diferențe sunt o șansă de a învăța despre alte culturi și de a o lărgi pe propria. - În anumite culturi se mănâncă câini și broaște. - Eu sunt deschis(ă), curios(oasă) și dau dovadă de respect pentru alte culturi și tradiții, credințe, valori și limbi. - Eu conștientizez faptul că nici o cultură, limbă, religie nu poate fi superioară altei culturi, limbi sau religii. 	<ul style="list-style-type: none"> - Eu nu am prejudecăți. - Oamenii sunt diferiți, dar există rase, limbi, naționalități superioare. - Dacă nu faceți parte dintr-o anumită clasă socială, țară sau religie atunci sunteți inferior. - Valorile mele, credința și religia sunt unicele veridice, greșiți să nu le fiți părtași și vă condamnați de imoralitate. - Ale mele principii de viață sunt cele corecte, voi de trăiți diferit greșiți.

MODULUL 4.2: FEEDBACKUL ȘI CUNOAȘTEREA DE SINE

SCOPUL Conștientizarea de către participanți a importanței feedbackului și dezvoltarea competențelor lor de a oferi un feedback constructiv atât adulților, cât și copiilor

OBIECTIVE

- înțelegerea importanței feedbackurilor și a modalității de a da și a primi un feedback;
- punerea în aplicare a feedbackurilor eficiente și constructive, pentru adulți și copii;
- înțelegerea importanței feedbackului pentru cunoașterea de sine.

DURATA

2 ore

MATERIALE NECESARE

- Fișe resursă A,B;C;
- 4 fulare, mingi mici și o găleată (de plastic etc.)
- Foi flipchart

PAȘI

1. Activitate. Aruncarea orbului (40 min.)

În introducere, faceți legătura dintre performanță și feedback. Feedbackul contribuie la ameliorarea acțiunilor, la învățare și evoluție.

Cereți unui număr de patru voluntari să părăsească sala, având fiecare câte un fular. Ceilalți participanți devin spectatori. Așezați găleata în sală, punând un semn la o distanță de aproximativ cinci metri, de unde voluntarii vor arunca mingile. Explicați spectatorilor, că fiecare voluntar va fi introdus în sală unul după altul, legați la ochi, și va trebui să arunce o minge într-o găleată la o distanță de cinci pași mari. Ei au dreptul la trei încercări pentru a reuși, iar comportamentul spectatorilor se va schimba de fiecare dată, după indicațiile Dvs.

Instrucțiuni

- **Prima etapă.** Cereți spectatorilor să rămână tăcuți, să nu spună absolut nimic. Apoi, în sală aduceți primul voluntar, legat la ochi. Plasați la locul respectiv și dați următoarele instrucțiuni: *De aici, trebuie să arunci această minge (i-o pune în mână) într-o găleată, care este la aproximativ cinci metri în fața ta. Ai dreptul la trei încercări.* Spectatorii păstrează o liniște totală. După ce a aruncat mingea de trei ori, rugați voluntarul să-și scoată fularul și să-și expună impresiile, apoi să se alăture spectatorilor.
- **A doua etapă.** Cereți spectatorilor să aibă o atitudine total negativă față de ceea ce se întâmplă. Aduceți în sală voluntarul nr. 2 și oferiți aceleași instrucțiuni. Spectatorii îl descurajează permanent, îl critică în timpul încercărilor (*Ești la kilometri distanță. Aoleu, ești un zero. Nu vei reuși niciodată. Nu te ajută cu nimic că mai încerci o dată. Este imposibil să reușești etc.*). După cele trei încercări, dezlegați la ochi voluntarul și rugați-l să-și prezinte impresiile.
- **A treia etapă.** Solicitați audienței să adopte o atitudine complet pozitivă la cele întâmplate. Urmați aceeași desfășurare, cu al treilea voluntar. În timpul încercărilor sale, ceilalți îl încurajează, îl susțin și dau

feedbackuri pozitive, care nu sunt, însă, și constructive (*Dă-i drumul. Vei reuși cu certitudine. Continuă, ești genial etc.*). După cele trei încercări, dezlegați la ochi persoana respectivă și rugați să-și prezinte impresiile.

- **A patra etapă.** Îndemnați membrii grupului să fie constructivi și să dea feedbackuri specifice și pertinente, care să ajute persoana să-și îndeplinească sarcina. Repetați aceeași situație. Voluntarul realizează cele trei tentative de aruncare a mingii, iar grupul îl ajută cu comentarii, exprimate obligatoriu între aruncări, nu atunci când acesta aruncă mingea (*Coșul este la cinci metri în fața ta. Avansează cu un pas, dacă dorești să reușești. Țintește direct în față etc.*). Urmează același ritual: voluntarul își împărtășește impresiile, apoi se alătură grupului.

Discuții

- Cum s-au simțit spectatorii în cele patru etape ale desfășurării jocului? În care etapă li s-a părut mai interesant?
- A fost ușor sau dificil să ajuți persoana, agreabil sau dezagreabil? De ce?
- Care modalitate de participare a fost, în sfârșit, cea mai constructivă?
- Cum poate fi transferat acest exercițiu în viața de zi cu zi? Ce învățăminte pot fi preluate?

2. Discuție. Utilitatea și dificultățile feedbackului (25 min.)

Instrucțiuni

Reveniți asupra exercițiului *Aruncarea orbului*, pentru a explica utilitatea feedbackurilor în evoluția pozitivă a unui grup. Prezentați schema *Fereastra Johari* (Fișa resursă A) și explicați semnificația și funcționarea fiecărui cadran. Discutați cu grupul. Clarificați, cum văd ei propria lor *fereastră* acum, în cadrul acestui grup. Abordați dificultățile legate de feedback, mecanismele de apărare (Fișa resursă B). Întrebați-i cum se simt atunci, când dau sau primesc feedbackuri, ce trebuie luat în considerație etc.

3. Discuție. Feedback constructiv (20 min)

Instrucțiuni

Identificați împreună cu participanții răspunsurile la următoarele întrebări:

Ce înseamnă feedback constructiv?

Cum credeți de ce depinde un feedback constructiv?

Cum trebuie oferit un feedback constructiv?

Care sunt strategiile de succes în oferirea unui feedback constructiv ?

Ce trebuie să evităm dacă dorim să oferim un feedback constructiv?

Recomandări

Pentru informare puteți utiliza Fișa resursă C

4. Activitate individuală Mesaj către Autoritatea Tutelară locală (35 min.)

Instrucțiuni

Oferiți participanților următoarea însărcinare (lucru realizat individual): *Creați un mesaj adresat primarului prin care l-ați convinge să se implice în domeniul protecției copilului.* Dați cuvânt doritorilor pentru prezentarea produsului. Rugați ceilalți participanți să ofere un feedback constructiv.

Faceți o totalizare împreună cu participanții, mesajele cheie înregistrându-le pe foaie flipchart.

FOI RESURSĂ

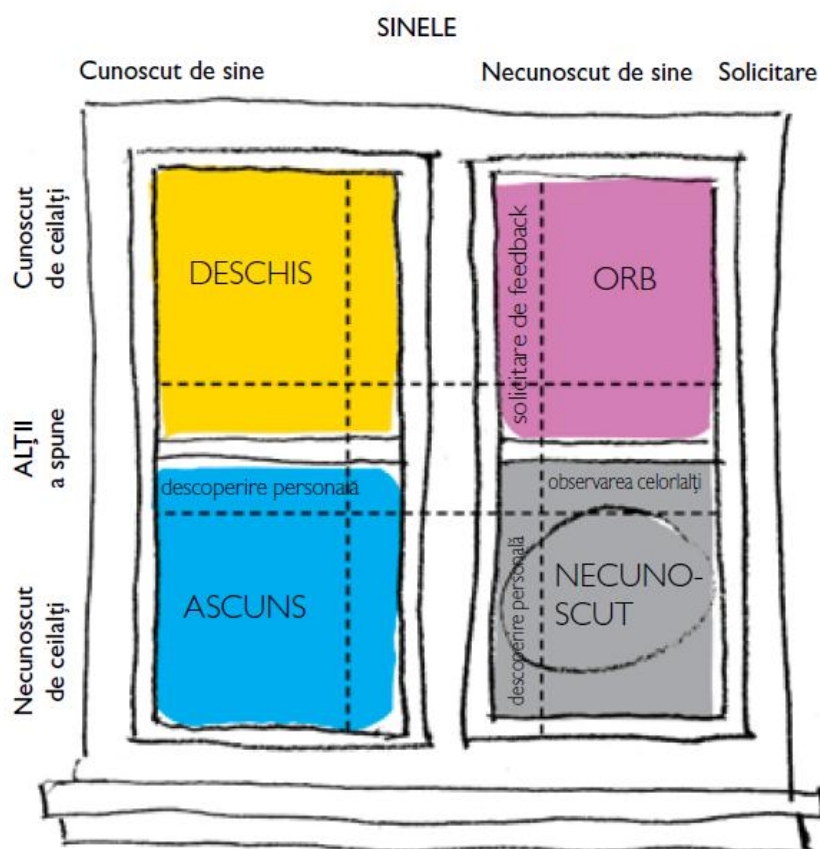
Fișa resursă A

Instrument de cunoaștere a sinelui și a celorlalți – *Fereastra Johari*

Fereastra Johari este un instrument care demonstrează utilitatea feedbackului în grupuri. El se compune din patru arii sau cadrane, care simbolizează comportamentele, emoțiile, senzațiile și sentimentele unui individ, când se află în relație cu altul.

Fereastra Johari permite:

- **a-i cunoaște pe ceilalți:** observându-i, stimulându-i, oferindu-le încredere, pentru ca ei să se descopere și să-și deschidă propria arie *ascunsă*;
- **a se cunoaște pe sine mai bine:** a-și descoperi aria *oarbă* și aria *necunoscută*, ascultându-i pe ceilalți, observându-i, solicitând feedbackuri, acceptând critici și sfaturi;
- **a-i ajuta pe ceilalți să se cunoască:** observând și dându-le feedbackuri constructive.

1. **Aria deschisă** conține ceea ce cunosc despre mine însumi și ceea ce și grupul cunoaște (*Știu că sunt o persoană care are umor. Și grupul știe aceasta.*). Ea este caracterizată prin schimburi de informații libere și deschise, despre mine însumi și despre ceilalți. Acest comportament este public și disponibil

pentru toți. Aria *deschisă* crește, în general, în dimensiune, pe măsură ce nivelul de încredere crește printre membrii grupului.

- 2. Aria *oarbă*** conține informații pe care nu le cunosc despre mine însumi, dar pe care grupul le poate ști (*Anturajul meu m-a învățat și m-a făcut să înțeleg că, într-o conversație, nu eram atent la ceea ce spuneau ceilalți. Eu, însă, nu îmi dădeam seama de aceasta.*) Într-un grup, nu sunt conștient de informațiile pe care le dau, prin comportamentul meu nonverbal, modalitatea mea de a spune lucrurile sau stilul meu în relația cu celălalt. În cadrul acestui cadran, feedbackurile celorlalți sunt utile, pentru a mă ajuta să descopăr mai multe lucruri și să mă cunosc mai bine.
- 3. Aria *ascunsă*** conține informațiile pe care le cunosc despre mine însumi, dar pe care grupul nu le știe (*În fond, sunt un solitar, dar nu o afișez. Grupul nu știe acest lucru.*). Eu rețin informația, deoarece îmi este, probabil, teamă că, dacă grupul cunoaște sentimentele și opiniile mele veritabile, ar putea să mă atace, să mă respingă sau să mă rănească. Înainte de a mă expune celorlalți, trebuie să simt că ei sunt un suport și că nu mă vor judeca atunci când îmi voi dezvălui emoțiile și gândurile. Experiențele și activitățile ne oferă ocazia să ne dezvăluim mai autentic, uneori chiar în mod inconștient. Există, însă, o parte tainică a sufletului, care nu are nevoie să fie descoperită, cu excepția cazului, în care unele informații ascunse prejudiciază buna dinamică a grupului.
- 4. Aria *necunoscută*** conține lucruri, pe care nici eu însumi, nici grupul nu le știe despre mine (*Eu nu știu cum aș reacționa în fața morții. Ceilalți cu atât mai puțin știu aceasta.*). Această arie necunoscută reprezintă dinamici interpersonale, amintiri din frageda copilărie, potențialități latente și resurse ignorate. Limitele interne ale acestui cadran se modifică în funcție de numărul feedbackurilor cerute și primite. Unele exerciții structurate, jocuri sau activități creative permit să se facă descoperiri despre sine, datorită propriei sale explorări și datorită observărilor făcute de ceilalți. Dar este imposibil să se știe tot despre sine, o parte va rămâne mereu total necunoscută.

Cadranele ferestrei sunt interdependente. Informațiile furnizate de feedbackul pe care îl dăm și de cel pe care îl primim de la ceilalți le fac să evolueze. Zona *deschisă* reprezintă bogăția comunicării cu ceilalți. Atunci când o persoană se încadrează într-un grup, rămâne într-o oarecare măsură inhibată. Zona *deschisă* este redusă. Pe măsură ce inhibițiile dispar, această zonă se dezvoltă, iar grupul descoperă treptat persoana respectivă. Cu cât zona *deschisă* se mărește, cu atât mai bună este integrarea persoanei în grupul dat. Scopul solicitării de feedbackuri este de a se dezvălui celorlalți. A da feedbackuri înseamnă a mări zona *deschisă* în detrimentul celorlalte trei zone.

Acela care solicită feedback, observă, ascultă, dialoghează și mărește aria *deschisă* în detrimentul zonei *oarbe*, și, deci, se cunoaște pe sine mai bine.

Acela care dă feedback, comunică, își dezvăluie personalitatea, mărește aria *deschisă* în detrimentul ariei *ascunse*, iar grupul îl cunoaște, astfel, mai bine.

Solicitarea și primirea feedbackurilor presupune, așadar, un proces reciproc indispensabil, dacă se vrea a avea o fereastră ideală pentru activitate în grup, adică o mare zonă *deschisă* cu alte trei zone mai mici. Acordarea unor feedbackuri eficiente și constructive presupune relații și afecțiune, iar solicitarea unor feedbackuri necesită încredere în sine.

Fișa resursă B

Capcane întinse și dificultăți legate de feedback

Tradus literalmente, termenul anglofon *feedback* ar însemna în limba română *a hrăni înapoi*, dezvăluind, astfel, un aspect fundamental pozitiv, care este parte integrantă a proceselor de comunicare (bucla de retroacțiune) și de învățare. Această traducere presupune și alte cuvinte, precum *încredere*, *bunăvoință*, *ascultare*, *deschidere* etc. Este, așadar, un concept pozitiv în sineși, totuși, majoritatea oamenilor asociază acest cuvânt cu ceva negativ, o judecată sau o critică. În funcție de nivelul de stimă pe care îl au despre ei înșiși, vor avea tendința să se închidă de teama unei provocări a identității lor, în timp ce feedbackurile vizează, în mod esențial, o revizuire a comportamentelor. Rezistențele și mecanismele de apărare sunt foarte frecvente la acela care primește un feedback, în timp ce riscurile de interpretare și teama de confruntare sunt dificultăți pentru acela care prezintă un feedback.

Mecanisme de apărare

Mecanismele de apărare se pun în funcțiune, pentru a proteja persoana contra vorbelor celuilalt (feedback sau altceva), care ar fi percepute ca niște atacuri externe, amenințând organizarea sa mentală. Se manifestă, în principiu, ca niște antiviruși care, de îndată ce se produce anxietatea și teama, protejează stima de sine a individului. Mecanismele de apărare sunt mult mai active la o persoană care, prin istoria proprie, este puțin încrezătoare, are o identitate fragilă și o puternică nevoie de valorificare și de recunoștință. Dacă feedbackul se îndreaptă spre interpretare mai mult decât spre observare, spre judecată mai mult decât spre bunăvoință, unele mecanisme de apărare se vor pune, cu siguranță, în funcțiune. Astfel, ele vor împiedica deschiderea și evoluția persoanei.

În acest caz apare:

- **negarea:** a nu privi în față realitatea, a o transforma;
- **proiecția:** a interpreta acțiunile și comportamentele celorlalți în funcție de propria sa istorie sau de propria stare emoțională;
- **justificarea:** a manifesta rea-credință, a renunța la responsabilitate;
- **raționalizarea:** a-și folosi gândirea, rațiunea, pentru a explica acțiuni sau comportamente, evitând aspectul emoțional;
- **umorul:** a face glume, pentru a nu trebui să-și modifice comportamentul.

Este, așadar, foarte important să fii conștient de tipul de mecanism cel mai des utilizat, pentru a-l putea identifica și dejuca atunci, când se simte că baza noastră de securitate este amenințată. Din fericire, aceste mecanisme de apărare pot să se diminueze în măsura, în care celălalt este resimțit ca o resursă binevoitoare (acela care prezintă feedbackul), o bază de securitate, care înlătură dezechilibrul cauzat de feedback și conduce spre noi învățături, ce vor necesita reorganizarea convingerilor personale (diminuarea *ariei oarbe a ferestrei Johari* în favoarea *ariei deschise*).

Rezistențe

Dacă, în pofida feedbackului, persistă același comportament, singurul lucru ce rămâne de făcut este continuarea confruntării persoanei cu propriul comportament. E bine, însă, să amintim faptul că nimeni nu poate fi forțat să se schimbe. Presiunea poate, din contra, să îl facă pe cineva să afișeze o conformare cerințelor, antrenând, concomitent, sentimente de mânie și de ranchiună. În realitate, doar încrederea, adevărul, securitatea și bunăvoința, constituie cadrul necesar pentru a determina schimbarea.

Interpretări

Procesul de feedback trebuie să se focalizeze pe comportamente, adică ceea ce se vede în mod obiectiv, și nu pe intențiile cuiva, pe care nu le putem vedea și pe care doar le presupunem. Interpretarea pură a acțiunilor poate constitui o capcană, deoarece adeseori comportamentele se percep ca fiind rău intenționate, deși nu este cazul (*Ea a pedepsit acest copil, pentru că nu-l iubește sau El nu surâde niciodată, deoarece vrea să fie perceput ca un om cu autoritate.*). Interpretările sunt adeseori legate de proiecții ale propriei istorii asupra altuia. Nu este întotdeauna ușor să se facă distincție între ceea ce ne aparține și ceea ce aparține, într-adevăr, aceluia căruia îi dăm feedbackul. Până unde ceea ce punem pe seama altuia, ne privește doar pe noi înșine. Trebuie, așadar, să fim conștienți că o parte importantă a feedbackului își are originea în sentimentele și istoria emițătorului (proiecție). De aceea, o bună cunoaștere poate să ajute la păstrarea distanței și la recunoașterea propriei contribuții la feedbackul dat.

Fișa resursă C

Feedbackuri constructive sau mai puțin constructive

Este important să ne îndepărtăm de noțiunile de feedbackuri pozitive sau negative, noțiuni prea binare și pline de judecată, pentru a înțelege feedbackurile ca pe niște instrumente constructive sau mai puțin constructive, în funcție de conținutul lor, modalitatea și momentul ales pentru prezentare. Adeseori, feedbackurile se confundă cu critici sau judecăți, ceea ce nu stimulează deschiderea. Astfel, se recomandă feedbackurile asupra comportamentelor pozitive (cuvinte de laudă, aprecierea unui lucru bine făcut), feedbackurile despre comportamente care frânează, spre exemplu, progresarea în activitate a unui grup. Atenție, însă, să nu cădeți în capcana unor feedbackuri formulate printr-un „da, dar...”, deoarece, în acest caz, persoana nu va auzi decât ceea ce urmează după „dar”, adică o critică.

Momentele ce urmează permit formularea unor feedbackuri cât mai constructive posibil și evitarea feedbackurilor mai puțin constructive, ineficiente sau chiar distructive. Acestea orientează atitudinea care trebuie adoptată, pentru a putea accepta un feedback în cea mai bună manieră posibilă.

Modalități de acordare a unui feedback

STRATEGII DE SUCCES (Feedback Constructiv)	STRATEGII DE EȘEC (Feedback mai puțin Constructiv)
Feedbackul este bine intenționat sau binevoitor. Nu dați un feedback decât dacă intenția este de a ajuta persoana să fie mai eficientă. Trebuie să dorești să acorzi timp, pentru clarificarea unor lucruri.	Feedbackul este ofensator și critic. A nu face niciodată un feedback, pentru a se răzbuna, a pedepsi sau a ofensa pe cineva.
Feedbackul este formulat la persoana I singular – <i>EU</i> . A vorbi despre sine, despre ceea ce ai perceput și ai văzut. A-i lăsa pe ceilalți să vorbească despre ei înșiși.	Feedbackul este formulat la persoana I plural – <i>NOI</i> . A îngloba restul grupului într-o reflectare care este personală, pentru a renunța inconștient la propria responsabilitate.
Feedbackul descrie comportamentul. A descrie comportamentul pe care îl vedem și efectele lăsate asupra noastră. A vorbi despre propriile trăiri și propria percepție.	Feedbackul evaluează, interpretează. Nu încercați să vă imaginați motivele unui asemenea comportament. Nu interpretați aspectul sau acțiunea unei persoane.
Feedbackul presupune un comportament, care poate fi schimbat.	Feedbackul presupune calități interne care nu pot fi controlate..
Feedbackul este specific și clar. Un feedback precis are mai multe șanse de a fi înțeles.	Feedbackul este general și vag. A face generalități lasă ușa deschisă interpretărilor.
Feedbackul este dat la momentul potrivit și în doze mici. Este important ca faptele să fie încă vii în mintea persoanei. A se referi la situația respectivă, aici și acum. Este mult mai ușor pentru o persoană să accepte și să integreze câteva feedbackuri în același timp. Este foarte important să se facă trierea feedbackurilor	Feedbackul este dat prea târziu și este prea încărcat. A nu face referire la problemele trecutului. Prea multe feedbackuri în același timp pot pune persoana în situația de a se apăra și justifica.

celor mai utile în momentul cel mai potrivit pentru persoana dată.	
Feedbackul se adresează cuiva în mod special. A privi persoana atunci când îi adresezi un feedback în mod deosebit.	Feedbackul nu este frontal și direct. A vorbi pe la spate sau a privi grupul în general, nu permite persoanei să se simtă vizată.
Feedbackul este așteptat sau cerut și înțeles de persoană. Oamenii acceptă mai bine feedbackurile atunci când le cer sau când li se cere permisiunea de a le prezenta. Este important să acordăm posibilitatea de reformulare, pentru a fi sigur că feedbackul este bine înțeles.	Feedbackul este forțat, impus. Uneori nu este, într-adevăr, momentul bun pentru a da un feedback, deoarece persoana nu este pregătită sau este preocupată de altceva și nu are chef să asculte. În așa caz, este mai bine să te abții.

Modalități de primire a unui feedback

STRATEGII DE SUCCES (deschise)	STRATEGII DE EȘEC (închise)
Persoana este deschisă și relaxată. A asculta ceea ce se spune cu mintea deschisă, gata să învețe ceva. A folosi această ocazie pentru a învăța și a înțelege ceea ce spun ceilalți despre munca sau despre comportamentele sale.	Persoana se justifică și se apără. A explica sau a justifica comportamentele, acțiunile sau alegerile. Nu există noțiunea de atac și de apărare în feedback. Dacă modalitatea de a da un feedback nu este corectă, atunci aceasta poate declanșa mecanismele de apărare.
Persoana reformulează ceea ce a auzit..	Persoana se închide și acuză. A îndrepta atenția asupra erorilor unui alt grup, pentru a nu se responsabiliza.
Persoana este conștientă de utilitate și de recunoștință. A fi recunoscător persoanei care vrea să ne prezinte un feedback, știind că este util, pentru a ne dezvolta și a progresa. Fiecare la rândul său face și primește feedbackuri. Întotdeauna este o șansă de a le primi. A fi conștient că ceea ce este spus se referă la comportamentele noastre și nu la identitatea noastră.	Persoana este ingrată, puțin recunoscătoare. A purta pică persoanei care ne spune anumite lucruri, uitând că a da un feedback cere, de asemenea, curaj. A avea impresia că persoana noastră, identitatea noastră sunt atacate și a refuza să ascultăm.

MODULUL 4.3: INSTRUIREA ADULȚILOR. PRINCIPII, METODE ȘI TEHNICI.

SCOPUL

Familiarizarea participanților cu principiile, metodele și tehnicile utilizate în instruirea adulților.

OBIECTIVE

- însușirea metodologiei de instruire a adulților;
- înțelegerea diferențele dintre instruirea adulților și copiilor;
- familiarizarea cu principiile de instruire a adulților;
- familiarizarea cu barierele în instruirea adulților;
- însușirea metodele și tehnicile utilizate în cadrul instruirii adulților.

DURATA

2 ore

MATERIALE NECESARE

- fișe resursă A-E;
- foi-flipchart, carioci.

PAȘI

1. **Discuție. Instruirea adulților (25 min.)**

Întrebați grupul ce înțeleg prin instruirea adulților. Faceți o generalizare în baza celor expuse de participanți, apoi prezentați materialul teoretic corespunzător. (Fișa resursă A)

2. **Activitate de grup. Elementele instruirii (30 min.)**

Repartizați participanții în 4 grupuri (până la 6 persoane de grup).

Instrucțiuni

Explicați participanților că vor lucra în grup mic, având la dispoziție 10 min să răspundă la următoarele sarcini:

Grupul I și III : ilustrați elementele care sunt specifice în instruirea copiilor;

Grupul II și IV: ilustrați elementele care sunt specifice în instruirea adulților.

Răspunsurile vor fi scrise pe foaie flipchart. În cadrul grupurilor desemnați o persoană ce va prezenta rezultatele. Odată cu prezentarea rezultatelor activității în echipă, sunt identificate și asemănările și deosebirile dintre răspunsuri. Inițiați discuții în baza deosebirilor și pe final prezentați materialul teoretic corespunzător. (Fișa resursă B)

3. **Brainstorming. Metode și tehnici (40 min.)**

Întrebați grupul despre metodele și tehnicile utilizate în instruirea adulților. Împărțiți grupul în patru subgrupe și rugați să scrie pe flipchart metodele și tehnicile de instruire preferate. Faceți o generalizare în baza celor expuse de participanți, apoi prezentați materialul teoretic corespunzător (Fișa resursă B, C și E).

4. Brainstorming. Bariere în instruire (25 min.)

Întrebați grupul despre barierele care pot interveni în instruirea adulților. Analizați cum pot fi depășite acestea. Discutați cu participanții despre ce îi motivează pe ei să învețe, și care este deosebirea dintre motivația de învățare la adulți și la copii.

Explicați participanților specificul individual de învățare al adulților. Prezentați materialul informativ din fișele resursa (Fișa resursă D și E).

FOI RESURSĂ

Fișa resursă A

Modelul andragogic

Andragogia este arta și știința de a ajuta adulții să învețe, un cadru conceptual util în organizarea modalităților de instruire a adulților. Cercetătorul M. Knowles (1984) a pus bazele dezvoltării celui mai elocvent model de instruire a adulților – modelul andragogic – fundamentat pe ceea ce pare a fi, o primă impresie, opusul pedagogiei.

Knowles susține că, metodele andragogice (centrate pe educabil) sunt în opoziție cu cele pedagogice (centrate pe profesor) și că adulții deprind modalități specifice de abordare a învățării (asimilarea cunoștințelor și experiențelor). Pentru a înțelege mai bine, propunem următoarea prezentare comparativă.

VARIABILA \ EDUCABILUL	COPIIL	ADULT
Caracteristica de bază	Dependent	Independent, autodirectiv
Experiență anterioară	Neimportantă	Importantă, oferă resurse pentru facilitarea învățării
Montajul psihologic al educabilului	Se bazează pe dezvoltarea fizică, mentală și socială	Se bazează pe necesități
Relevanța cunoștințelor	Aplicabilitate tardivă	Aplicabilitate imediată
Mediu curricular	Competitiv, formal, centrare pe disciplină, orientare spre autoritate	Colaborativ, informal, adaptat necesităților educabilului, centrate pe probleme, sarcini, etc.
Planificarea	Efectuată de profesor	Efectuată în comun cu profesorul
Determinarea necesităților	Efectuată de profesor	Efectuată în comun cu profesorul, autodiagnosticare
Designul lecției	Secționată în funcție de subiect, focalizată pe conținutul materiei de studiu	Secționată în funcție de necesități, focalizată pe probleme, sarcini etc.
Activitatea de bază	Transmiterea informației	Experimentarea
Evaluarea	Efectuată de profesor	Efectuată în comun cu profesorul și reciproc

Fișa resursă B

Principiile organizării activităților de instruire a adulților

Specificul învățării la adulți influențează în mod decisiv procesul de planificare, organizare și desfășurare a activității de instruire. Pentru asigurarea succesului acestuia este necesar ca instructorul să țină cont de un set de principii ce vor fi integrate în activitățile programului de instruire:

1. Experiența participanților este importantă pentru activitățile de instruire a adulților și, respectiv este inclusă în procesul desfășurării instruirii;
2. Activitățile de instruire sunt centrate pe dezvoltarea abilităților necesare adulților. Este important ca prezentările formatorului să constituie 10-15% din timpul total al instruirii, să fie urmate de exerciții practice și aplicații, ce vor contribui la dezvoltarea abilităților de aplicare în practică a noilor cunoștințe și vor încuraja modificările necesare în performanțele viitoare ale participanților;
3. Participanții simt necesitatea de a fi implicați activ în activitățile de instruire. Participanții au nevoie de activități prin care ar fi încurajați să confrunte experiențele anterioare cu cele noi, oferite de formator și să dețină un control asupra procesului prin care se desfășoară instruirea. Formatorul va încuraja participarea tuturor celor implicați în instruire, ținând cont de specificul fiecărui individ, valorificându-i deplin;
4. Strategiile și tehnicile aplicate sunt semnificative pentru adulți. Pornind de la premiza că participanții învață mai mult și mai bine prin aplicarea corectă a procesului de instruire, devine important ca formatorul să selecteze cu grijă strategiile și tehnicile relevante atât pentru valorificarea cunoștințelor și experienței anterioare a participanților, pentru încurajarea schimbului de idei și opinii cu privire la posibilitățile ulterioare de aplicare în practică a noilor informații, cât și realizarea obiectivelor activității;
5. Deoarece există mai multe stiluri de învățare, strategiile și tehnicile utilizate sunt adaptate la diverse stiluri. Este important de conceput și organizat procesul de instruire astfel încât acesta să fie relevant din punctul de vedere al diversității stilurilor de învățare;
6. Utilizarea materialelor vizuale contribuie la perceperea și, respectiv, la înțelegerea corectă a informației prezentate. Implicarea mai multor canale de percepere a informației contribuie la sporirea gradului de asimilare a acesteia;
7. Informația și cunoștințele noi sunt consolidate prin exersarea lor în activitățile practice. În caz contrar este mult probabil ca această informație, deși importantă și valoroasă, să fie uitată, fără a putea fi utilizată ulterior în activitatea profesională;
8. Activitățile de instruire indică, în mod evident, posibilitatea aplicării noilor cunoștințe și abilități. Nu este suficient însă ca participanții să fie implicați în oarecare activități practice. Este important ca formatorul să le conceapă și să le desfășoare pornind de la relevanța acestora în raport cu noile cunoștințe, oferite prin prezentare sau materiale distributive;
9. Instaurarea unui climat de respect contribuie simțitor la creșterea eficienței instruirii adulților. Pentru a accentua valoarea personalității și experienței fiecărui participant este important ca formatorul să asigure atmosfera de respect reciproc atât între participanți, cât și între trainer și fiecare persoană implicată în activitatea de instruire;
10. Rolul formatorului este cel de a facilita învățarea și nu de a o impune. Specificul învățării la adulți ne oferă o imagine clară asupra rolurilor pe care trebuie să le adopte formatorul în timpul unui eveniment de instruire. Dacă instructorul insistă asupra propriului punct de vedere, nu încurajează exprimarea sau neglijează opiniile participanților, o asemenea abordare nu va contribui la instruirea participanților. Trebuie de menționat că modificarea rolului – de la autoritate deplină, ce impune noile cunoștințe în mod directiv la facilitator – necesită competențe profesionale suplimentare, ce vor fi cultivate și dezvoltate continuu de către formator.

Fișa resursă C

Metode și tehnici utilizate în instruirea adulților

1. Studiu de caz

- a. *Definire* - prezentarea, analiza detaliată și discuția unei situații reale sau fictive, relevantă pentru problemele grupului;
- b. *Utilitate în învățare* - pe baza analizei unei situații reale sau fictive, membrii grupului învață mai multe despre:
 - particularitățile unui anumit tip de situație (dacă se prezintă o situație de conflict, participanții pot vedea și înțelege care sunt particularitățile unei situații de conflict);
 - problema sau dificultate cu care se confruntă;
 - moduri prin care poate fi abordată și rezolvată un anumit tip de situație;
 - modalități de interacțiune în cadrul grupului pentru generarea unor soluții.

2. Brainstorming

- a. *Definire* - generarea a cât mai multor idei legate de un anumit aspect, de către cât mai mulți membri ai grupului.

Principiile fundamentale ale brainstorming-ului sunt:

- **orice persoană este capabilă să producă idei.** În această formă de lucru cu grupul este important să încurajăm toți participanții să formuleze cât mai multe idei, soluții;
 - **cantitatea stimulează calitatea.** Cu cât se generează mai multe idei, de cât mai mulți participanți, cu atât mai reușită va fi sesiunea de brainstorming;
- b. *Utilitate în învățare* - sunt generate cât mai multe idei, soluții, moduri de a asimila o situație pentru a:
 - înțelege cât mai bine acea situație;
 - avea o bază mare de soluții, idei pentru abordarea situației;
 - implica toți membrii grupului în acest proces.

Brainstorming cu schimb de roluri – se bazează pe principiile brainstormingului.

3. Joc de rol

- a. *Definire* - punerea „în scenă” de către două sau mai multe persoane a unui joc legat de tema trainingului;
- b. *Utilitate în învățare* - oferă ocazia participanților să înțeleagă consecințele acțiunilor lor asupra altor persoane:
 - oferă ocazia participanților de a înțelege cum se simt și cum reacționează oameni diferiți în aceeași situație;
 - asigură un cadru securizat, în care participanții pot să discute despre anumite dificultăți personale, pe care le consideră, în general, ca fiind dificil de abordat;
 - participanții pot înțelege că există mai multe modalități de a aborda și soluționa o situație.

4. Demonstrare

- a. *Definire* - prezentarea și exersarea pas cu pas a unei tehnici, deprinderi prin care se poate face un lucru;
- b. *Utilitate în învățare* - învățarea unei anumite deprinderi sau tehnici de lucru; exersarea pas cu pas a deprinderii/tehnicii de lucru de către participanți.

5. Simulare

- a. *Definire* - execuția unei sarcini corelate muncii în cadrul trainingului;
- b. *Utilitate în învățare* - îi ajută pe participanți să învețe cum se face un lucru în mod „pe viu”, fără a-și face griji în legătură cu eventuale greșeli ce pot apărea în timpul execuției; este un mod eficient de a aplica cunoștințe, de a învăța noi deprinderi și de a analiza dificultăți în cadrul unei situații reale de muncă.

6. Lucrul în grupuri mici

- a. *Definire* - un tip de activitate care permite participanților să facă schimb de experiențe și idei pentru a rezolva o problemă;
- b. *Utilitate în învățare* - participanții au ocazia de a învăța din experiențele celorlalți membri ai grupului:
 - promovează munca în echipă;
 - ajută la formarea unor abilități de soluționare a problemelor;
 - acordă membrilor grupului o responsabilitate mai mare în găsirea unei soluții.

7. Prezentarea teoretică

- a. *Definire* - este o activitatea realizată de un specialist, care prezintă grupului informații teoretice despre un anumit subiect.
Prezentarea teoretică a unui material implică în mod diferit grupul. Astfel, există prezentări teoretice în care grupul este numai o audiență pasivă, care primește informațiile. Există însă și prezentări interactive ale materialului, în care grupul poate interveni cu întrebări și este provocat să răspundă la întrebări;
- b. *Utilitate în învățare* - informează participanții cu privire la aspectele teoretice legate de un anumit subiect; asigură o sinteză, o trecere în revistă a unor materiale teoretice.

8. Lucrul individual

O formă de activitate ce poate fi folosită de facilitator când e necesar să se afle opinia, atitudinea fiecărui participant față de un eveniment, subiect sau problemă. Utilizarea lucrului individual permite:

- sporirea gradului de implicare a fiecărui participant;
- încurajarea participanților în sensul împărtășirii ideilor;
- ascultarea cu respect a unor opinii diferite;
- sporirea încrederii participanților în forțele proprii și conștientizarea valorii ideilor și opiniilor susținute de ei.

Notă: nu se recomandă utilizarea frecventă a acestei forme de lucru, întrucât participanții se pot plictisi. După lucrul individual, facilitatorul trebuie neapărat să pună în aplicare o metodă interactivă de lucru.¹³

9. Exerciții de încălzire

Exercițiile de încălzire sunt folosite pentru a da participanților posibilitatea să se implice mai ușor în activitate sau să-și recupereze resursele interne după anumite activități mai dificile. Este de asemenea utilizată pentru sporirea atenției, alteleori poate să completeze acțiunile din faza de evocare a activității. În literatura de specialitate, aceste exerciții se mai numesc exerciții de spargere a gheții, ce mai au și scopul sporirii nivelului de autoapreciere, a climatului psihologic pozitiv și a sentimentului de susținere reciprocă.

Notă: nu se recomandă folosirea excesivă a exercițiilor de acest tip. Ele trebuie să corespundă vârstei și specificului participanților.¹⁴

¹ <http://www.scribde.com/management/Educatia-adultilor203791815.php>

Fișă resursă D

Stiluri de învățare la adulți

Stilul convergent – conceptualizare abstractă și experimentare activă: subiecții convergenți acumulează cunoștințele prin analiză și apoi aplică noile idei/concepte în practică. Abilitatea de a aplica noi idei este punctul forte al acestora. Convergenții sistematizează informația prin intermediul raționamentelor ipotetico-deductive, pun un accent deosebit pe gândirea rațională și concretă, rămânând relativ „reci”. Decât să „irosească” timpul cu oamenii, ei preferă să mediteze, să inventeze ceva.

Stilul divergent – experiență concretă și observare reflexivă: divergenții acumulează cunoștințe cu ajutorul intuiției. Subiecții ce preferă acest stil de instruire își utilizează la maxim aptitudinile imaginative și abilitatea de a vedea situații complexe din mai multe perspective, ajungând, prin sinergie, la formarea unui gestalt semnificativ (esență sau forma unei entități complete). Divergenții posedă, de asemenea, abilitatea de a integra eficient informația într-un tot întreg. Punctul forte al divergenților îl constituie abilitatea lor imaginativă, fiind considerați opușii convergenților. Acești subiecți sunt emoționali și excelează în artă și literatură.

Stilul asimilator – conceptualizare abstractă și observare reflexivă: abilitatea de a crea modele teoretice și rațional-inductive este punctul forte al asimilatorilor, ce învață prin analiză, planificare și reflectare. Asimilatorii nu pun accentul pe aplicarea practică, ci se focusează pe dezvoltarea teoriilor, deseori ignorând faptele dacă acestea nu corespund cu teoria.

Stilul acomodator – experiență concretă și experimentare activă: spre deosebire de asimilatori, acomodatorii vor ignora teoria, dacă faptele nu coincid cu aceasta. Subiecții stilului dat excelează în situațiile în care trebuie să aplice teoriile știute unor circumstanțe specifice. Punctul forte al acestora este abilitatea de a realiza ceva și de a se implica într-o nouă experiență. Acomodatorii abordează problema într-o manieră intuitivă, mergând pe calea încercărilor și erorilor, obțin cunoștințe mai curând de la alte persoane decât prin intermediul abilităților lor analitice. Din toate aceste patru stiluri, acomodatorii sunt cei care-și asumă riscuri.

Alți discipoli ai lui D. Kolb, cercetătoarele B. McCarthy și S. Leflar, studiind în profunzime teoria originală a acestuia, au elaborat în baza ei descrieri pentru patru tipuri fundamentale, care însă se pot combina uneori între ele. În tabelul ce urmează, propunem prezentarea celor patru tipuri „pure”.

² Feedback (vezi modulul ”Feedbackul și cunoașterea de sine”)

<p style="text-align: center;">TIPUL 4 - “Ce-ar fi dacă?”</p> <p>Acești subiecți solicită opțiuni și vor crea ei însăși câteva în procesul de învățare. Punându-și o astfel de întrebare în orice situație, ei descoperă lucruri noi și le împărtășesc și altora. Aceștia interpretează informația bazându-se pe modalitatea în care o pot utiliza și vor experimenta pentru a o face chiar mai eficientă. Concluziile le trag intuitiv și de aceea uneori nici nu pot explica cum au ajuns la ele. Caută adevărul absolut și aduc argumente elocvente pentru al demonstra.</p>	<p style="text-align: center;">TIPUL 1 – “De ce?”</p> <p>Cei din această categorie mai întâi stabilesc “de ce” este importantă pentru ei informația respectivă. Pentru a prelucra informația ei își utilizează intuiția și simțurile. Subiecții din această categorie caută să asocieze informația curentă cu experiență personală. Pentru ei este important ca mediu în care învață să fie plăcut, gălăgia îi deranjează. Cel mai eficient învață atunci când văd, aud și își împărtășesc ideile. Cea mai indicată tehnică pentru ei este discuția în grup.</p>
<p style="text-align: center;">TIPUL 3 – “Cum?”</p> <p>Subiecții din această categorie preferă să facă ceva concret, sânt educabili cei mai nerăbdători, care vor ca informația să le fie prezentată succint, în teze. Ei se focusează pe întrebarea de tip “cum?” deseori întrebând „<i>Cum este (se face) asta în practică?</i>”. Se plictisesc atunci când nu văd utilitate imediată în ceea ce fac sau când trebuie să citească foarte mult. Execută totul foarte rapid, rezolvă problemele repede și ard de nerăbdare să știe care sunt rezultatele .</p>	<p style="text-align: center;">TIPUL 2 – “Ce?”</p> <p>Subiecții din această categorie gândesc predominant prin termenul “ce?”. Aceștia doresc să obțină informația așa cum o prelucrează ei însăși: logic și ordonat. Înainte de a veni la lecții ei își recitesc notițele . Dacă nu sânt pregătiți de lecție, se simt foarte stânjeniți. Rareori își exprimă (verbal și nonverbal) dacă au înțeles explicația conceptelor. Tăcerea lor pare rezistentă, dar nu e așa: ei, pur și simplu, trebuie să mediteze, să “treacă” cele aflate prin prisma sa.</p>

Fișa resursă E

Bariere în instruirea adulților. Motivarea adulților pentru învățare.

Bariere în instruirea adulților

Spre deosebire de copii și adolescenți, adulții au mai multe responsabilități, fapt ce creează, implicit, mai multe bariere în angajarea într-un proces instructiv.

Motivele evocate cel mai frecvent de adulți:

- **lipsa timpului:** indiferent dacă sunt cursuri serale sau de scurtă durată, oricum, somează adultul să „piardă” ceva timp (să piardă câștigând, de fapt);
- **lipsa banilor:** în prezent există un număr infim de instituții ce acordă servicii gratuite de instruire, de aceea, problema banilor este una din cele mai importante, în special, în țările cu o economie șubredă;
- **responsabilități familiale:** grija pentru copii, relațiile cu soțul/soția, obligațiunile casnice etc. „fură” prea mult din timpul predestinat studiilor;
- **organizarea orarului:** obligațiunile de serviciu, familia necesită mult timp, iar implicarea în procesul de studiu implică și modificări de orar și sacrificii etc.;
- **probleme de motivație:** adultul trebuie să învețe deoarece este forțat să o facă;
- **lipsa încrederii în sine:** stima de sine redusă, un eșec care nu poate fi uitat sau alte lucruri care au marcat adultul, îl va împiedica pe acesta să-și învingă frustrările și temerile.

Motivarea adulților pentru învățare

Un alt aspect de o importanță incomensurabilă a instruirii adulților este motivația, ce diferă mult de cea a copiilor. Și asta, pentru că aceste două categorii de vârstă au surse de motivație variate.

Sursele motivaționale ale adulților:

- **relațiile sociale:** adulții vin la cursuri de perfecționare/reciclare sau la alte activități instructive pentru a-și face noi prieteni sau pentru a fi împreună cu prietenii/colegii/rudele;
- **expectațiile sociale:** adulții se angajează în activități instructive la insistența unei autorități, la recomandările soțului, la sugestiile prietenilor;
- **bunăstarea socială:** pentru a-și dezvolta disponibilitatea de a fi în serviciul comunității, de a fi util societății, adulții fac cursuri fără tangențe cu profesiunea de bază;
- **avansarea profesională:** adulții se angajează în procesul de instruire pentru a obține beneficii materiale, avansare profesională, prestigiu social, pentru a ține piept concurenței;
- **refugiu sau stimulare:** pentru a scăpa de plictiseală, pentru a evita rutina de acasă sau de la serviciu, adulții își găsesc salvarea în învățare;
- **interes cognitiv:** majoritatea adulților învață de dragul învățării, caută informații noi pentru a-și satisface curiozitatea.

Sursa:

<http://www.proeducation.md/art.php3?f=%2Ffiles%2FPerfectionarea%20cadrelor%2Fexodul%20adulților%20în%20instruire.htm&ad=efcinacdeo00000.stf&display=4&page>

MODULUL 4.4: ETAPELE DE EVOLUȚIE A GRUPULUI ÎN CADRUL INSTRUIRII. PLANIFICAREA UNUI ATELIER DE INSTRUIRE.

SCOPUL

Familiarizarea participanților cu etapele de evoluție a unui grup și planificarea unui atelier de instruire.

OBIECTIVE

- însușirea etapele de evoluție a unui grup;
- familiarizarea cu metodele și tehnicile ce pot fi utilizate la diferite etape de evoluție a grupurilor;
- fortificare competențelor de identificare/ aplanare a potențialelor comportamente dificile
- însușirea etapelor procesului de formare;
- dezvoltarea competențelor de planificare a unui atelier de instruire.

MATERIALE NECESARE

- fișe resursă A-E
- foi flipchart;
- carioci;
- foi A4;
- prezentare powerpoint.

PAȘI

1. Brainstorming. *Grupul (10 min.)*

Întrebați participanții care este părerea lor ce este un grup și prin ce se caracterizează un grup?

2. Activitate de grup *.Etapile de evoluție a grupului (20 min.)*

Rugați participanții să formeze 5 grupuri.

Instrucțiuni

Oferiți fiecărui grup sarcina de a descrie una din etapele de evoluție a grupurilor. Participanții trebuie să se familiarizeze cu caracteristicile fiecărei etape de evoluție a grupurilor și să identifice ce metode și tehnici pot fi utilizate. Prezentarea și analiza răspunsurilor. (Fișa resursă A)

3. Discuție. *Emoțiile de bază și modul lor de funcționare (20 min.)*

Începeți discuția asupra varietății emoțiilor. Pe foaie flipchart, întocmiți o listă a emoțiilor *pozitive* și *negative*. Rugați participanții să vină cu definiția lor și explicați-le modul lor de funcționare. Subliniați diferența dintre emoții și sentimente, cum manifestarea emoțiilor poate influența evoluția grupurilor. (Fișa resursă B)

4. Joc de rol. Patru emoții (40 min.)

Formați patru grupuri. Fiecare grup va alege una din cele patru emoții de bază. Participanții trebuie să-și imagineze sau să evoce o situație ce implică un membru al grupului ce a trăit emoția respectivă. Prezențați rolul formatorului ce coordonează activitatea. Fiecare grup, pe rând, va juca scena și ceilalți vor observa comportamentul și răspunsurile oferite de persoana în rolul formatorului. După fiecare situație se face un scurt feedback, un dialog pe baza celor întâmplate. (Fișa resursă B)

5. Discuție. Rolul emoțiilor și reacțiilor adecvate (40 min.)

Discutați funcția emoțiilor și reacțiilor adecvate. Faceți un schimb de exemple. Cum manifestarea unei sau altei emoții de către participanți poate influența activitatea grupului? Lansați discuția asupra experiențelor fiecărei persoane și modalităților de gestionare a comportamentelor participanților la instruire. Abordați strategiile de succes și situațiile de eșec. (Fișa resursă C)

6. Brainstorming. Etapele procesului de formare (40 min.)

Întrebați grupul: Care sunt etapele unui proces de formare? Răspunsurile participanților se scriu pe foaie flipchart. Faceți o generalizare și analiză a celor expuse de participanți, apoi prezentați materialul teoretic corespunzător. (Fișa resursă D)

7. Activitate de grup. Planificarea (130 min.)

Formați 4 grupuri (nu mai mult de 6 persoane de grup). Explicați participanților că vor lucra, timp de 40 min la planificarea unui atelier de instruire și se va ține cont de următoarele (fișa resursă poate fi multiplicată și oferită grupurilor/sau să fie indicată pe foaie flipchart):

- denumirea atelierului de lucru;
- locul desfășurării;
- data desfășurării;
- durata (ore);
- numărul participanților;
- scopul atelierului;
- obiectivele;
- conținutul/timp/necesități;
- metodele de evaluare a atelierului de lucru.

Răspunsurile vor fi scrise pe foaie flipchart. În cadrul fiecărui grup e desemnată o persoană care va prezenta rezultatele activității. După prezentarea rezultatelor lucrului în echipă, sunt identificate aspectele comune și diferite ale răspunsurilor și organizate într-o agendă. (Fișa resursă E)

FOI RESURSĂ

Fișa resursă A

Etapele evoluției unui grup

Un grup obține sinergie (rezultate mai bune) dacă membrii lui devin o echipă. O echipă e la început doar o colecție de indivizi ce au fost grupați pentru a realiza o sarcină comună. Procesul unificării grupului pentru a deveni o echipă eficientă implică parcurgerea cu succes a patru etape de dezvoltare (Modelul lui B.W. Tuckman).

Nici un grup nu începe prin a fi perfect. Sub supervizarea liderului, majoritatea grupurilor, fie că sunt grupuri de dezvoltare, grupuri de sarcină, grupuri de cercetare etc. parcurg 5 etape:

1. Formarea (sau orientarea) – etapa inițială, de cunoaștere, în care membrii grupului își centrează eforturile lor spre stabilirea obiectivelor și adoptarea procedurilor necesare pentru realizarea sarcinilor. Stadiul comportamentelor predominant relaționale, a cunoașterii reciproce și a acceptării celorlalți.

Membrii grupului:

- sunt motivați ușor până la moderat;
- au așteptări în general pozitive în legătură cu rezultatele ce le vor obține;
- manifestă o oarecare anxietate și preocupare în legătură cu cauza pentru care se află acolo, ce vor obține, ce înseamnă pentru ei obiectivele formulate în fața grupului, ce vor face, ce va face managerul, la ce se pricep;
- sunt dependenți de autoritate.

Activitatea grupului se caracterizează prin:

- nivel scăzut până la moderat al îndeplinirii sarcinii;
- energia este focalizată pe definirea scopurilor, pe modul de abordare a acestora și pe abilitățile/competențele necesare.

Cu sarcini simple și ușor de definit, stadiul formării va fi scurt și distinct, cerând aproximativ 5-10 % din timpul total. În echipele cu scopuri și sarcini complexe, stadiul poate acoperi până la 30-60 % din timp.

2. Perturbarea (sau nemulțumirea) - etapa conflictuală, când elementele consecutive stabilirii obiectivelor și procedurilor (ordinea obiectivelor, repartizarea responsabilităților, comportamentul individual în sarcină) devin surse de negociere sau de conflict. Conflictul din această etapă trebuie gestionat astfel încât energia, atitudinile angajante și revendicative să fie dirijate în sensul trecerii la acțiune pentru realizarea obiectivelor.

Membrii grupului:

- simt o anumită discrepanță între speranțele și așteptările inițiale și situația reală;
- devin nemulțumiți față de dependența față de autoritate;
- adeseori au sentimente de frustrare sau de mânie în legătură cu scopurile și sarcinile grupului;
- pot avea reacții negative față de manager sau față de alți membri ai grupului;
- adeseori au sentimente de incompetență sau confuzie.

Activitatea grupului:

- poate fi întreruptă de sentimente negative;
- reflectă un ușor progres în realizarea sarcinii și în dezvoltarea abilităților/competențelor.

Unele grupuri se pot bloca în acest stadiu, continuând să fie atât demoralizate, cât și relativ neproductive. Se poate întâmpla ca unii membri să părăsească grupul.

3. Normalizarea (sau rezoluția). Etapa centrată pe cooperare, unde comportamentele evoluează spre furnizarea de informații, acceptarea opiniilor diferite, eforturi pozitive pentru formularea de soluții realiste. Etapa formării și creșterii coeziunii grupului, a spiritului de comuniune. Sunt stabilite reguli clare de relaționare și sunt întărite (feedback pozitiv) sentimentele de responsabilitate, comportamentele de cooperare.

Membrii grupului:

- sunt mai puțin nemulțumiți pe măsură ce modurile de cooperare devin mai clare;
- anulează diferențele dintre așteptările inițiale și realitatea legată de scopurile, sarcinile și abilitățile personale și de grup;
- scade animozitatea față de alți membri sau față de manager;
- dezvoltă sentimente de respect reciproc, armonie, încredere etc. ce duc la creșterea coeziunii grupului;
- simt plăcere în realizarea sarcinii, plăcere ce începe să domine asupra sentimentelor negative anterioare;
- începe să se simtă stima de sine vizavi de calitatea de membru al grupului și de realizarea sarcinii.

Activitatea grupului:

- se intensifică ușor, pe măsură ce se dezvoltă abilitățile/competențele și înțelegerea;
- e stimulată de sentimentele pozitive ale membrilor.

Acest stadiu poate fi foarte scurt (aproape inexistent) sau foarte lung.

4. Realizarea sarcinii (sau producția) - etapa centrată pe sarcină în care grupul arată dacă e capabil sau nu de a realiza sarcina cu eficacitate și competență. Existența unor norme de grup ce favorizează eficacitatea și competența, alternanța optimă dintre activitatea individuală și cea de grup permit perfecționarea și menținerea grupului la un nivel de performanță înalt. Grupurile cu norme inadecvate ce defavorizează eficacitatea și competența și încurajează comportamentele egoiste sau extremiste evoluează spre dizolvare.

Membrii grupului:

- au sentimente pozitive de satisfacție pentru apartenența la grup;
- lucrează bine împreună și acceptă natura relației lor.
- se simt autonomi: nu se simt dependenți de liderul desemnat;
- recunosc, sprijină și ies în întâmpinarea competențelor și realizărilor celorlalți;
- își concentrează energia mai degrabă pe realizarea sarcinii decât pe nemulțumire și rezistență;
- se raportează unul la altul sau la grup în termeni de funcții complementare la sarcină, cât și de sprijin interpersonal.

Activitatea grupului:

- e stimulată de recompensa lucrului bine făcut și de coeziunea de grup;
- e mai ușoară, mai eficientă și mai plină de satisfacții, cu o continuă dezvoltare a abilităților, cunoașterii și încrederii.

Acest stadiu continuă, cu fluctuații moderate în sentimentele de satisfacție, până la stadiul final sau până la încheierea activității grupului.

5. Dizolvarea – etapa finală, unde se revine de la comportamentele centrate pe sarcină la comportamentele centrate pe relație, evoluând spre încheierea activității ca grup.

Eficacitatea grupului

Pe lângă caracteristicile stilului de conducere exercitat de lider, factorii ce afectează comportamentele unui grup și rezultatele sale și de care trebuie ținut cont pentru funcționarea performantă a grupurilor sunt: *dimensiunea grupului, rolurile, normele, obiectivele, coeziunea, conducerea.*

- **Dimensiunea grupului** e decisă de factori cum sunt cei legați de tipul dorit de comunicare, tipul sarcinii, timpul aflat la dispoziție pentru obținerea unui răspuns etc. În general, se recomandă un grup format de 7-12 persoane, datorită faptului că e mai ușor de condus, comunicarea se face față în față, discuțiile și negocierea soluțiilor e mai rapidă, diversitatea este destul de favorabilă etc.;
- **Participanții și rolurile** lor pot afecta metoda de lucru în grup și rezultatele activității comune. În primul rând, intervin stilul individual de lucru cu ideile (stil cognitiv) și/sau stilul de acțiune (stil acțional), ce prin însumarea principalelor tendințe din cadrul unui grup pot da ca rezultat un stil al grupului de a aborda și soluționează problemele (în situația în care diferențele de stil nu sunt prea mari ca să determine un conflict decizional). În al doilea rând, pot exista tipuri diferite de roluri ce pot fi asumate de membrii unui grup și pot influența randamentul grupului: *coordonatorul, executantul, inovativul, criticul etc.*;
- **Tipul conducerii unui grup** mic este un factor decisiv de care poate depinde întreaga lui eficiență. Grupul poate fi condus de către un *lider formal* (managerul) sau de către un *lider informal* ce se impune din rândul membrilor grupului și e recunoscut de către aceștia. O situație ce poate fi avantajoasă pentru funcționarea unui grup e de a avea mai mulți lideri, așa numiții *lideri de sarcină* care, în funcție de specificul sarcinii (organizatorică, financiară, specialitate pe domenii etc.), sunt recunoscuți ca fiind cei mai competenți și pe parcursul soluționării ei, preiau conducerea grupului. În cazul unui singur lider, stilul de conducere al acestuia trebuie adaptat sarcinii, etapei de dezvoltare și gradului de maturitate a grupului (*vezi „Analiza comportamentului conducătorului”, Blanchard*);
- **Obiectivele unui grup** corespund rezultatelor finale pe care grupul dorește să le atingă, atât ca grup (împreună), cât și individual (ceea ce își dorește să obțină fiecare membru în parte). Natura obiectivelor influențează eficacitatea și nivelul de reușită a indivizilor, a grupurilor și a organizației. Adesea, grupul adoptă norme care să-i ajute la atingerea obiectivelor;
- **Normele de grup** definesc tipurile de comportament pe care membrii unui grup le consideră adecvate cu apartenența la grup sau pe care le consideră definitorii pentru membrii grupului respectiv. Normele de grup pot fi diferite de cele care sunt stabilite pe cale formală (de conducere) și deseori membrii grupului fac presiuni de respectare a acestor norme de către noii veniți. De cele mai multe ori, normele impuse de grup sunt centrate pe aspectele relaționale și mai puțin pe cele de realizare a sarcinii. Aceste norme comune sunt impuse de către grup pentru că ele:
 - simplifică sau fac previzibile comportamentele din partea membrilor grupului;
 - permit coordonarea eforturilor membrilor în vederea realizării obiectivelor grupului;
 - ajută la evitarea problemelor generate de atingerea vieții private;
 - exprimă valorile esențiale ale unui grup sau subliniază distinctivitatea față de alte grupuri;
 - contribuie la asigurarea coeziunii grupului și la apărarea propriilor avantaje.
- **Coeziunea de grup** e forța dorinței pe care o au membrii, de a rămâne în cadrul grupului și de a merge împreună cu el. Coeziunea depinde de compatibilitatea ce există între obiectivele grupului și ale participanților luați în mod individual. Coeziunea poate acționa ca o forță ce mobilizează membrii unui

grup pentru atingerea obiectivelor comune. În același timp, poate produce disfuncționalități prin influențele pe care le are asupra gândirii de grup, cum ar fi:

- iluzia de invulnerabilitate a membrilor grupului, ce determină un optimism excesiv și încurajează asumarea de riscuri extreme;
- apariția și întreținerea de opinii stereotipe despre rivalii sau adversarii grupului, opinii ce tind să neglijeze calitățile sau forța lor reală;
- presiunea constantă spre uniformitate exercitată asupra membrilor propriului grup inhibă luările de poziție critice sau ideile contrare celor spiritului întregului grup;
- inhibarea spiritului creativ și cantonarea conduitelor grupului spre acte și idei stereotipe ce devin pe zi ce trece tot mai depășite.

Nivelul de coeziune a grupului e important pentru că poate afecta productivitatea participanților. O productivitate ridicată și un feedback eficient poate determina o creștere a coeziunii grupului și o creștere nouă a productivității. O coeziune ridicată a grupului conduce la performanță în condițiile păstrării unei gândiri de grup deschise, creative.

Fișa resursă B

Modalitatea de funcționare și gestionare a emoțiilor

Emoție (de la *motion=mișcare*) - Stare de conștiință complexă, de regulă bruscă și momentană, însoțită de tulburări fiziologice (paloare sau înroșire, puls accelerat, palpitații, senzații de neliniște, tremurături, incapacitate de mișcare sau agitație). Senzație (agreabilă sau dezagreabilă) percepută din punct de vedere afectiv (*bucurie, furie, tristețe, frică, dezgust, surpriză, dragoste etc.*).

Sentiment - Stare afectivă complexă, destul de stabilă și durabilă, legată de reprezentările mintale (*frustrare, vină, rușine etc.*).

Etapele emoționale:

1. **Încărcarea.** Emoția este încărcată la nivelul corpului. Excitarea se face simțită sub formă de energie. Anumite persoane se încarcă mai mult sau mai puțin ușor și se lasă invadate sau copleșite, altele își îngroapă adânc emoțiile. Aceste persoane pot părea indifferente și chiar detașate;
2. **Tensiunea.** După încărcare, survine momentul de tensiune ce se poate manifesta prin reacții fizice, cum ar fi: încheștarea maxilarelor, accelerarea ritmului cardiac, nod în gât etc. Nu e sănătos să menții această tensiune, deoarece nu va dispărea niciodată de la sine;
3. **Descărcarea.** Descărcarea emoțională eliberează persoana de energia emoției, prin acțiuni sau cuvinte. E important ca descărcarea să fie completă pentru a evita deplasarea unei părți a emoției, de exemplu, sub formă de durere, într-o parte a corpului;
4. **Relaxarea.** Eliberarea completă, se manifestă printr-o stare de relaxare ce face bine corpului și minții. Starea de relaxare permite persoanei să fie pregătită să reacționeze.

Procesul de gestionare a emoțiilor

Procesul de gestionare rațională a unei emoții se desfășoară în trei etape:

- acceptare;
- analiză;
- exprimare.

Să ne amintim că fiecare emoție inconfortabilă e legată de o nevoie nesatisfăcută. La început, **acceptăm** emoția fără a o respinge, apoi o **analizăm** încercând să stabilim relația cu nevoia esențială nesatisfăcută (*Sunt atât de supărat, pe motiv că nu am fost respectat și că am fost ignorat? Sau poate e din cauza, că nu mai suport această relație conflictuală și mi-ar plăcea ca lucrurile să se schimbe?*). Apoi, eliberăm energia emoțională, pentru a satisface nevoia concretă, **exprimând** o rugămintă, dacă e necesar.

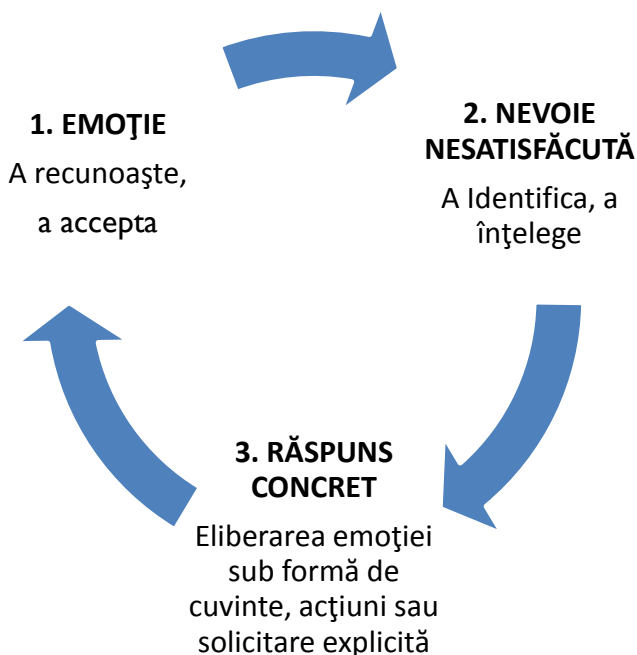
Cele expuse mai sus pot fi efectuate într-un mod simplu și direct.

E vorba despre **emoția reacției**, ce soluționează problema și eliberează energia imediat. Dimpotrivă, atunci când emoția pare a fi deplasată sau exagerată, e foarte probabil că persoana se confruntă cu o **emoție elastică**. Dacă în prezent se întâmplă ceva ce ne amintește momente dureroase din trecut, reacția, independent de voința noastră, poate fi foarte puternică și neînțeleasă pentru alții.

Emoțiile au deseori legături reciproce și, uneori, putem să le confundăm. Atunci, vorbim despre o **emoție de substituire**. De exemplu, tristețea, emoție acceptată din punct de vedere cultural, poate ascunde supărare, emoție mai puțin acceptată conform contextului. E necesar să reconstituim lanțul evenimentelor, pentru a înțelege ce simțim și a răspunde în mod adecvat.

Atât pentru adulți, cât și pentru copii, procesul e același și necesită decodificare și ghidare afectivă.

Emoția ascunde o nevoie nesatisfăcută, ce necesită o ajustare sau un răspuns.

Atenție: oricare ar fi emoțiile, ele sunt normale și utile. Niciodată să nu vă fie frică sau rușine de emoțiile voastre sau ale altora. Ele sunt energie pură ce trebuie să fie luate în calcul și eliberate. Învățați-vă să nu vă grăbiți, înainte de a acționa. Nu reacționați în grabă, pentru că intensitatea emoțională se diminuează cu timpul.

Tipuri de răspunsuri concrete

Corpul e vectorul emoțiilor, ce pot rămâne blocate și duc la reacții psihosomatice sau comportamente inadecvate, dacă nu se prevede modalitatea de a le descărca. Mijloacele de exprimare sunt diverse, variind de la cuvinte (mijloace deseori privilegiate ale adulților), până la activități creative (jocul, sportul etc.). Când vine vorba de copii, e mai ușor să folosești limbajul lor preferat: jocul, desenul, creativitatea (în general, activitățile care pun corpul în acțiune). Apoi perioadele scurte de verbalizare pot contribui la conștientizarea experienței și a emoțiilor. Eliberarea prin intermediul activității, urmată de verbalizare e un mijloc rațional de a gestiona emoțiile.

Fișa resursă C

Rolul emoțiilor și răspunsurile adecvate

În cartea sa, *Inteligența emoțională* (lucrare de referință în domeniu, recunoscută pe plan mondial), Daniel Goleman delimitează șapte emoții majore: frică, furie, tristețe, bucurie, dragoste, dezgust și surprindere. Pentru a simplifica lucrurile, am preferat să păstrăm următoarele patru, bazându-ne pe o lucrare foarte accesibilă¹⁵:

- **Frica** e provocată, deseori, de nevoia de a fi **consolat**.

Aceasta e îndreptată spre viitorul imediat, pentru a preveni un pericol iminent. Fuga e o reacție firească, pentru a evita un pericol. A tremura, a căuta sprijin și a cere ajutor, sunt doar câteva reacții posibile. În cazul lucrului cu copiii este foarte important să înțelegem că frica nu poate fi raționalizată (*De ce te temi de câine, el e bun, uită-te...*). Să recunoști emoția cuiva și să te întrebi ce poți face pentru a o consola e cea mai bună abordare (*Știu că te temi. Dar ce pot să fac, ca să nu te mai temi?*). Copilul este actorul, posedă resursele și știe de ce are nevoie, pentru a fi consolat. Dacă frica nu e înțeleasă sau exprimată, se transformă în anxietate și va fi nevoie de mai mult timp pentru a o vindeca. Din contra, dacă cineva simte frică gândindu-se la un eveniment din trecut, acest lucru demonstrează că emoția și-a pierdut rolul primar și a devenit disfuncțională (fobiile, frica de câini, de tuneluri, care au legătură cu un eveniment din trecut). Probabil, trebuie să apelăm la un ajutor din exterior, pentru a aborda cazurile respective;

- **Furia** este determinată, deseori, de nevoia de a fi **respectat**.

E o mobilizare de energie foarte utilă, pentru a schimba lucrurile sau pentru a rezolva problemele, îndreptată spre prezent, pentru a declanșa schimbarea imediată a lucrurilor. Există, în general, trei surse ale furiei: invadarea teritoriului meu, frustrarea, controlul libertății mele. Cunoașterea acestor surse poate contribui la înlăturarea furiei. Furia funcțională rezolvă problemele. Furia disfuncțională, orientată spre trecut, se acumulează și se caracterizează prin vinovăție, anxietate, depresie. E foarte important să fie exprimată de îndată ce a fost identificată sau simțită. Utilitatea furiei trebuie conștientizată, deoarece face parte din emoțiile ce se confruntă cu cele mai mari dificultăți în exprimare și fiind percepute drept periculoase în relații, sunt adesea respinse din punct de vedere cultural.

La copiii cu care lucrăm descoperim de multe ori o furie mai veche, ce a fost respinsă. E important să o recunoaștem și să vorbim cu copilul despre aceasta. De aceea, o emoție neexprimată riscă să provoace o multitudine de alte suferințe interne. Încurajați copiii să-și exprime furia într-un mod adecvat și liber. Există mai multe modalități de a face acest lucru, dacă activitatea e în mod conștient legată de furia simțită: din punct de vedere fizic, făcând sport (a ochi ținta cu mingea, lovind-o cât de tare posibil), sau strigând, aflându-te în mijlocul naturii, sau exteriorizând-o prin gesturi largi în picturi murale, sau vorbind despre ea cu cineva în care ai încredere etc. Activitățile artistice, discuțiile sau jocurile de rol sunt, de asemenea, foarte utile pentru a elibera o energie blocată sau o frustrare. Unica cerință e să nu-ți faci rău ție, să nu faci rău altora și să nu distrugi nimic;

- **Tristețea** e declanșată, deseori, de nevoia de a fi **consolat**.

Oamenii sunt triști atunci când pierd pe cineva iubit, un obiect sau un loc, care contează mult pentru ei. Tristețea permite să acceptăm ce nu putem schimba, una din etapele fundamentale ale perioadei de doliu. Tristețea e orientată spre un eveniment din trecut și este important să-l trăim, pentru a putea trece la

¹⁵ Mortera & Nunge, *Gérer ses émotions : des réactions indispensables*, 1998 (Reglarea emoțiilor: reacțiile indispensabile)

următoarele etape ce duc la acceptare și la crearea noilor relații. Durata acestei perioade depinde de fiecare persoană în parte și de percepția gravității pierderii. Tristețea, trăită atunci când te gândești la viitor, nu e de folos. Din contra, tristețea împiedică avansarea, cauzând retragere în sine și deprimare. Această emoție poate ușor să ascundă furia, fiind acceptată mai bine din punct de vedere social. O tristețe recurentă poate ascunde o furie rațională. E important să încercăm să o descoperim și la copii, pentru a o înlătura;

- **Bucuria** e, deseori, legată de nevoia de **a fi recunoscut de ceilalți**.

E util a recunoaște și a împărtăși propriile succese, pentru a le ancora în realitate și a le folosi în următoarea provocare sau proiect. Nu e rațional să te gândești imediat la cele ce urmează, fără să fii satisfăcut de realizările obținute și fără să simți mândrie și bucurie. Acceptați-vă succesul și faceți rost de timp pentru a-l împărtăși și celorlalți. Aceasta oferă energie pentru a avansa. Niciodată să nu înjosiți un copil care a realizat ceva, chiar dacă realizarea lui vă pare lipsită de importanță. Încurajați toți copiii să împărtășească și altora bucuriile lor. Organizați petreceri și evenimente pentru a vă bucura împreună. Invitați, dacă e posibil, și părinții.

Sfaturi pentru a coordona emoțiile proprii sau ale altora

1. **Luați o pauză.** Distanțați-vă, retrageți-vă, serviți un pahar cu apă și propuneți același lucru și altor persoane, tulburate de emoții. Aceasta va permite întreruperea cercului infernal;
2. **Oferiți opțiuni la alegere.** În loc să ne orientăm spre o situație ce ne înfurie, propuneți două posibilități la alegere. De exemplu, dacă un copil refuză categoric să mănânce, în loc să vă enervați și să-l impuneți, întrebați-l dacă preferă să mănânce fructe sau pâine, acum sau mai târziu, singur sau cu dvs. etc. Acest exercițiu va calma și va înlătura furia;
3. **Puneți lucrurile în perspectivă.** Dacă vi se pare că persoana este dezorientată de emoția sa, găsiți un moment potrivit și puneți-i câteva întrebări: *Ce importanță va reprezenta aceasta peste 1 an sau peste 5 ani? Care e lucrul cel mai rău ce se poate întâmpla? Care e cel mai important lucru din viața sa?*

REZUMAT

EMOȚIA	LA CE SERVEȘTE? CUM SE MANIFESTĂ?	CUM SĂ O GESTIONĂM? PENTRU SINE, ÎN CONTACT CU COPIII
Frica <i>Nevoia de a fi alinat de cineva.</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Avertizare de pericol; • Evadare pentru a evita o amenințare; • Protecție. 	<ul style="list-style-type: none"> • Găsiți o persoană cu care să fiți împreună, nu rămâneți singur, cereți ajutor; • Înfrunțați frica, luând măsuri de precauție sau fiind ajutat de cineva ; • Aveți încredere în resursele copilului, el solicită cele necesare.
Furia <i>Nevoia de a fi respectat.</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Mobilizarea energiei pentru înfruntarea amenințării, dificultății, frustrării; • Nevoia de a schimba lucrurile, de a întreprinde ceva. 	<ul style="list-style-type: none"> • Exprimați-o în mod fizic, verbal, creativ, fiind singur sau în compania altor persoane (fără a te răni, fără a răni pe altcineva, fără a speria pe cineva sau fără a distruge un obiect).
Tristețea <i>Nevoia de a fi consolată.</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Reacție în legătură cu o pierdere; • Retragere, singurătate; • Camuflarea unei furii respinse. 	<ul style="list-style-type: none"> • Încercați să plângeți, să spuneți că sunteți trist, fără a încerca un sentiment de rușine; • Căutați consolare fizică (îmbrățișare) și psihologică (urechi atente și afective); • Acceptați lucrurile ce nu pot fi schimbate.
Bucuria <i>Nevoia de a fi recunoscut de ceilalți.</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Împărtășire, crearea relațiilor; • Radiere; • Energie și încredere pentru alte planuri, persoane. 	<ul style="list-style-type: none"> • Acceptați și sărbătoriți realizările, bucurați-vă de succese și de starea de fericire; • Încercați să împărtășiți bucuria, fără să vă fie frică că veți provoca invidie; • Reflectați asupra etapelor ce au făcut posibilă bucuria; • Spuneți-le persoanelor, care contează pentru voi, că le iubiți.

Sursa: Manualul de competențe psihosociale, Tdh

Fișa resursă D

Etapele procesului de formare¹⁶

I. **Identificarea și analiza nevoilor de formare:**

Procesul de identificare a nevoilor de instruire cuprinde trei etape:

- identificarea problemei;
- recomandarea unei soluții pentru soluționarea problemei;
- evaluarea soluției propuse.

La identificarea problemei, accentul se pune mai mult pe nevoile de instruire a persoanelor, întotdeauna fiind legată de un cadru social, politic, economic și instituțional. Pentru a identifica/analiza corect necesitățile de formare, ar fi bine să ne orientăm după următoarele întrebări:

- *Ce voi face?* Vizează obiectivele de instruire, ce trebuie fixate și realizate (ce va ști să facă participantul procesului de instruire după realizarea cursului);
- *Cu ce voi face?* Resursele de care dispune sau trebuie să dispună formatorul (resurse umane, materiale de lucru, timp);
- *Cum voi face?* Stabilirea metodelor pentru atingerea scopurilor;
- *Cum voi ști dacă ce trebuia făcut a fost făcut?* Metodologia evaluării eficienței activității desfășurate.

II. **Planificarea formării:**

Specificul învățării la adulți influențează în mod decisiv procesul de planificare, organizare și desfășurare a evenimentului de instruire. Pentru asigurarea succesului acestuia e necesar ca formatorul să țină cont de un set de principii ce vor fi integrate în activitățile programului de instruire (vezi modulul Instruirea adulților. Principii, metode și tehnici).

III. **Organizarea formării:**

La etapa dată se realizează următoarele:

1. elaborarea materialelor necesare formării (suport de curs);
2. elaborarea agendei atelierului de instruire: timpul alocat/subiectele/metoda folosită/materialele necesare/persoana ce va prezenta subiectul.

Planul poate fi realizat în formă desfășurată sau tabel, de exemplu:

TIMPUL ALOCAT		SUBIECT/TEMA	DESCRIERE	METODA	MATERIALE NECESARE	PERSOANA RESPONSABILĂ
ora	Nr. min.					

3. pregătirea sălii

Atunci când folosim o anumită așezare, ar trebui să avem în vedere:

- numărul de participanți;
- subiectul/tema cursului ce presupune un anumit aranjament;
- mărimea sălii;
- posibilitatea ca participanții să se vadă, să interacționeze;

¹⁶ Formator. Suport de curs, Centrul Doctus, Sibiu

- comoditatea participanților ;
 - barierele fizice ce pot fi înlăturate.
- 4. verificarea echipamentelor și a materialelor:**
- Ar fi de dorit ca formatorul să vină mai devreme în sala de curs și să verifice în primul rând funcționarea echipamentelor;
 - Verificați hârtia flipchart disponibilă, dacă cariocile scriu etc. Puteți să completați primele foi flipchart, preferabil înainte să sosească participanții;
 - Verificați dacă există tot necesarul de consumabile care vă trebuie, dacă materialele pentru participanți sunt multiplicat în numărul și ordinea corectă;
 - Faceți ultimele corectări și modificări, astfel încât, atunci când participanții vor sosi în sală să fie totul gata și să-i puteți primi cu zâmbetul pe buze.

IV. Desfășurarea formării

Pentru desfășurarea unui curs de instruire e necesar de orientat în conformitate cu următoarele:

a. Stabilirea unui climat pozitiv cu participanții:

- prezentarea formatorului și a participanților;
- implicați participanții în mici discuții;
- provocați interesul participanților;
- manifestați încredere față de abilitățile și cunoștințele participanților.

b. Prezentarea cursului de instruire:

- stabiliți obiectivele și modalitățile de evaluare a stagiului de formare;
- reluați ideile principale ale cursului de instruire trecut și efectuați legături cu cel prezent;
- explicați importanța atingerii obiectivelor;
- verificați abilitățile participanților;
- precizați noii termeni.

c. Demonstrarea sarcinilor pe care participanții le vor avea de atins la finalul cursului de instruire:

- prezentarea generală a modalităților de îndeplinire și atingere a sarcinii;
- scoateți în evidență punctele importante ale atingerii sarcinii;
- oferiți explicații întrebărilor participanților;
- repetați demonstrația dacă e cazul;
- reluați principalele etape de realizare a obiectivelor.

d. Îndrumarea participanților în vederea atingerii sarcinilor stabilite:

- realizarea sarcinilor de către participanți;
- asigurați securitatea operațiilor și siguranța echipamentului utilizat;
- îndrumați participanții (dacă e necesar);
- încurajați participanții (feedback).

e. Asistarea participanților să atingă individual sarcinile:

- supravegheați participanții și nu părăsiți sala de curs (dacă nu e necesar);
- reduceți gradul de îndrumare a participanților;
- interveniți doar în caz de necesitate.

f. Testarea performanțelor participanților:

- utilizați o listă de testare a performanțelor.

g. Evaluarea rezultatelor obținute:

- informați participanții despre rezultatele obținute;
- adoptați o atitudine pozitivă și încurajatoare.

Nu uitați să vă încadrați în timp!!!

V. Evaluarea/revizuirea formării

Evaluarea e un proces de colectare, prelucrare și interpretare a datelor obținute prin intermediul instrumentelor de evaluare, scopul fiind analiza rezultatelor formării. Acest proces va contribui la îmbunătățirea formării sau planificarea acțiunilor ulterioare pentru consolidarea competențelor specialiștilor. Evaluarea e una dintre cele mai dificile etape ale muncii formatorului, presupunând: **măsurare** (prin instrumente de măsurare); **interpretare și apreciere a rezultatelor** (după criterii); **luarea deciziei** (prin judecata expertă).

Cel mai cunoscut instrument de evaluare a trainingului e **chestionarul**, un set structurat de întrebări formulate în scopul obținerii de informații de la participanți. Chestionarul e o anchetă ce se desfășoară pe bază de chestionar scris, reprezintă o listă de întrebări ce se referă la obiectivele urmărite. Întrebările sunt expuse într-o anumită ordine, pentru a obține răspunsuri la aceeași problemă, de la un număr cât mai mare de respondenți.

Fișa resursă E

Planificarea atelierului de instruire

Se vor lua în considerare următoarele:

- denumirea atelierului de lucru;
- locul desfășurării;
- data desfășurării;
- durata (ore);
- numărul participanților;
- scopul atelierului;
- obiectivele;
- conținutul/timp/necesități;
- metodele de evaluare a atelierului de lucru (de inclus în tabel la punctul „Conținut”).

TABEL

NR.	CONȚINUTUL	TIMP	NECESITĂȚI LOGISTICE	COMENTARII

BIBLIOGRAFIE

RECOMANDĂRI DE UTILIZARE

1. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului.
2. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994.
3. Codul Familiei RM , nr.1316 din 26.10.2000.
4. Codul Educației RM, nr. 152 din 17.07.2014
5. Codul Muncii RM, nr. 154 din 28.03.2003
6. Codul de Procedură Civilă RM, nr. 225 din 30.05.2003
7. Codul Penal RM, nr. 985 din 18.04.2002
8. Codul de Procedură Penală RM nr. 122 din 14.03.2003
9. Codul Contravențional RM, nr. 218 din 24.10.2008
10. Legea privind drepturile copilului, nr.338-XIII din 15.12.1994.
11. Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, nr.140 din 14.06.2013.
12. Legea asistenței sociale, nr.547-XV din 25.12.2003.
13. Legea cu privire la serviciile sociale, nr.123 din 18.06.2010.
14. Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, nr.45 din 01.03.2007.
15. Legea ocrotirii sănătății, nr. 411-XIII din 28.03.1995.
16. Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, nr. 1585-XIII din 27.02.1998.
17. Legea privind actele de stare civilă nr. 100-XV din 26.04.2001
18. Legea cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, nr. 320 din 27.12.2012
19. Legea privind controlul și prevenirea consumului abuziv de alcool, consumului ilicit de droguri și de alte substanțe psihotrope, nr. 713 din 06.12.2001
20. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educației incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020, nr. 523 din 11.07.2011.
21. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, nr.270 din 08.04.2014.
22. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Regulamentului de activitate a echipelor multidisciplinare teritoriale din cadrul Sistemului național de referire, nr.228 din 28.03.2014.
23. Ordinul MPSFC, Managementul de caz (Ghidul Asistentului Social), nr.71 din 03.10.2008.
24. Ordinul MPSFC, Mecanismul de referire a cazului în sistemul de servicii sociale (Ghidul de aplicare practică), nr. 55 din 12.06.2009.
25. Ordinul MMPSF, Mobilizarea comunității (Ghidul de aplicare practică), nr. 022 din 04.12.2009.
26. Bătaia părintească înseamnă violență. Ghid pentru profesioniști elaborat în cadrul Campaniei naționale de comunicare „Copilărie fără violență”. Consiliul Național pentru Protecția Drepturilor Copilului, Ministerul Educației și Tineretului, UNICEF Moldova și Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii. Chișinău 2006.
27. Comunicarea eficientă cu copiii. Acasă și la școală, Adele Faber, București 2002.
28. Copilăria durează generații la rând, Kari Killen, Editura First pentru versiunea în limba română, Timișoara 2003.
29. Copilul maltratat, Kari Killen, Ed Eurobit, 1998.

30. Formator. Suport de curs, Centrul Doctus, Sibiu
31. Ghid de bune practici, Salvați Copii
32. Ghid de psihoterapie pentru reducerea conflictelor, Camelia Stavarache. București.
33. Lucrul cu copiii și mediul lor. Material de competențe psihosociale, Terre des Holmes, 2011.
34. Manual de practica in domeniul reintegrării sociale si supraviețuire, Ministerul Justiției Romania, Ed. Oscar Print, București 2004
35. Manualul comunității terapeutice. Ghid pentru lucru în grup cu infractorii recidiviști violenți in procesul de schimbare cognitiv – comportamentală, Coordonator Mihaiela Sasarmă, București 2003.
36. Manualul de competențe psihosociale, Tdh
37. Politici de protecție a copilului, Terre des hommes
38. Reabilitarea psiho-socială a copiilor retrași din trafic și alte forme grave de muncă. Manual elaborat pe baza experienței și datelor furnizate de organizații din Europa Centrală și de Est, Tipărit la București 2007.
39. <http://www.scribde.com/management/Educatia-adultilor203791815.php>
40. <http://www.proeducation.md/art.php3?f=%2Ffiles%2FPerfectionarea%20cadrelor%2Fexodul%20adultilor%20in%20instruire.htm&ad=efcinracdeo00000.stf&display=4&page>
41. <http://www.scribde.com/management/Educatia-adultilor203791815.php>
42. <http://tdh-childprotection.org/>

Document de referință

Republica Moldova

GUVERNUL

HOTĂRÎRE Nr.270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului

Publicat: 18.04.2014 în Monitorul Oficial nr.92-98, art.297

În scopul executării art.20 din Legea nr.140 din 14 iunie 2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.167-172, art.534), Guvernul HOTĂRĂȘTE:

1. Se aprobă Instrucțiunile privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului (se anexează).

2. Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Educației și Ministerul Sănătății vor întreprinde măsurile ce se impun pentru implementarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

3. Se recomandă autorităților administrației publice locale să întreprindă măsurile necesare pentru a asigura aplicarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului în procedurile de lucru interne.

4. Ministerele cu responsabilități în domeniu vor asigura, în limitele competențelor atribuite, coordonarea activităților de implementare și monitorizare a acțiunilor de aplicare a Instrucțiunilor aprobate.

5. Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Educației și Ministerul Sănătății, anual, până la 15 martie, vor prezenta Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei rapoarte despre rezultatele implementării Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea,

evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

PRIM-MINISTRU

Iurie LEANCĂ

Contrasemnează:

Ministrul muncii, protecției sociale familiei

Valentina Buliga

Ministrul afacerilor interne

Dorin Recean

Ministrul educației

Maia Sandu

Ministrul sănătății

Andrei Usatîi

Nr.270. Chișinău, 8 aprilie 2014.

Aprobate prin Hotărârea Guvernului nr.270 din 8 aprilie 2014

Instrucțiunile privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului

Capitolul I

DISPOZIȚII GENERALE

1. Prezentele Instrucțiuni stabilesc mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului (în continuare – mecanism intersectorial de cooperare). Instrucțiunile sunt elaborate în conformitate cu legislația familiei, civilă, muncii și protecției sociale, penale și contravenționale.

2. Prevederile prezentelor Instrucțiuni vizează angajații autorităților publice centrale și locale, ai structurilor, instituțiilor și serviciilor din cadrul sau subordonate acestora, care activează în domeniile asistenței sociale, educației, ocrotirii sănătății, organelor de drept, care trebuie să coopereze în vederea prevenirii violenței, neglijării, exploatării, traficului de copii, precum și combaterii acestora prin intermediul serviciilor de asistență socială, educaționale, de ordine publică și medicale.

3. Autoritățile, structurile, instituțiile și specialiștii cu competențe în domeniul protecției copilului sunt obligați să aplice prezenta Instrucțiune, utilizând Ghidul de aplicare practică a mecanismului de cooperare intersectorială, aprobat de autoritățile centrale de resort.

4. Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Educației, Ministerul Sănătății și Ministerul Afacerilor Interne vor elabora și aproba, în baza ordinului interministerial, Fișa de sesizare a cazului suspect de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului.

5. În sensul prezentelor Instrucțiuni, noțiunile principale utilizate au următoarele semnificații:

1) copil – persoană care nu a împlinit vârsta de 18 ani și nu are capacitatea de exercițiu deplină;
2) copil aflat în situație de risc – copil în privința căruia, ca urmare a evaluării, se constată una sau mai multe din situațiile prevăzute la art.8 al Legii nr.140 din 14 iunie 2013 privind protecția specială a copiilor în situație de risc și a copiilor separați de părinți;

3) interesul superior al copilului – asigurarea condițiilor adecvate pentru creșterea și dezvoltarea armonioasă a copilului, ținând cont de particularitățile individuale ale personalității lui și de situația concretă în care acesta se află;

4) copil-victimă – copil, căruia, prin acțiuni sau inacțiuni i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale ca rezultat al violenței, neglijării, exploatării, inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale, traficului;

5) revictimizare – proces repetat de victimizare, care apare ca rezultat al intervenției neadecvate din partea instituțiilor sau specialiștilor în privința copiilor victime ale violenței, neglijării, exploatării, traficului;

6) violență împotriva copilului – forme de rele tratamente aplicate de către părinți/reprezentanții legali/persoana în grija căreia se află copilul sau de către orice altă persoană, care produc vătămare actuală sau potențială asupra sănătății acestuia și îi pun în pericol viața, dezvoltarea, demnitatea sau moralitatea, care includ următoarele tipuri de violență:

a) violență fizică – vătămare intenționată a integrității corporale ori a sănătății prin lovire, îmbrâncire, trântire, tragere de păr, înțepare, tăiere, ardere, strangulare, mușcare, în orice formă și de orice intensitate, prin otrăvire, intoxicare, alte acțiuni cu efect similar;

b) violență sexuală – orice violență cu caracter sexual sau orice conduită sexuală ilegală, hărțuirea sexuală; orice conduită sexuală nedorită, impusă; obligarea practicării prostituției; orice comportament sexual ilegal în raport cu copilul, inclusiv prin mângâieri, sărutări, pozare a copilului și prin alte atingeri nedorite cu tentă sexuală; alte acțiuni cu efect similar;

c) violență psihologică – impunere a voinței sau a controlului personal, provocare a stărilor de tensiune și de suferință psihică prin ofense, luare în derâdere, înjurare, insultare, poreclire, șantajare, distrugere demonstrativă a obiectelor, prin amenințări verbale, prin afișare ostentativă a armelor sau prin lovire a animalelor domestice; impunere a izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială; izolare de familie, de comunitate, de prieteni; interzicere a realizării profesionale, interzicere a frecventării instituției de învățământ; deposedare de acte de identitate; privare intenționată de acces la informație; alte acțiuni cu efect similar;

d) violență spirituală – subestimare sau diminuare a importanței satisfacerii necesităților moral-spirituale prin interzicere, limitare, ridiculare, penalizare a aspirațiilor membrilor de familie, prin interzicere, limitare, luare în derâdere sau pedepsire a accesului la valorile culturale, etnice, lingvistice sau religioase; impunere a unui sistem de valori personal inacceptabile, alte acțiuni cu efect similar sau cu repercusiuni similare;

e) violență economică – privare de mijloace economice, inclusiv lipsire de mijloace de existență primară, cum ar fi hrană, medicamente, obiecte de primă necesitate; abuz de variate situații de superioritate pentru a sustrage bunurile copilului; interzicere a dreptului de a poseda, folosi și dispune de bunurile comune; refuz de a susține material copilul; impunere la munci grele și nocive în detrimentul sănătății, alte acțiuni cu efect similar;

7) trafic de copii – recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea unui copil în scop de exploatare, chiar dacă aceste acțiuni nu se realizează cu aplicarea vreunuia din mijloacele de constrângere, prin răpire, fraudă, înșelăciune, abuz de putere sau de situație de vulnerabilitate ori prin darea sau primirea de bani ori de beneficii de orice gen pentru a obține consimțământul unei persoane care deține controlul asupra unei alte persoane, în scopul exploatării acesteia;

8) neglijarea copilului – omisiunea sau ignorarea voluntară sau involuntară a responsabilităților privind creșterea și educarea copilului, fapt care pune în pericol dezvoltarea lui fizică, mintală, spirituală, morală sau socială, integritatea lui corporală, sănătatea lui fizică sau psihică. Neglijarea poate lua următoarele forme:

a) neglijare alimentară – privarea copilului de hrană sau malnutriția acestuia;

b) neglijare vestimentară – lipsa de îmbrăcăminte și/sau de încălțăminte, în special a celor necesare pentru perioada rece a anului;

c) neglijare a igienei – nerespectarea normelor generale de igienă personală, condiții de locuit insalubre, care amenință viața sau sănătatea copilului;

d) neglijare medicală – lipsa ori refuzul îngrijirilor medicale necesare pentru protecția vieții, integrității corporale și a sănătății copilului, neadresarea la medici în cazuri de urgență;

e) neglijare educațională – refuzul încadrării copilului într-o instituție școlară, neșcolarizarea copilului;

f) neglijare emoțională – ignorarea problemelor psiho-emoționale ale copilului;

g) neglijare în supraveghere – punerea sau lăsarea copilului în condiții ori circumstanțe în care lipsa de supraveghere poate conduce la îmbolnăvirea copilului, traumatismul copilului, exploatarea copilului sau decesul acestuia;

9) exploatarea prin muncă a copilului – munca ce prin natura sa sau prin condițiile în care se exercită este susceptibilă de a dăuna sănătății, securității sau moralității copilului;

10) pericol iminent – circumstanțe care indică în mod cert asupra existenței elementelor constitutive ale unei infracțiuni contra vieții și/sau sănătății copilului și care au sau pot avea impact grav asupra integrității fizice și/sau psihice a acestuia;

11) luarea copilului de la părinți – procedură prin care copilul este separat de părinți sau de persoanele în grija cărora acesta se află, efectuată în conformitate cu prevederile Legii nr.140 din 14 iunie 2013 privind protecția specială a copiilor în situație de risc și a copiilor separați de părinți și prezentei Instrucțiuni;

12) ordonanță de protecție – act legal prin care instanța de judecată aplică măsuri de protecție a victimei;

13) interviu de protecție – prima discuție cu copilul realizată de către managerul de caz sau de către un alt specialist prezent la locul aflării copilului în procesul evaluării inițiale, în cazul în care realizarea interviului de protecție de către specialistul respectiv corespunde necesităților specifice și interesului superior al copilului, în scopul stabilirii gradului de securitate a copilului și informării acestuia despre drepturile sale, serviciile de asistență, măsurile de protecție;

14) raport de evaluare psihologică – rezultatul final al activității psihologului orientată spre descrierea și evaluarea particularităților individual-psihologice ale personalității copilului realizat cu scopul aprecierii stărilor actuale, a pronosticului dezvoltării ulterioare și elaborării de recomandări, care sunt determinate de scopul evaluării;

15) persoană de încredere – persoană adultă din anturajul copilului în care copilul manifestă încredere, cu care este dispus să comunice și căreia îi poate destăinui o situație în care se simte amenințat sau în pericol;

16) prevenirea primară a violenței, neglijării, exploatării și traficului de copii – acțiuni de sensibilizare cu privire la reducerea toleranței la violență, neglijare, exploatare, trafic, adresate publicului larg;

17) prevenirea secundară a violenței, neglijării, exploatării și traficului de copii – acțiuni care se adresează grupurilor cu risc crescut de a manifesta comportament violent sau grupurilor cu risc de victimizare cum ar fi: copii și adolescenți care trăiesc în familii cu violență, copii cu risc de abandon școlar, cu absenteism din cauze familiale;

18) prevenirea terțiară a violenței, neglijării, exploatării și traficului de copii – acțiuni care se adresează grupurilor afectate deja de violență, neglijare, exploatare, trafic, în scopul prevenirii recidivelor, sancționarea sau recuperarea agresorilor, securitatea victimelor, recuperarea sau tratarea efectelor și consecințelor;

19) autoritate tutelară locală – primarii de sate (comune) și orașe;

20) autoritate tutelară teritorială – secțiile/direcțiile asistență socială și protecție a familiei/ Direcția municipală pentru protecția copilului Chișinău. În municipiile Bălți și Chișinău autoritățile tutelare teritoriale exercită și atribuțiile de autoritate tutelară locală, cu excepția unităților administrativ-teritoriale autonome din componența acestora, în cadrul cărora atribuțiile de autoritate tutelară locală sunt exercitate de primarii unităților administrativ-teritoriale respective;

21) echipă multidisciplinară – grup convocat de specialistul în protecția drepturilor copilului sau, în lipsa acestuia, de către asistentul social comunitar, compus din profesioniști din diferite domenii, cu

atribuții în protecția copilului, care colaborează la prevenirea și soluționarea cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic;

22) plan individual de asistență – document prin care se realizează planificarea serviciilor, a prestațiilor și a măsurilor de protecție a copilului în baza evaluării complexe a acestuia și a familiei sale;

23) plasament – măsură de protecție a copilului separat de părinți prin care se asigură condiții pentru creșterea și îngrijirea acestuia în servicii sociale de plasament;

24) plasament de urgență – plasamentul copilului a cărui viață sau sănătate sunt în pericol iminent, indiferent de mediul în care acesta se află, pentru o perioadă de până la 72 de ore;

25) plasament planificat – plasamentul copilului într-un serviciu social, pentru o perioadă determinată de timp, conform prevederilor planului individual de asistență;

26) managerul de caz – specialistul în protecția drepturilor copilului din cadrul primăriei, iar în lipsa acestuia asistentul social comunitar.

Capitolul II

PROCEDURILE INTERSECTORIALE

Secțiunea 1

Procedura de identificare, înregistrare și evaluare inițială a cazurilor suspecte de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului

6. Reprezentanții instituțiilor de învățământ, medico-sanitare și de asistență socială, indiferent de forma juridică de organizare a acestora, culturale, ordine publică, Inspectoratul de stat al muncii, altor autorități și instituții publice cu atribuții în domeniul protecției copilului, sunt obligați:

1) să înregistreze sesizările persoanelor referitor la cazurile suspecte de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului și/sau să se autosesizeze în situațiile în care au identificat cazuri suspecte de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului (în continuare – caz suspect), aplicând procedurile sectoriale;

2) să informeze imediat prin telefon autoritatea tutelară locală, iar în decurs de 24 ore să-i expedieze fișa de sesizare a cazului suspect de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului (în continuare – fișa de sesizare). Fișa de sesizare se completează cu datele deținute în momentul identificării cazului suspect, în special, în baza informațiilor obținute de la sursa raportării cazului suspect. Informațiile lipsă vor fi acumulate de către managerul de caz în cadrul evaluării inițiale a cazului;

3) să informeze imediat suplimentar:

a) inspectoratul teritorial de poliție / procuratura – în cazul în care cunosc ori suspectă că un copil este victimă a unei infracțiuni/contravenții;

b) serviciul de asistență medicală de urgență – în cazul în care sesizarea conține informații privind existența pericolului iminent pentru viața sau sănătatea copilului, a tentativelor de suicid din partea copiilor;

c) Inspectoratul de stat al muncii – în cazul în care sesizarea cazului suspect conține informații privind utilizarea muncii copilului la lucrările cu condiții de muncă grele, vătămătoare și/sau periculoase, precum și la lucrări care pot să aducă prejudicii sănătății sau integrității morale a copiilor.

7. După primirea sesizării telefonice privind cazul suspect autoritatea tutelară locală dispune imediat efectuarea evaluării inițiale a situației copilului de către managerul de caz, indicând, după necesitate, în

dispoziție specialiștii din domeniul ocrotirii sănătății, educației, organelor de ocrotire a normelor de drept, care urmează să participe în procesul de evaluare inițială.

8. Managerul de caz, efectuează evaluarea inițială a cazului în scopul examinării sesizării:

1) imediat – în cazul în care în sesizare se conțin informații despre existența unui pericol iminent pentru copil;

2) în decurs de 24 ore în celelalte cazuri.

9. În cadrul evaluării inițiale, se realizează interviul de protecție cu copilul, ținând cont de vârsta și gradul lui de maturitate, pentru a constata, soluționa nevoile imediate ale acestuia, implicând, după caz, alți specialiști pentru soluționarea problemelor de sănătate, emoționale, altor probleme de relevanță majoră, inclusiv, în caz de necesitate, limitarea accesului presupusului abuzator la alți copii. Interviul de protecție este realizat de către unul dintre specialiștii care este desemnat de către membrii echipei multidisciplinare care inspiră copilului mai multă încredere.

10. În cazul recepționării de către lucrătorul medical sau angajatul poliției din localitatea în care se află copilul a unei sesizări în care se conțin informații despre existența unui pericol iminent pentru copil, în lipsa temporară a autorității tutelare locale și a managerului de caz, evaluarea inițială, inclusiv interviul de protecție sunt realizate de către specialistul care a recepționat sesizarea în termenele prevăzute în pct.8 al prezentelor Instrucțiuni. Informația acumulată în procesul de realizare a evaluării inițiale se transmite managerului de caz, în decurs de cel mult 48 ore.

11. Dacă în urma evaluării inițiale a situației copilului se confirmă că copilul este supus violenței, neglijării, exploatării, traficului, autoritatea tutelară locală dispune imediat luarea în evidență a copilului, deschiderea dosarului copilului și realizarea managementului de caz, conform procedurii aprobate de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, indicând, în caz de necesitate, specialiștii din domeniul ocrotirii sănătății, învățământului, organelor de ocrotire a normelor de drept, care urmează să participe în procesul de evaluare complexă.

12. Dacă informațiile comunicate nu s-au confirmat în procesul evaluării inițiale, însă s-au constatat alte probleme de ordin social, asistentul social comunitar va instrumenta cazul, conform problemei identificate.

13. Dacă informațiile comunicate nu s-au confirmat și nu au fost identificate alte probleme de ordin social, sesizarea se clasează, cu înregistrarea rezultatelor evaluării inițiale în baza de date a beneficiarilor.

Secțiunea a 2-a

Procedura de asigurare a măsurilor urgente de protecție a copilului în cazul existenței pericolului iminent pentru viața și sănătatea acestuia

14. Dacă în urma evaluării inițiale se constată pericol iminent pentru viața sau sănătatea copilului, autoritatea tutelară locală întreprinde următoarele măsuri urgente de protecție a copilului:

1) solicită serviciul de asistență medicală urgentă și/sau consultația, în cel mult 24 ore, a medicului de familie, care ulterior vor acționa în conformitate cu procedura de intervenție a lucrătorilor instituțiilor medicale în cazurile de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului;

2) informează Dispeceratul Inspectoratului teritorial de poliție în vederea organizării deplasării la fața locului a grupului operativ de urmărire penală, după caz și a polițistului de sector, pentru documentarea cazului, asigurarea securității copilului și altor specialiști implicați, în cazul luării forțate a copilului de la părinți sau persoanele în grijă cărora se află copilul.

15. Dacă pericolul iminent pentru viața și sănătatea copilului este provocat din partea părinților sau persoanelor în grija cărora se află copilul, autoritatea tutelară locală, întreprinde următoarele măsuri de protecție:

1) În cazul constatării acțiunilor din partea ambilor părinți/unicului părinte sau persoanei în grija căreia se află copilul care pun în pericol iminent viața și sănătatea copilului:

a) dispune luarea copilului de la părinți/persoana în grija căreia acesta se află, comunicând acest fapt procurorului în decurs de 24 ore;

b) dispune plasamentul de urgență a copilului în familia rudelor sau a altor persoane cu care a stabilit relații apropiate (vecini, prieteni de familie) și care doresc să primească/să țină copilul pentru a-l crește și educa în familia lor, în baza cererii scrise a acestora, pornind de la necesitatea asigurării stabilității și continuității în îngrijirea, creșterea și educația copilului, ținând cont de identitatea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică, precum și servicii de plasament de tip familial sau servicii de plasament de tip rezidențial. Plasamentul de urgență se aplică pe o perioadă de 72 de ore, cu posibilitatea prelungirii termenului până la 45 zile, timp în care se va efectua evaluarea complexă a cazului;

c) înaintează, în termen de 3 zile lucrătoare, în instanța de judecată o cerere privind luarea copilului de la părinți fără decăderea din drepturi părintești sau privind decăderea acestora din drepturi.

2) Dacă s-a constatat că doar unul dintre părinți manifestă comportament abuziv care prezintă pericol iminent pentru viața și sănătatea copilului, există alți membri adulți ai familiei care manifestă comportament protector, autoritatea tutelară locală va depune o cerere în instanța de judecată prin care solicită emiterea, în decurs de 24 ore a ordonanței de protecție a copilului victimă. Acordul părintelui care manifestă comportament protector nu este o condiție obligatorie pentru depunerea cererii de aplicare a acestei măsuri de protecție. Cererea privind emiterea ordonanței de protecție se depune la instanța de judecată de la domiciliul/locul de aflare a copilului sau a agresorului, de la locul unde reprezentanții legali ai copilului au solicitat asistență sau de la locul unde a avut loc actul de violență față de copil.

3) În cazul în care părintele/tutorele/curatorul care manifestă comportament protector, nu are soluții pentru a asigura un spațiu sigur copilului până la aplicarea ordonanței de protecție, autoritatea tutelară locală, în comun cu autoritatea tutelară teritorială, asigură plasamentul copilului împreună cu adultul.

4) În cazul în care copilul este identificat în stradă și nu se cunoaște locul aflării părinților/tutorelui/curatorului acestuia, autoritatea tutelară locală dispune plasamentul de urgență al copilului.

16. Dacă în urma evaluării inițiale se constată existența unui pericol iminent pentru viața și sănătatea copilului din partea angajaților serviciilor de tip familial sau de tip rezidențial, instituțiilor medicale, autoritatea tutelară locală și teritorială iau, de comun acord, decizia privind aplicarea măsurilor de protecție pentru copil.

17. Autoritatea tutelară locală asigură măsuri urgente de protecție a copilului în cazul existenței pericolului iminent pentru viața și sănătatea acestuia, inclusiv în afara programului de lucru.

Secțiunea a 3-a

Procedura de solicitare a efectuării examinărilor specializate în cazurile de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului

18. În scopul constatării și/sau aprecierii gravității vătămarilor și urmelor aplicării violenței fizice și/sau sexuale angajatul poliției sau reprezentantul legal al copilului solicită Centrului de medicină legală efectuarea examinării medico-legale a copilului.

19. La solicitarea organului de urmărire penală, autoritatea tutelară locală participă la procedura de efectuare a examinării medico-legale și la primele audieri ale copilului, în cazul în care copilul nu are reprezentant legal sau dacă acestuia i se retrage din start calitatea de reprezentant legal.

20. La solicitarea organului de urmărire penală de a audia copilul în regim de urgență în calitate de victimă sau martor privind circumstanțele violenței, autoritatea tutelară locală va contribui în măsura posibilităților la asigurarea condițiilor de desfășurare a audierii copilului, inclusiv pregătirea copilului pentru participarea la această acțiune procesuală, în vederea prevenirii revictimizării copilului.

21. În cazul în care copilul supus violenței, neglijării, exploatării și traficului a suferit traume psihice, angajatul poliției sau reprezentantul legal al copilului solicită instituțiilor medico-sanitare din sistemul Ministerului Sănătății efectuarea examinării psihiatricolegale.

22. În cazul în care se suspectă sau s-a confirmat că copilul este supus violenței, neglijării, exploatării și traficului, autoritatea tutelară locală, poate solicita efectuarea raportului de evaluare psihologică, în vederea constatării existenței semnelor/consecințelor violenței, neglijării, traficului și exploatării de către psihologi cu specializare și experiență în domeniu. Raportul este utilizat de către echipa multidisciplinară în calitate de suport pentru identificarea soluțiilor optime pentru copil. De asemenea, raportul poate fi prezentat la etapa de urmărire penală sau cercetare judecătorească.

23. Raportul de evaluare psihologică se realizează în baza Metodologiei de evaluare psihologică și elaborare a Raportului de evaluare psihologică a copiilor victime, aprobate de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Educației și Ministerul Sănătății.

24. Examinarea medico-legală și psihiatricolegală a copilului, efectuarea raportului de evaluare psihologică a copilului, la solicitarea autorităților tutelare, angajaților poliției și, după caz, a reprezentanților legali ai copilului sau a apărătorilor acestuia, se efectuează în limitele mijloacelor prevăzute anual în bugetele respective.

Secțiunea a 4-a

Procedura de evaluare complexă și asistență în cazurile de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului

25. După deschiderea dosarului în condițiile pct.11 al prezentelor Instrucțiuni, managerul de caz împreună cu echipa multidisciplinară efectuează, în termen de cel mult 10 zile, evaluarea complexă a cazului.

(Anexa 3.1)

26. În urma evaluării complexe a cazului, managerul de caz, în comun cu specialiștii care participă la evaluare, întocmește planul individual de asistență, care conține

- 1) determinarea și prioritizarea acțiunilor necesare de a fi întreprinse;
- 2) distribuirea sarcinilor între membrii echipei multidisciplinare și prestatorii de servicii sociale;
- 3) stabilirea intervalului de timp rezonabil pentru realizarea fiecărei acțiuni

27. În urma evaluării complexe a cazului, autoritatea tutelară locală întreprinde următoarele acțiuni în vederea asigurării spațiului protector copilului:

- 1) menținerea copilului în familie;
- 2) reintegrarea copilului în familie;
- 3) plasamentul planificat al copilului, sau, după caz, menținerea copilului în plasamentul planificat.

28. Managerul de caz însoțește copilul la serviciul social în care urmează a fi plasat.

29. Prestatorul de serviciu social va primi actele personale și extrasul din dosarul copilului, care vor fi păstrate în strictă confidențialitate.

30. Managerul de caz coordonează și monitorizează intervențiile în baza planului individual de asistență, cu implicarea, după caz, a echipei multidisciplinare, a reprezentanților legali ai copilului și a autorității tutelare teritoriale

31. Planul individual de asistență este revizuit în mod de necesitate, dar nu mai rar decât o dată la șase luni și, după caz, consultat cu copilul

32. În cazul în care pe parcursul evaluării complexe/ implementării planului individual de asistență se constată pericol iminent pentru viața sau sănătatea copilului, autoritatea tutelară locală declanșează procedura de asigurare a măsurilor urgente de protecție a copilului, conform prevederilor prezentelor Instrucțiuni.

33. Dacă se înregistrează progrese durabile în dinamica cazului, managerul de caz închide cazul și scoate de la evidență copilul în baza dispoziției autorității tutelare locale.

Secțiunea a 5-a

Procedura de documentare și evidență a cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului

34. Cazurile suspecte de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului sunt înregistrate în fișa de sesizare de către specialiștii din cadrul instituțiilor de învățământ, medico-sanitare, culturale, organelor de ocrotire a normelor de drept și de asistență socială, indiferent de forma juridică de organizare, inspectoratului de stat al muncii, altor autorități și instituții publice cu atribuții în domeniul protecției copilului.

35. Fiecare autoritate sau instituție menționată la pct. 34 al prezentelor Instrucțiuni ține evidența fișelor de sesizare, cu indicarea datei și orei înregistrării, datei și orei expedierii, specialistului care a expedit sesizarea și specialistului care a recepționat-o.

36. Autoritatea tutelară locală asigură înregistrarea în rubricile speciale din Registrul de evidență a copiilor aflați în situație de risc a sesizărilor cazurilor suspecte (recepționate telefonic), fișele de sesizare recepționate sau întocmite în urma autosesizării, precum și datele privind managementul de caz al copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.

37. Dosarul copilului victimă a violenței, neglijării, exploatării și traficului este întocmit de managerul de caz și ținut la evidență de autoritatea tutelară locală.

38. Dosarul copilului conține:

- 1) fișa de sesizare;
- 2) ancheta socială de evaluare inițială;
- 3) ancheta de evaluare complexă;
- 4) planul individual de asistență;
- 5) dispozițiile și avizele autorității tutelare locale;
- 6) documentele referitoare la situația sociojuridică a copilului și familiei acestuia (acte medicale, hotărâri judecătorești, rapoarte de examinare medico-legale, rapoarte de evaluare psihologică, actele procesuale prin care s-au aplicat măsuri de constrângere față de abuzator, declarații ale copilului, părinților acestuia, precum și ale altor persoane care pot oferi informații relevante, caracterizări școlare);
- 7) procesele-verbale ale ședințelor de revizuire a planului individual de asistență;
- 8) procesul-verbal de închidere a cazului;
- 9) fișa de închidere a cazului.

Secțiunea a 6-a

Procedura de organizare instituțională a activităților de prevenire a cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului

39. Conducătorii instituțiilor medico-sanitare, de educație, organelor de ocrotire a normelor de drept, protecție a drepturilor copilului și de asistență socială, indiferent de forma juridică de organizare, inspectoratul de stat al muncii, altor autorități și instituții publice cu atribuții în domeniul protecției copilului sunt obligați:

- 1) să stipuleze în regulamentele de activitate, contractele de muncă și în fișele de post ale angajaților, obligativitatea sesizării cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului;
- 2) să aducă la cunoștința angajaților, anual, prevederile prezentelor Instrucțiuni;
- 3) să pună la dispoziția angajaților formulare-tip, registre, precum și să asigure la nivelul fiecărei instituții implementarea prezentelor Instrucțiuni;
- 4) să acorde suport în organizarea activităților de informare a copiilor și părinților, persoanelor în grija cărora se află copiii, membrilor comunității privind modul de sesizare a cazurilor suspecte de violență, neglijare, exploatare și trafic al copiilor, precum și cadrul legal în domeniu;
- 5) să pună la dispoziția copiilor informații, mijloace și instrumente, inclusiv care asigură anonimatul, specifice vârstei și gradului de maturitate al acestora, pentru a raporta cazurile de violență, neglijare, exploatare și trafic din partea semenilor și adulților.

40. Autoritățile tutelare teritoriale și locale promovează activități de prevenire și identificare timpurie a copiilor expuși riscului de violență, neglijare, exploatare și trafic, prin:

- 1) organizarea activităților de prevenire primară a violenței, neglijării, exploatării și traficului în rândul copiilor, ținându-se cont de particularitățile de vârstă și de capacitățile de dezvoltare, precum și în rândul părinților/persoanelor în grija cărora se află copiii;
- 2) organizarea activităților de prevenire secundară a violenței, neglijării, exploatării și traficului de copii, care se adresează grupurilor cu risc crescut de a manifesta comportament violent sau grupurilor cu risc de victimizare, cum ar fi: copii și adolescenți care trăiesc în familii cu violență, copii cu risc de abandon școlar, cu absenteism din cauze familiale;
- 3) organizarea activităților de prevenire terțiară a violenței, neglijării, exploatării și traficului adresate grupurilor afectate deja, în scopul prevenirii recidivelor, sancționării sau recuperării agresorilor, securității victimelor, recuperării sau tratării efectelor și consecințelor;
- 4) monitorizarea familiilor defavorizate, în care se produc conflicte familiale, pentru a putea sesiza evoluția relațiilor interpersonale și starea psiho-emoțională din cadrul familiei;
- 5) monitorizarea copiilor plasați în diverse servicii sociale;
- 6) informarea copiilor în situație de risc și familiile acestora despre asistența socială de care pot beneficia.

41. Instituțiile medico-sanitare promovează activități de depistare timpurie a copiilor expuși riscului de violență, neglijare, exploatare și trafic, precum și de prevenire a riscurilor, prin:

- 1) organizarea activităților de prevenire primară a violenței, neglijării, exploatării și traficului în rândul copiilor, ținându-se cont de particularitățile de vârstă și de capacitățile de dezvoltare, precum și în rândul părinților/persoanelor în grija cărora se află copiii;
- 2) monitorizarea și evaluarea de către medicii de familie/asistenții medicali de familie a copiilor în situație de risc, prin realizarea vizitelor la domiciliu;

3) consultarea părinților/ persoanelor în grija cărora se află copiii, viitorilor părinți în vederea identificării necesităților de îngrijire adecvată a copiilor, prevenirii violenței, neglijării, exploatării și traficului.

42. Conducătorii instituțiilor medico-sanitare sunt responsabili pentru activitățile de prevenire, identificare, raportare, referire și asistență în cazurile de violență, neglijare, exploatare și trafic.

43. Instituțiile de învățământ preșcolar, primar, secundar, artistic și sportiv, mediu de specialitate, instituțiile rezidențiale de orice tip promovează activități de prevenire și de identificare timpurie a copiilor expuși riscului de violență, neglijare, exploatare și trafic, prin:

1) acordarea suportului în organizarea activităților de prevenire primară a violenței, neglijării, exploatării și traficului în rândul copiilor, ținându-se cont de particularitățile de vârstă și de capacitățile de dezvoltare, precum și în rândul părinților/persoanelor în grija cărora se află copiii;

2) asigurarea securității încăperilor, terenurilor și locurilor aferente instituției de învățământ.

44. Directorii/managerii instituțiilor de învățământ și a celor rezidențiale desemnează o persoană din rândul membrilor administrației instituției în calitate de coordonator al activităților de prevenire, identificare, raportare, referire și asistență în cazurile de violență față de copii (în continuare – coordonator).

45. În vederea prevenirii și identificării timpurii a copiilor expuși riscului de violență, neglijare, exploatare și trafic, angajații poliției monitorizează, în cooperare cu membrii echipei multidisciplinare, familiile care prezintă diverse riscuri pentru copii și îi informează pe aceștia despre cadrul legal în domeniul protecției copilului.

Capitolul III

PROCEDURI SECTORIALE

Secțiunea 1

Procedura de instrumentare de către angajații poliției a cazurilor de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului

46. Angajații poliției identifică și/sau se autosesizează despre cazurile suspecte de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului, în baza sesizărilor parvenite din partea părinților/ persoanei în grija căreia se află copilul, specialiștilor care lucrează cu copiii (protecția drepturilor copilului, asistenți sociali, pedagogi, psihologi, medici/asistenți medicali, juriști, inspectori de muncă etc.), oricăror altor persoane din comunitate, parvenite prin telefon, fax, mass-media, rețeaua Internet, alte surse de informare.

47. Sesizările, plângerile, denunțurile, autodenunțurile și autosesizările privind cazurile de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului se înregistrează, conform prevederilor legale și actelor normative în domeniu. Totodată, informația este expediată conform pct.6 subpct.1) și 2) ale prezentelor Instrucțiuni.

48. Împreună cu alți membri ai echipei multidisciplinare, angajații poliției participă la evaluarea inițială a cazului prin examinarea circumstanțelor, întocmește procesul-verbal de cercetare la fața locului, iar în cazul:

1) Constatării pericolului iminent pentru viața și sănătatea copilului:

a) asigură securitatea victimelor prin eliminarea situației de pericol (reținerea agresorului, evacuarea victimei/lor);

b) raportează imediat informația serviciilor de gardă a Inspectoratului teritorial de poliție, care este înregistrată conform prevederilor legale și actelor normative în domeniu.

2) În cazul constatării unui caz de violență sau neglijare, care nu prezintă pericol iminent pentru viața și sănătatea copilului, iar situația este de risc și necesită investigație suplimentară, prezintă informația la dispeceratul teritorial de poliție, care este înregistrat conform prevederilor legale și actelor normative în domeniu.

49. Împreună cu alți membri ai echipei multidisciplinare, angajații poliției, conform competențelor stabilite de lege, participă la evaluarea complexă a cazului, acumulează materialele necesare și prezintă Inspectoratului teritorial de poliție / instanței de judecată procesul-verbal pentru aplicarea măsurilor de constrângere față de bănuții abuzatori.

50. Angajații poliției, conform competențelor stabilite de lege, participă la întocmirea și realizarea planului individualizat de asistență, conform pct.26 al prezentelor Instrucțiuni, asumându-și responsabilități, conform competenței, după cum urmează:

1) monitorizează, în cooperare cu membrii echipei multidisciplinare, situația copilului și familiei acestuia în vederea prevenirii situațiilor repetate de violență, neglijare, exploatare și trafic până la soluționarea definitivă a cazului;

2) monitorizează respectarea de către abuzator a prevederilor ordonanței de protecție și respectarea măsurii preventive de arest la domiciliu;

3) asigură evidența nominală a abuzatorilor;

4) cooperează cu echipa multidisciplinară în vederea asigurării participării unui pedagog/ psiholog/ psihopedagog la procedurile legale de audiere, expertize în care este implicat copilul;

5) asigură protecția victimelor violenței în familie și supraveghează executarea ordonanței de protecție.

Secțiunea a 2-a

Procedura de intervenție a lucrătorilor instituțiilor medico-sanitare în cazurile de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului

51. Orice lucrător al instituțiilor medico-sanitare este obligat să comunice orice caz suspect sau confirmat de violență, neglijare, exploatare, trafic al copilului conducătorului instituției medico-sanitare în care activează.

52. Conducătorul instituției medico-sanitare:

1) raportează cazurile suspecte sau confirmate de violență sexuală, vătămări corporale, neglijare, forme grave de exploatare a copilului din partea lucrătorilor instituției, părinților și altor persoane, conform procedurilor stabilite în prezentele Instrucțiuni;

2) soluționează în cadrul instituției cazurile de violență fizică, psihologică, între copii;

3) în funcție de forma violenței, convoacă un grup de specialiști din cadrul instituției pentru examinarea/soluționarea cazului, care stabilește cine va comunica separat cu copilul, elaborând un plan de intervenție (fără prezența copilului) în cadrul instituției pentru toate părțile implicate în cazul de violență, inclusiv pentru părinții copilului/persoanele în grija cărora se află copilul, consultând acțiunile planificate cu copilul. La elaborarea și implementarea acțiunilor planificate, după caz, pot fi implicați și alți specialiști din afara instituției medico-sanitare, precum și alte servicii sociale primare sau specializate;

4) asigură efectuarea, în cel mult 24 ore, a consultării copilului victimă în scopul depistării simptomelor de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului;

5) asigură asistență medicală de urgență copilului victimă a violenței în corespundere cu simptomele și patologia identificată, conform Protocoalelor Clinice Naționale și standardelor medicale, aprobate de Ministerul Sănătății;

6) delegă, la solicitarea autorității tutelare, un medic specialist din cadrul instituției pentru a participa la evaluarea sesizării, elaborarea și/sau implementarea planului individual de asistență;

7) permite comunicarea altor persoane cu copilul victimă spitalizat, doar cu acordul reprezentantului legal al acestuia;

8) asigură completarea documentației medicale.

53. În cazurile de violență față de copii, comise de către personalul medical sau alți lucrători ai instituției medico-sanitare suplimentar acțiunilor întreprinse conform pct.6 al prezentelor Instrucțiuni, conducătorul instituției informează Ministerul Sănătății. În cazul municipiului Chișinău se informează Direcția Sănătății a Consiliului Municipal, iar aceasta, la rândul său, informează Ministerul Sănătății.

54. Lucrătorii instituției medico-sanitare care cunosc că conducătorul instituției a sesizat instituțiile cu atribuții în protecția copilului privind cazul suspect de violență, neglijare, exploatare și trafic nu vor divulga/comunica acest fapt părinților/persoanelor în grija cărora se află copilul, suspecti de comiterea acțiunilor de violență, neglijare, exploatare și trafic, până nu va fi garantată siguranța copilului.

55. Copiii în situație de risc care necesită îngrijiri/asistență medicală nu vor fi lăsați în supravegherea persoanei suspecte de săvârșirea acțiunilor de violență, neglijare, exploatare și trafic. În acest scop:

1) dacă copilul necesită îngrijiri medicale complexe, acesta se spitalizează, iar medicul acționează conform pct. 6 al prezentelor Instrucțiuni;

2) dacă copilul nu necesită spitalizare, medicul sesizează imediat autoritatea tutelară.

56. Conducătorul instituției medico-sanitare informează părinții/persoana în grija căreia se află copilul despre cazul de violență în care este implicat copilul și despre planul de management clinic în continuare.

57. Pentru evidența și monitorizarea cazului este îndeplinită documentația medicală, aprobată de Ministerul Sănătății. Documentația medicală în original este păstrată în instituția medico-sanitară și nu se eliberează părinților/persoanelor în grija cărora se află copilul.

58. Conducătorul instituției medico-sanitare monitorizează starea generală a sănătății copilului și procedura de preluare a cazului de către autoritatea tutelară și/sau asistentul social comunitar.

Secțiunea a 3-a

Procedura de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului

59. Orice lucrător al instituției de învățământ care deține informație despre un act de violență, neglijare, exploatare și trafic este obligat să intervină pentru a-l stopa sau să solicite ajutor în cazul în care nu poate interveni de sine stătător.

60. Orice lucrător al instituției de învățământ este obligat să completeze fișa de sesizare a cazului suspect de violență, neglijare, exploatare și trafic și să transmită informația directorului instituției sau coordonatorului.

61. Directorul instituției de învățământ sau coordonatorul:

1) raportează cazurile suspecte sau confirmate de violență sexuală, vătămări corporale, neglijare, forme grave de exploatare a copilului din partea angajaților instituției, părinților și altor persoane, conform procedurilor prezentelor Instrucțiuni;

2) soluționează în cadrul instituției cazurile de violență fizică, psihologică, între copii.

62. În cazurile de violență, exploatare, trafic al copilului, comise de cadrele didactice sau de alt personal al instituției de învățământ, suplimentar acțiunilor întreprinse conform pct.61 subpct.1) al prezentelor Instrucțiuni, directorul/coordonatorul informează Direcția generală învățământ, tineret și sport, care, la rândul ei, informează Ministerul Educației.

63. În cazurile prevăzute la pct.61 subpct.1) al prezentelor Instrucțiuni directorul instituției:

1) desemnează, la solicitarea verbală sau scrisă a autorității tutelare, un angajat al instituției pentru a participa la evaluarea sesizării, elaborarea și/sau implementarea planului individualizat de asistență;

2) desemnează, la solicitarea organelor de urmărire penală și de drept, o persoană de încredere pentru copil care să-l asiste în cadrul procedurilor legale;

3) eliberează, la solicitarea autorității tutelare, documentele copilului pentru a fi transferat temporar în altă instituție de învățământ, în cazul aplicării unei forme de protecție/măsurilor urgente de protecție a copilului, în condițiile pct.15 al prezentelor Instrucțiuni, ce implică schimbarea domiciliului copilului.

64. În cazurile prevăzute la pct.61 subpct.1) al prezentelor Instrucțiuni coordonatorul:

1) în funcție de forma de violență, convoacă un grup de specialiști din cadrul instituției, pentru examinarea cazului, membrii căruia stabilesc cine va comunica separat cu copilul (copiii), după care elaborează un plan de intervenție (fără prezența copilului) în cadrul instituției pentru toate părțile implicate în cazul de violență, inclusiv pentru părinții copilului, consultând, după caz, planul de intervenție cu copilul. La elaborarea și implementarea planului de intervenție, după caz, pot fi implicați și alți specialiști din afara instituției de învățământ, precum și alte servicii sociale primare sau specializate;

2) informează părinții/persoana în grija căreia se află copilul despre cazul de violență în care este implicat copilul și despre planul de intervenție elaborat;

3) ține evidența cazurilor examinate în cadrul instituției în registre separate;

4) monitorizează, în baza planurilor de intervenție, efectele acțiunilor de prevenire și protecție, întreprinse atât de instituție, cât și de alte servicii.

65. Lucrătorii instituției de învățământ care cunosc că conducătorul/coordonatorul a sesizat instituțiile cu atribuții în protecția copilului privind cazul suspect de violență, neglijare, exploatare și trafic nu vor divulga/comunica acest fapt părinților/tutorilor/persoanei în grija căreia se află copilul, suspecti de comiterea acțiunilor de abuz, până nu va fi garantată siguranța copilului.